

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

G. H. BRĂESCU

MOȘ BELEA

ROMAN

EDITURA „ANCORA", BUCUREȘTI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

GH. BRAESCU

MOȘ BELEA

ROMAN

BCU Cluj-Napoca
RBCFG201602871

BUCUREȘTI
EDITURA „ANCORA" S. BENVENISTI & Co.
4 — 6, Strada Emigratului, 4 — 6

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

856145
BIBLIOTECA CENTRALĂ
CLUJ
UNIV

959.0-21 (Bucureșteanu, Gh.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi noi, Românii, suntem
puţin din Tarascon.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I

Cam prin anul 1882, disdedimineaţă, în Sinaia, pe platoul defrişat ce domină valea Prahovei, batalionul de vânători întrunit într'o singură companie făcea exerciţii. Oamenii strânşi de răcoarea dimineţii se depărtau, se apropiau, se răsuceau, în tacturi surde, se opreau, porneau din nou ca un singur om, robiţi de disciplina oarbă depe atunci şi de meşteşugul locotenentului Roiban.

Din când în când, nemulţumit de manevra, frontavoiul opria compania : vinovatul îşi primia osânda şi soldaţii porniau din nou, înviorați ca de un cordial miraculos.

Dar soarele începând să încălzească, Roiban se hotărî să treacă la alte exerciţii. Oamenii aliniaţi la sfoară lucrau acum pe loc, cadenţat, ca nişte manechine, prinzând arma cu putere, numărând înfundat din toate băerile inimii.

Ofiţerul comanda, trecând, fără gând de repaos,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dela una la alta, antrenat de perfecţiunea mişcărilor. Preocupat de a declanşa la timp, dintr'o comandă, resortul acestor voinţi întrunite, nu băga de seamă gesturile desperate ce-i făceau pe întrecute gradaţii, nici pe Bok, danez superb, ce fugăria vrăbiile dealungul frontului şi tresări, înviat ca din morţi, recunoscând vocea regelui Carol, răsărit şi el pe neaşteptate lângă dânsul. Ochii lui Roiban se împăinjeniră.

Câmpul de ierburi, cu Bok, cu oameni, cu rege cu tot, se învârtia împrejurul lui ameţindu-l.

— „Pun, pun.... asta foarte pun... Faci mata înc'odat".

Roiban îşi veni repede în fire. Se simţia stăpân. Tuşi ca să-şi dreagă glasul, apoi se aşeză în faţa frontului, drept, nemişcat, tăiat ca o statue.

Dintr'o privire, şef şi subalterni îşi înţelesera gândul. Comenzile răsunau clare. Soldaţii, copii mari, puşi la ambiţie de prezenţa regelui, uitând foamea şi osteneala, lucrau încordaţi fără cruţare, cu preciziune mecanică. Regele nu se mai sătura.

Ceru marşuri, ocoliri, defilări în pas prusian, mergând în tact cu oamenii, întorcându-se odată cu dânşii, satisfăcut de toate. Oprind în fine batalionul, dete repaos şi zise, adresându-se ofiţerului :

— „Trimeteţi mata la curte, spus dai vin la batalion". Apoi urmă, privind pe Roiban cu simpatie : „Unde este ceilalţi ofiţeri ?"

— „Astăzi e serviciul suspendat, să trăiţi, Maestate".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Pentru ce ?“

— „Au fost la bal“.

— „Mata nu fost la bal ?“.

— „Am fost, să trăiţi, Maestate, dar eu am plecat mai de vreme“.

— „Pun, pun. Dai mata drum la oameni. Noi mergem la popot... eu invitat al vostru“.

Roiban o sfecli. Popota era mizerabil instalată într'o magazie de lemn, plină de fumul bucătăriei aşezată într'un colţ după un paravan de scânduri.

Regele făcea, se vede, haz de încurcătura lui Roiban, căci nu'l slăbia o clipă. Scoborau împreună poteci singuratice. Suveranul, bine dispus, povestia amintiri din vremea când era cadet în regimentul 6 de dragoni, pe care Roiban le asculta cu mintea absentă, înspaimântat de consecinţele acestei vizite neaşteptate, pe care regreta că n'o putuse vesti măcar c'un minut înainte. Dar în armată asemenea primejdii se simt, se comunică din instinct, ca la războiu prezenţa inamicului.

Gradaţii iscusiţi împănară Sinaia cu ştafete şi când regele sosi la popotă, ofiţerii îl primiră gătiţi, spilcuiţi, adunaţi la corpul de gardă. Dupa salutul obişnuit, maiorul comandant al batalionului, profitând că regele se întreţinea cu ofiţerii, făcu un semn lui Roiban, intră cu el la popotă şi-l întrebă cu asprime :

— „Ce-ai căutat la instrucţie ?“.

— „Domnule maior....“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Nu ştiai că e serviciul suspendat ? !“

— „Am crezut...“

— „Ce să crezi ?“.

— „Am socotit că fac bine“.

— „Ce bine ?... Să pui pe camarazii d-tale în lumină rea, bine e ăsta ?...“.

— „Domnule maior, dar nici nu m'am gândit...“.

— „Bine, las'... vorbim noi pe urmă... Ce avem la dejun ?“.

— „Pană de somn cu usturoiu“.

— „Ptiu !... Tocmai azi ţi-ai găsit ?“.

— „Dacă ştiam...“.

— „Altceva ?“.

— „Friptură“.

— „Nu ştiu, treaba d-tale... Eşti cu popota, fă ce ştii... Şervete curate ai ?“.

— „N'am“.

— „Te priveşte... împrumută de undeva un fel de mâncare şi niscai fructe, ca d-ta l'ai adus“.

In Sinaia, Roiban trăia bine cu toată lumea. Vorbia bucuros cu oamenii şi era puţin pretenţios. Căpătă şervete dela cucoana preoteasă, adună scoarţe şi lăicere de prin vecini, tacâmuri şi câteva farfurii dela primar, aşternu velinţe peste lutul din magazin şi prefăcu un scaun mai răsărit în tron, acoperit cu scoarţe, în faţa unui tacâm de argint, însemnat cu ştergar de inişor înflorit.

Dar regele, venind la masă, se prefăcu că nu vede aceasta pregătire, se aşeză pe primul scaun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de lângă el şi, instalând pe Roiban în jeţul de onoare, spuse vesel, frecându-şi mâinile :

— „La noi foame mare. Ce este mâncare ?“

— „Dumnealui e cu popota, Maestate. Ce avem de mâncare, domnule locotenent ?“ îl întreba cu perfidie maiorul.

Dar Roiban n'avu timp să răspundă. Menu-ul se anunţa singur. Un miros straşnic de usturoiu, deslănţuind apetitul tuturor, dogorî de ruşine obrazul ofiţerilor. Toţi se uitau cu coada ochiului la rege, care se servi fără să clipească, înlăturând cu îngrijire usturoiul.

Suveranul vorbia, interesându-se de toate, turnând vin în paharul lui Roiban. Maiorul prinsese curaj. Începuse chiar să schiţeze un program de educaţie, când de afară se ivi în cămaşă un ţigan buzat, cu o prăjină de carne friptă şi, conform obiceiului de toate zilele, înainte ca maiorul să-şi recapete glasul, propti vârful aprins al frigării şi, îndemânatec, dintr'o răsătură de cuţit, umplu farfuria barosanului cu bucăţi de friptură arsă, pe care regele se grăbi să le treacă lui Roiban.

— „Maestate, vă rog să iertaţi... Ieşi afară, mă ţigane !... Daţi-l afară !... Domnule locotenent, d-ta eşti cu popota“, şopti maiorul, sbătându-se de moarte.

Dar regele să făcea că nu vede. In cele din urmă, curăţind un măr, linişti ofiţerii, afirmând ca prânzul de astăzi îi aminteşte viaţa de bivuac şi că nici în Germania ofiţerii de pe atunci nu mâncau altfel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ridicându-se dela masă, suveranul recomandă ofiţerilor caracter şi muncă fără preget şi pleacă, anunţându-i că dăruieşte batalionului vesela şi tacâmurile necesare popotei. După plecarea regelui, maiorul încântat că totul se sfârşise bine, strânse cu putere mâna locotenentului Roiban.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Vasile Roiban era fecior de țăran, răzeș domol din Basarabia, fiul lui Costache și al Mariei, porecliți de ruși Roibanov, pentru a li se șterge orice urmă moldovenească. După terminarea claselor primare, Vasile Roiban venise în chervan, prin Cahul, la liceul Sf. Sava, în București.

Stătea la o gazdă tocmită cu doisprezece galbeni pe an, o putină cu brânză, zece oca de mere, patru curcani și o baniță cu nuci.

Cum termină târgul, gazda — coana Smărăndița — o femee sgârcită, dete drumul servitoarei și, sub cuvânt că trebue să învețe drumul la școală, îl trimise mai întâi să cumpere cu gologanul ce-i trebuia pentru masă și sfârși prin a-l pune la toate treburile casei. Făcând dar, când pe elevul, când pe servitorul, Vasile Roiban termină liceul „bine," de rău și conform dorinții părintești, se întoarse învățător în Ștefănești, satul lui natal.

Când isbucni războiul dela 1877, cu toate că pe atunci învățătorii erau scutiți de armată, Roiban dete cel dintâiu exemplul și lăsând școala în seama preotului, se prezentă cercului de re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

crutare la Ismail, unde fu încorporat. Mai în urmă, avansat sergent, fu trimis să urmeze cursurile şcoalei militare din Bucureşti, pe care însă n'apucă să le termine, căci, România intrând în războiu, elevii din ultimul an fură trimişi la corpurile lor. Cu gradul de sergent, Roiban luă parte la luptele dela Griviţa şi Plevna, unde, după asaltul dela 6 Septembrie, fu înaintat sublocotenent în batalionul de vânători, în care luptase şi pe care nu l-a părăsit o bună bucată de vreme.

Pe atunci batalionul de vânători era considerat corp de elită şi constituia garda de onoare a regelui, când îşi lua reşedinţa de vară la Sinaia.

Sinaia de acum patruzeci de ani era departe de aceea, pe care o văd astăzi excursioniştii între două trenuri de plăcere. Nu era nici palat, nici hotel, nici urmă de vilă. Curtea stătea la mănăstire, boerii împrăştiaţi prin casele de lemn dela Furnica, diplomaţii în corturi conice, în vârful cărora fluturau steguleţe multicolore.

Prinţul Ghika, eforul spitalelor civile, căuta lume sa-i daruiască locuri de construcţie, pe care ofiţerii de gardă le vândură pe te miri ce, de bine ce le căpătaseră. In fine, regele construia abia atunci pavilionul de vânătoare care era să devină mai târziu „Castelul Pelişor".

Spectacole nu erau : din când în când, actori famelici, la cafenea, pe două mese alăturate, făceau pe grecul, pe neamţul, pe Barbu-Lăutarul sau pe Herşcu Boccengiul.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era o dimineaţă de Mai încântătoare. De departe se auzia un harnic zânzănit de ferestrae, lovituri meşteşugite de bardă, cântece de lucrători purtate de ecou peste colnice.

Regina Elisabeta, veselă-răzătoare, romîncă rumenă în port ţărănesc, înaintă sprintenă spre castelul de vânătoare, însoţită de d-ra Râureanu, frumoasă, cochetă, şăgalnică de nu-şi mai afla seama.

Din partea mânăstirii le saluta voinic de rând purtând bastonul de mareşal în gibernă, locotenentul Roiban, ofiţerul de gardă, ruşinat ca o fată mare, rămas pe gânduri cu ochii după ele, ce se îndreptau acum spre lucrători.

— „Bună dimineaţa!“ le strigă regina voioasă, netezind cu mâna o ţigăncuşe murdară, sdrenţuită, cu ochi de mure, cu părul încâlcit.

Toţi lăsară lucrul, se apropiară de ea, privind-o cu lăcomie. La o parte lângă un ciaun ce fierbia pe pirostriile de sub care se ridica o coloană de fum subţire, dreaptă, albăstrue, o femee însărcinată, desculţă, cu poalele în brâu, nu ştia cum să potolească pruncul ce purta la sân: — „Fugi, fa, de-acolo, dă-l păcatelor de copil“, îi strigă cu voce înăbuşită un găligan cu părul clae, cu creionul după ureche.

— „Pentru ce plânge copilul?“ întrebă regina, apropiindu-se interesată.

— „Să trăeşti, Măria Ta, da cine ştie ce are? De două zile nu-i dau de leac: plânge, plânge, şi... să mă ierţi... iese verde afară“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Mergi mata la doctor, spune-i am trimis eu, dai doctorii la palat, şi vine mâine şi tot zilele, până se face bine. Dai mata ordin", se adresă unei doamne de onoare, care notă într'un carnet numele femeii. Apoi întorcându-se către lucrători :

— „Azi frumoasă zi ?".

— „Frumoasă, cum nu, Măria Ta".

— „Mai frumoasă ca aşa n'are cum să fie", răspunse un altul.

— „Mergi, mergi lucrul ?"..

— „Merge, Măria Ta, că n'are încotro. Trebue să meargă, asta ni-e pâinea".

Imboldit de tovarăşi pe la spate, potrivindu-şi cu dosul mâinii mustăţile cărunte, maiestrul Costică prinse a spune din ce în ce mai cu îndrăzneală :

—„...Căprioritul l'am isprăvit ; cu ajutorul lui Dumnezeu mâine ne apucăm de învelit. Se cade ca Măria Ta să facă cinste. De... să ne ierţi, Măria Ta, aşa sunt obiceiurile".

— „De asta, aşa e..." ajutară oamenii în cor.

— „Bun, bun, asta bun. Ce trebue făcut ?" întrebă voioasă regina, râzând cu poftă.

— „Apoi... ce vă lasă inima... Unii dau haine, mâncare, băutură şi câte un leu doi de parale... Ia sai, Pascule, şi pune steagul şi o cracă de brad. Umblă repede mă, că doar ai mai făcut tu d'astea, nu ţi-e întâia oară...".

După o scurtă plănuire, regina se aşează pe un trunchiu răsturnat la o margine de drum, încon-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urată de copii desculţi, în timp ce d-ra Râureanu o sbughi pe vale în jos, bătând din palme, sărind ca o căprioară, încântată de noutatea lucrului.

Regele nu era la Sinaia ; plecase să întoarcă vizita prinţului Obrenovici, la care avea să stea vreo patru zile. Curtea mişuna de doamne adunate de regină cu totul la largul ei.

„Vous ne savez pas...", începea d-şoara Râureanu, trecând dela una la alta, răspândind noutatea, recrutând tovarăşe, pornind apoi cu toatele înfrigurate de nerăbdare după târgueli, golind prăvăliile, deşertând băcăniile, întorcându-se cu haine, caşcavaluri, ciosvârte de miel purtate de oameni întâlniţi în drum, urmate de un car ce înainta greoi în pasul liniştit al boilor cu botul umed, scârţâind sub povara păinilor şi a unui butoi de mijloc, pântecos ca un stareţ de mănăstire: caravană veselă mânată de ţărâitul lăutarilor, care mergeau în frunte.

— „Uraaa! Uraaa! Trăiască Măria Sa! Să trăeşti, Măria Ta!" şi valea clocoti tăiată în două de un cuc, ce fâlfâi pierind ca o năluca pe sub brazi, în întuneric.

— „Ia, pune mâna, Costache, ce te uiţi, ori nu ţi-e foame?... Că de sete nu-ţi duc grijă... Tu Ileană, aprinde focul până fac eu o ţăpuşe să frigem mieii...". Cât te-ai freca la ochi, masa fu gata. Intr'o dezordine pitorească, oamenii mâncau şi beau de zor, copii se hârjoneau unşi de slănină pe la gură, cu un codru de pâine în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mână. Regina, plină de bucurie, muşca voinicește dintr'o felie de caşcaval, oprind toți trecătorii, invitându-i la masă.

Dar totul era în zadar: proviziile nu scădeau de loc; ce vrei d-ta, lucru făcut pe repezeală, doamnele galantoane, negustorul, de, negustor.

— „Sardele punem ?“.

— „Pune, pune...“.

— „Le punem toate atunci, că numai lada asta o avem... Punem şi câteva roate de caşcaval ?“.

— „Ce zici, Marcelle, brânza luăm ?“.

— „Sigur, ma chère...“.

— „Patru duzini, atunci...“.

— „N'o fi prea mult ?“.

— „Apoi, că nici nu mai am... asta e toată...

Şi acum, nedumerite, nu ştiau cum să le dea de capăt.

Năstruşnica d-ra Râureanu se uită o clipă cu gravitate împrejur şi dând cu ochii de ofiţerul de gardă ce sta rezemat în poartă, clipeşte şiret din ochi şi, apropiindu-se de regină, îi şopteşte ceva în taină.

— „Pun, pun, asta mare ideie...“ zise regina desmierdând-o. „Mergi de grabă, spune vine aici...“.

Văzând-o venind de departe, ofiţerul tânăr, sfios, temându-se de viclenia acestei fete desgheţate şi prea frumoase, după părerea lui, se gândi că ăsta nu e lucru curat. „Ia, mai bine să-mi văz eu de treabă“, zise el, căutând a intra neobservat în corpul de gardă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Domnule ofiţer, domnule ofiţer!... Stai! Nu-ţi fie frică.. Nu te teme, nu-ţi fac nimic...“.

— „Nu, domnişoară...“, răspunse el încurcat, cu mintile pierdute. „Voiam tocmai să schimb santinelele...“.

— „Hai să te cred ; vezi cât sunt de bună ?... macar că ţi se mişcă vârful nasului“.

— „Ei da, d-ră, îţi dă mâna să râzi, eşti la largul d-tale... Altfel ţi-aş arăta eu câte parale fac...“ zise cu îndrăzneală voinicul, privind-o ţintă în ochi, roş ca para focului“.

— „Zău ! ?... Vezi ce-i dă în gând ?—zise fata râzând ispititoare, uitându-se la el printre gene ca o pisică la soare... — Acum stai smirnă şi ascultă ?“ — urmă ea cu aer de comandă, salutând milităreşte : „Maestatea Sa Regina doreşte să vii la masă împreună cu toată garda d-tale. Înţelesu-m'ai ?“.

— „Dar asta nu se poate, zău nu se poate, d-ră. Mă rog d-tale, nu-mi face bucluc“.

— „N'auzi, d-le, că vrea regina ?“.

— „Se poate, d-ră, nu zic ba, dar eu am ordinele mele, noi avem regulamentele noastre...“.

— „Va să zică, nu vrei ?“.

— „Nu“.

— „Gândeşte-te bine... să nu te căeşti... una, două... trei... Hotărît ?“

— „Hotărît“.

— „Bine !“ şi plecă furtunoasă, contrariată ca un copil răsfăţat, căruia i se strică cheful, să se plângă reginei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ofiţerul se suci, se'nvârti: „măi, comedia dracului", exclamă el nedumerit. Apoi, amintindu-şi de acasă că nu e bine să te pui de pricină cu cei mari şi puternici, se hotărî să trimeată jumătate din gardă să mănânce şi, când se va întoarce, să schimbe santinelele şi să trimeată şi restul: „împac şi capra şi varza", se gândi el.

— „Să trăiţi, d-le locotenent, vă pofteşte Maestatea Sa Regina", zise, umflată de râs, vrând totuş să pară supărată, d-ra Râureanu, salutând ca un recrut.

— „Merg, d-ră, dar să nu fie vina mea...".

— „Dar a cui o să fie?", îl întrebă ea prefăcută. „Eşti grozav, mă rog: ordine, regulamente, numai la mine nu îndrăzneşti să te uiţi... şi te roşeşti,.. de ce te roşeşti aşa?".

Roiban, zăpăcit, neştiind ce să răspundă, se trezi cu inima friptă, pierdut cu totul în faţa reginei.

— „Mergi mata, aduci toţi oamenii aici!!".

— „I-am trimis, să trăiţi, Maestate".

— „Toţi, toţi, eu vrei toţi...".

— „Pe toţi i-am trimis, să trăiţi, Maestate".

— „Eu vede încă acolo".

— „Aceia, Maestate, sunt santinelele... Nu se poate, Maestate, avem ordine".

— „Eu vreau toţi vine aici, mâncare multă".

— „Maestate, nu se poate", imploră ofiţerul, „regulamentele...".

— „Ai înţeles mata?".

— „Am înţeles, să trăiţi, Maestate, dar aceia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sunt de santinelă, nu i-am pus eu, nici nu-i pot schimba eu ;.... numai căprarul, căprarul poate să-i schimbe, explică ofiţerul intuitiv ca unui locuitor din Marte. Eu n'am dreptul. Dar, dacă vrea Maestatea Voastră, trimit de grabă să vie tot batalionul... mâncare să fie... dar oamenii din posturi nu se poate, Maestate".

— „Faci mata cum spun eu ; acum, repede, zise regina iritată.

— „Măi şi astă comedie ! — îşi zise ofiţerul înspăimântat, scoborând poteca, urmărit de râsul provocător al d-rei Răureanu. Apoi, perplex, gândindu-se la consecinţe, socoti pe una, cântări pe cealaltă şi făcându-şi seamă, zise necăjit în sine : „La urma urmei îi priveşte ; n'am ce să le fac : averea lor, grădina lor, garda lor, ce-mi pasă mie ?... vor aşa, aşa să fie".

Merse la corpul de gardă, ridică santinelele şi trimise toată lumea la praznic. Un ultim scrupul îl făcu, totuş, să păstreze santinela din dosul palatului, fiind partea cea mai retrasă şi, după părerea lui, cea mai expusă.

Masa era acum gata. Veselia la culme. Oalele de lut treceau din mână în mână. Regina vorbia cu unul, glumia cu altul, îndemna pe toţi, ca femeia la casa ei.

— „Măă ! Una la doi, bagă de seamă, auzi tu ? Să nu te îmbeţi, că te ia dracul ; o oală la doi, măă !... şoptia Roiban oamenilor, ghiontindu-i pe la spate. — Mâncaţi cât vreţi, dar repede, că avem treabă... Hai, destul, ajunge, băeţi ! — ho-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tărî el îngrijorat, mai neliniştit acum după hotărârea ce luase. — Luaţi mâncare pentru diseară... la sergent, roata aceea de brânză... binişor, să nu te vază... dă pe din dos... fugi cu ea".

Unul câte unul, soldaţii dispărură de la petrecere, santinelele se înfiinţară la posturi, totul reintră în ordine, spre marea mulţumire a ofiţerului. Dar nu apucă să-şi vie bine în fire şi căpitanul Văleanu, care era de rond, intră în corpul de gardă.

— „Pe unde umbli d-ta? Unde ţi-au fost santinelele? E posibil una ca asta? Să laşi d-ta palatul fără pază, să pleci cu toată garda la chef? !".

— „Domnule căpitan, daţi-mi voe, — protestă aprins locotenentul, — eu nu stric nimic, păcatele mele! Nu's de vină... Maestatea Sa Regina a dat ordin".

— „Maestatea Sa Regina n'are de unde să cunoască regulamentele şi nu ea are să te înveţe datoria d-tale. Trebuia să-i arăţi, să-i spui...".

— „Dar i-am spus, d-le căpitan, pe onoarea mea... i-am spus fel şi chip".

— „Tocmai d-ta, se poate ?".

— „Eu nu stric nimic — repetă inconştient nefericitul ofiţer, amărît de cele întâmplate —domnişoara Râureanu...".

— „Ce d-ra Râureanu? Ce tot amesteci pe d-ra Râureanu? In fine, treaba dumitale. Eu o să raportez maiorului, nu pot face altfel.

Căpitanul se ţinu de vorbă. Peste puţin se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prezentă în adevăr un camarad, care veni să schimbe pe locotenentul Roiban, dându-i în acelaş timp un plic confidenţial, pe care, rupându-l febril, ofiţerul citi ruşinat, cu ochi în lacrămi :

Domnule locotenent,

Pentru că v'aţi permis a pleca cu gardă cu tot la petrecere, lăsând palatul fără pază, vă fac aspre mustrări, atrăgându-vă atenţiunea că aţi săvârşit o greşală neiertată şi că numai datorită antecedentelor d-v. mă mulţumesc a vă pedepsi cu 10 (zece) zile închisoare ! Pedeapsa începe chiar dela primirea acestui ordin şi o veţi exercita la garda pieţii, în Bucureşti. Ea va fi menţionată în memoriul d-voastră.

După executare vă veţi prezenta subsemnatului.

Comandantul bat. de vânători
Maior (ss) *Onceanu*

Roiban rămase încremenit. Tot sângele îi năvăli în obraz. „Apoi să mă ierte d-lor, nu merge aşa !", izbucni el disperat, năvălind pe uşă, afară, cu plicul în mână, cu capul gol, tremurând de mânie.

Răsturnată într'un „leagăn" aşezat în umbra unui cerc de brazi, domnişoara Râureanu se legăna dusă pe gânduri, agitând în aer un pantofior micuţ ca de păpuşă. Figura ei serioasă trăda dezamăgirea, oboseala unei vieţi inutile, desluşia par'că, în zare, chipul unui băiat frumos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

serios, muncitor, care se pleca să sărute îngeraşul ce-i adormise fără suflu în poală.

— „Uite, domnişoară, ce mi-ai făcut!".

— „Eu, ţi-am făcut ceva d-tale ?", îl întrebă ea, tresărind, uitând totul, recucerită de firea ei sburdalnică.

— „Nu glumi, d-şoară, că nu-i de glumit. Poftim, citeşte" o invită aspru ofiţerul.

Dintr'o aruncătura de ochi, fata văzu cuprinsul, apoi zise liniştită:

— „Vrei un pahar cu apă ? Te văd speriat rău".

— „Lasă, d-ră, numai d-ta eşti de vină. Ştiu că d-tale nu-ţi pasă, dar dacă ai şti cât mă costă pe mine, şi cât rău mi-ai făcut...".

— „Mare lucru ! Foarte frumos din partea d-tale, d-le locotenent ! admiţând că aşi fi de vină, n'aş merita eu oare, să stai zece zile la închisoare ; nu ţi-ar fi plăcut să suferi ceva pentru mine ? Par'că o să plângi... Haide, plângi".

— „Vrei să râzi de mine, domnişoară, văd eu... îmi pare rău !" zise necăjit, întorcându-se să plece.

— „Ei stai, de, nu te supăra... am glumit... nu vrei să glumesc cu d-ta ?", îl întrebă ea galeş, arătându-şi limba roză şi dinţişorii de lupoaică.

— „Da mie de glumă îmi arde, domnişoară ?".

— „Dacă te scap, ce-mi dai ?".

— „Ce să-ţi dau, nimic... eşti datoare să mă scapi. D-ta m'ai băgat în bocluc, d-ta mă scoţi...".

— „Bine, fie şi aşa... dar cu o condiţie".

— „Ce condiţie ?".

— „Să răspunzi drept la ce te-oi întreba eu".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Bine, d-ră, să vedem".

— „Da ?".

— „Da ?".

— „Să nu mă minţi !".

— „Nu".

— „Bagă de seamă — zise ea serioasă, amenințându-l drăguț cu degetul ; — uită-te în ochii mei şi spune drept, drept... mă iubeşti ?".

— „Ei, d-ră !" zise el, roşindu-se şi uitându-se în altă parte...

— „Destul, te-am înțeles ;... tare ?".

— „Tare !" răspunse el îndrăzneț, ispitit de această fată ciudată.

— „Cât de tare ?".

— „Uite atât de tare..." şi ameţit de parfumul subtil ce se degaja din ea, cu minţile pierdute, încercă să o cuprindă în braţe dar ea era deja departe, sglobie, fredonând în vânt...

— „Dumnezeu să le înţeleagă", îşi zicea Roiban în sine, plecând spre corpul de gardă, vexat că fusese jucăria acestui drac de fată.

Dete serviciul în primire şi se gătia să plece, când un lacheu îl invită în cancelaria palatului.

— „Poftim", îi zise domnişoara Râureanu, modestă, amabilă, corectă, înmânându-i două invitaţii ; „Maestatea Sa Regina a hotărât să rămâi în gardă. Mâine vei lua dejunul la palat împreună cu comandantul d-tale".

Apoi îl concedie cu o uşoară înclinare, fără a-i întinde mâna, urmărind cu privirea acest voi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nic simpatic, naiv şi sincer, regretând printr'un oftat uşor că nu-i boer bogat.

— „I-auzi, mă Popescule, Regina zice că să nu mă schimb, să rămân în gardă până mâine".

— „Parol ?".

— „Să mor ! Mi-a spus d-ra Râureanu... ba m'a poftit şi la dejun şi pe mine şi pe maior".

— „Bravo ţie !... te învârtişi, ce-ţi pasă...".

— „Ce să mă învârtesc, păcatele mele... Ce-am păţit numai eu ştiu...".

— „La revedere, craiule !".

— „La revedere ! — comunică maiorului, mă rog ţie".

Pe atunci, la Sinaia, masa era comună. Suveranii mâncau cu invitaţii laolaltă, cei mai mici la coada mesei. A doua zi, la dejun, erau numai cucoane. Toate aproape în rochii albe, simple, de pânză uşoară străvezie. Multe din ele, adorabile de graţie şi tinereţe. Regina, veselă ca totdeauna, primia cu voie bună, avea prilej de vorbă cu fiecare, glumia de toate, râzând cu toţii împreună.

Societatea pare a fi astăzi, în lipsa regelui, o clasă de fete mari, ieşite pe furiş din pension, fără guvernante, dejunând „entre femmes", printr'o îndrăzneală sfruntată şi pentru întâia oară într'un cabinet particular.

Această ideie o întăria veselia generală, luxul din sală şi argintăria, profuziunea de flori de pe masă, de pe etajere, de pe servante, figura impasibilă a lacheilor ce treceau ca nişte umbre,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

soarele care glumia prin ferestrele larg deschise, făcând să scapere în rubine vinul din pahare. Se vorbia de toate, iar mai ales se râdea de orice cu poftă.

Maiorul, flăcău tomnatec, bine conservat, înghiţia cu noduri, zădărît de cucoane, cari nu-l slăbeau o clipă.

Regina era capul răutăţilor.

— „Mata nu însurat încă?".

— „Nu Majestate...".

— „Asta nu bine, om neînsurat aduce ofensă la toate femeile. La mata trebue să fie cineva pe inimă, nu se poate...".

— „N'are inimă, Maestate, că dacă ar avea, m'ar lua pe mine", zise plină de haz, o văduvă desgheţată, între două vârste.

Maiorul nu ştia cui să răspundă mai întâi, ce să spună şi dacă trebue să dea vreun răspuns. In această nesiguranţă, surâdea în dreapta, surâdea în stânga, surâdea mereu cu un surâs cronic, care-i strâmba figura obosindu-l. Dimpotrivă, la capătul mesei, locotenentul Roiban, mânca să-şi scoată din capete, evitând cu grijă privirile d-rei Râureanu.

La cafea, regina zise, adresându-se maiorului:

— „Eu, d-le maior, făcut ieri greşală. Eu ridicat santineleld. Eu trebueşti pedepsit. Ofiţer nu vinovat. Eu mergi la închisoare, ofiţer mergi la plimbare", sfârşi ea în hazul tuturor.

— „Maestate, vă rog, ce are a face... dorinţa Maestăţii Voastre, este pentru noi oricând „un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ordin", spuse el pe nerăsuflate, felicitându-se interior pentru această fericită inspirație.

— „Eu rugăm frumos pe mata, nu pedepseşti ast ofiţer. El spus, săracul, la mine. Eu nu vinovat pentru că nu ştiut, şi când eu nu ştiut, nu vinovat el. A ! încă un lucru ! Regele nu trebue ştie, asta, asta rămâne între noi".

Ridicându-se în râsete generale, Suverana dispăru în odaia ei de lucru, însoţită de favorita sa, d-ra Râureanu. Celelalte doamne se raspândiră în parc. Ofiţerii plecară. Afară, maiorului i se părea că răsuflă pentru întâia oară.

Câteva zile după întoarcerea regelui, cei doi ofiţeri se pomeniră într'o bună dimineaţă invitaţi la dejun de rege. La ora precisă, porniră amândoi, spilcuiţi, în uniforme strict regulamentare lucru la care regele ţinea foarte mult. Dejunara într'un cerc restrâns.

Regele povestia impresiile sale asupra armatei sârbe, lăudând mult patriotismul acestui brav popor, regretând, totuş, amestecul ofiţerilor în politică. Apoi trecu cu maiorul şi locotenentul în sala de biliard.

După un schimb de vorbe neînsemnate, Regele zise, adresându-se locotenentului Roiban :

— „Acum povesteşte la mine, cum lăsat mata Vineri, palatul fără santinele.

Trăznetul să fi căzut la picioarele ofiţerului, nu l'ar fi zăpăcit mai mult ca această întrebare părintească în formă, dar plină de înţeles.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Totul se învârtia în jurul său. Fălcile i se încleştară şi se roşi până în albul ochilor.

— „Să trăiţi Majestate“ reuşi el să răspundă — „Majestatea Sa Regina mi-a ordonat. Eu n'am vrut...“.

— „Cum călcat mata regulamentele? Mata cunoşti regulamentele şi consemn ? Mata cunoşti consemn ?“.

— „Să trăiţi, Maestate, îl cunosc, dar dacă Maestatea Sa Regina mi-a ordonat... Eu am spus că nu se poate, dar dacă Maestatea Sa Regina a vrut aşa... Dar tot am lăsat două“ mărturisi Roiban, adăogând una de la el, pentru a'şi uşura vina.

— „Maestatea Sa Regina este numai nevasta dela Rege. Ea nu trebue conduce armata... Mata făcut greşală mare... Nu trebue ascultat femee. Ele mult periculoase. Ele râs de mata şi pe urmă tot ele spus la mine. Mata făcut greşală mare.

— „Să trăiţi, Maestate mi-a fost ruşine să nu împlinesc dorinţa Maestăţii Sale Regina, mi-a fost frică să nu o supăr.

— „Când supărat, mata spus la mine, eu punem ordine. Acum faci nimic. Dar asta lecţie pentru viitor... D-nul maior merge la batalion, face conferinţă la ofiţeri : ofiţerii nu trebue cedat femeei. Femeia periculoasă... Mata păţit ruşine“, zise el surâzând.

Ieşind dela Rege, pe când trecea prin cerdacul mânăstirii, uşa întredeschisă a camerei de musafiri, în care se vedeau paturi confortabile des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părțite prin perdele groase de catifea roșie, dintr'o privire furișată, locotenetul Roiban zări cum se jucau domnișoarele de onoare trântindu-se între ele, pentru a fi aruncate în aer de droturile elastice ; ba avu chiar timpul necesar ca să primească și tifla ștrengărească a d-rei Râureanu.

— „Fire-ai a dracului... se gândi el necăjit scoborând grăbit pe scări.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III.

Trecuse câtva timp dela aceasta aventură... Era pe la sfârşitul lunei August. Plouase mult... Vremea se răcise. Codrul prinsese a rugini. Iarba grasă, de un verde întunecat, lăcămată de roua dimineţii se răria arsă de brumă, lăsând urme roşii, ce se întindeau ca pecinginea.

Printre brazii de pe coastă, se auzeau tălăngile ce se ridicau încet la munte. Câte un muget de vită scăpată în spre sat, la vale, neaşteptat şi sălbatec, te umplea de spaimă. Peste tot miros de mentă levanţică şi sulcină. Femeile strânse în vâlnice, treceau harnice în spre Furnica, purtând pe cap bănicioara încărcată lapte, brânză, ouă, cu pui ce picoteau deasupra, amorţiţi de răcoarea dimineţii.

Dar, oricât erau de zorite, nu odată Regina le lua înainte. Născută într'un castel agăţat de o stâncă la rând cu cuiburile de şoimi, Carmen Sylva rămăsese credincioasă naturii în mijlocul căreia se alintase. Nu o înspăimântau nici culmile, nici singurătatea. Iubia munţii şi codrii, cu patimă nebună. Era lacomă de soare auriu şi cer al-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bastru, se da în vânt şi ocrotia dragostea curată, naivă şi sinceră, dela ţară.

I se lăudase mult Reginei laptele de oaie fiert în ciaun necurăţat de coaja mămăligii din ajun. „Capătă", îi ziceau cucoanele ce se pretindeau a fi romînce, „un gust de mămăligă prăjită, un miros subtil afumat" — pe care ele nu'l simţiseră niciodată dar pe care'l lăudau nevoe mare.

Atâta i-a trebuit Reginei ; şi astăzi, cu noaptea în cap, însoţită de un grup de doamne somnoroase, pe care le semănase în drum, urca pe culme către stâna baciului Marin urmată numai de d-şoara Râureanu.

Poposiră la stâna cu căciulă de brădet pornită pe o parte, beată de soare şi miros de jarbă coaptă. Oile în strungă se grămădeau nerăbdătoare, se încercau să sară peste pârleaz şi grămădite de cioban cu cotul, behăiau cu jale. Laptele curgea în doniţa gălbue, unsuroasă ce se umplea văzând cu ochii, plină de spumă.

— „Brrrr, oae, mânca-te-ar lupu!".

Dar baciul Marin, isteţ şi harnic se învârtia acum ca o fată mare. Voinic, frumos, cu plete negre, cu ochii verzi, cu pieptul lat, cu cămaşa de tort albă, să înebunească fetele, întindea plocade, scotea laviţe şi scăunele, rânduia pe un fund lustruit de unt şi vreme blidurі şi linguri de lemn.

Mai la oparte, alţi ciobani, cu mânecile suflecate peste braţele vânjoase, aţâţau focul, strecurau laptele, cerneau făină, îndemânateci ca gospodinele de ţară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Regina privia toate cu interes. Nu-i scăpa o vorbă, nu pierdea un gest şi râdea, râdea... ca şi soarele râdea în jurul lor, de atâta veselia.

Se aşezara jos la întâmplare, cu talerul de lemn în poală, oparindu-se cu mămăliga, pe care o înghiţeau cu lăcomie, găsind-o nepomenit de bună. Regina nu mai contenia. Bun, bun, bun, asta foarte bun. „Păcat că nu-i Carol", spunea ea, plină de lapte pe la gură, ca un copil.

Dar na-ţi-o bună ! un câine castaniu, obraznic, scurt de coadă, cu urechile tăiate, cu ochii galbeni, flocos ca un urs gonit de ciobani, găsi azil n mijloc ul cucoanelor, lingându-le pe mâini, pe obraz, băgându-şi botul în talere, provocând un moment de panică :

— „Sale bête !...

— „Fi !... l'horreur !...

— „Lasă-l, săracul... Hector Pfiu... pfiu... pfiu... Moi j'adore les chiens !".

Şi ca să dovedească cât de mult i-adoră, aruncă un dărăb de mămăliga dulăilor dimprejur şi încinse o larmă şi stârni un război civil, pe care-l priveau amuţite de groază şi pe care cu mare greutate îl potoliră ciobanii cu bâtele îşi o doniţă de apă rece.

Apoi, sătule, ostenite, înfierbântate, se raspândira. Regina singură, gânditoare, se plimba încetişor la umbra răcoroasă a brazilor.

Cucoanele se întinseră pe iarbă, privind cu ochii micşoraţi de soare, cu gânduri ascunse, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voinicii ce se învârteau pe lângă ele, strângând masa, aruncând fărămiturile beligeranților, care, plini de experiență acum, largiseră cercul și-și cercetau cojoacele cu amănunțime.

Hăt departe, d-șoara Râureanu, lângă o căpiță de fân mirositoare cosită de curând, ațipise furată de somn și de baciul Marin, voinic cu cămașa albă, cu plete negre, cu ochii verzi, cu pieptul lat.

Urmă o clipă de liniște. Soarele ardea pripit. Cosașii săreau prin iarbă; un roiu de musculițe se vântura în aer; iar, de departe, ajungeau slăbite ciocănituri vrednice de ghionoaie. De ici de colo, din senin, pe nesimțite nor cu nor se însoțiau coborându-se ca un stor uriaș de pânză fumurie peste razele sclipitoare ale soarelui.

Un fulger orbitor, neașteptat brăzdă poala învinețită a cerului. Un bubuit îndepărtat de melodramă puse toată lumea în picioare. Regina prietenă din copilărie cu furtuna, porni la vale, nepăsătoare, cu umbrela pe spate, cu marama fluturând, cu fruntea răcorită, lăsând vântul să se joace în buclele ei blonde. Cucoanele alarmate, închizând ochii, astupându-și urechile — unele din ele își faceau chiar cruce — cu o frică exagerată, călcau pe urmele reginei, urmărind efecte, privind peste umăr la ciobanii, care le însoțeau de aproape, ducând plocoane de caș și urdă dulce, dându-și între ei cu coatele, sorbindu-le cu ochii sclipitori, aprinși.

Numai d-șoara Râureanu, uitată cum se în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tâmpla în asemenea momente, dormia, dormia dusă.

Baciul Marin, prefăcut în prinț, în haine de catifea neagră, cu pană lungă, albă, subțire prinsă de căciuliță cu un briliant mare cât un ou de porumbel, o plimba călare dinaintea lui, pe un cal alb, cu frâu roșu, cu șea în râuri de smaragde, strângând-o tărișor la piept.

Se așezara o clipă la umbra unui pom pletos, cu ramuri fine, subțiri, diafane, de beteală. Doi porumbei trandafirii, plutind în aer, sărutându-se, aruncau flori de lămâiță la picioarele prințului. Apoi porniră din nou și — lucru straniu — i se părea că știe acum ceva mai mult, de când intrase în codrul fermecat de aur.

Ieșind din el, trecură într'o pădure de argint, unde berze albe ca zăpada nepieritoare de pe stânci, le prezentau să-și aleagă copii cu părul inelat. Dar nu se înțeleseră; el vrea fată, ea băiat. Atunci o barză cocoșată, șchioapă, ce venia sărind șontâc șontâc, într'un picior, plescăi, învrăjbit, și-i puse în brațe o pereche de gemeni, un băiat și o fată. Și iar plecară...

Dar drumul devenia acum din ce în ce mai greu, se întunecase și pădurea se făcuse de aramă, iar prințul se schimbă într'un pașă urât, bătrân, cocorjat de gelozie, rostogolind niște ochi bolovănoși, o condamnă la moarte, ordonând călăului să tragă.

Călăul, care semăna cu locotenentul Roiban

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca două picături de apă, se aplecă, luă o săgeată din tobă, întinse arcul şi ochind-o în inimă, cu lacrimile în ochi...

— Bum-m ! !...

D-ra Râureanu, trezindu-se, sări în picioare, îşi trecu mâna pe fruntea umedă, se uită împrejur şi, văzându-se singură, îşi pierdu capul. Îi fu frică de câini să meargă la stână. Deodată crezu că i se joacă o farsă ; dar, nezărind pe nimeni, neauzind nici un sgomot şi bubuiturile îndesindu-se, o luă la vale, sigură că recunoaşte drumul. Scoborî o potecă, luă o potecuţă, ocoli un brad ce-i aţinea calea şi, din una din alta, se pomeni în faţa pârâului Pelişor care, crescut de ploi, se grăbia lat şi bulbucat la vale.

— „Ei, d-ră, aci să te văd !“ zise Roiban.

— „Vai, cât m'am speriat“, răspunse ea tresărind, ce bine că te-am întâlnit, de acum nu mai mi-e frică. Să plecăm repede că ne apucă ploaia. Pe unde trecem ?

—, ‚Puntea e departe... şi apoi fulgerele astea“...

— „Ţi-e frică ?“

— „Pentru d-ta, d-ră. Daca ne întâlnim cu ursul, ce te faci“ ?

— „Doamne ! cum fulgeră de rău... ce facem ?“ mai întrebă ea tremurând.

— De, d-ră, a venit Drăguş la căuş... te întreb şi eu ce-mi dai să te trec ?“

— „O să poţi ?“

— „O sa mă încerc“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Iți dau un baton de ciocolată".

— „Așa!"

— „O cutie cu bomboane..."

— „Nu găsești că e prea mult?" întreba el cu ironie.

— „Haide zău, uită-te că pică..."

— „Bine, d-ră, dar am să-ți pun și eu o condiție".

— „Anume?"

— „Să-mi dai ce ți-oi cere eu după ce te-oi trece".

— „Nu ți se pare prea puțin?"

— „Nu pot mai eftin, atât mă costa, adu-ți aminte".

Dar o descărcătură puternică, îngrozind-o de spaimă, făcu să nu mai stea la tocmeală.

— „Fie, dar asta am să ți-o trec la socoteală".

Roiban înfășură fata în pelerină și ridicând-o ca pe o pană, intră în pârâu, făcu un pas, mai făcu unul se opri și gândindu-se poate că ce-i în mână nu-i minciună, prinse gurița fetei și o sărută atât de îndelungat, atât de pătimaș, că mândra rămase fără suflu, galbenă, cu ochii închiși parând a fi de ceară.

Ajunși la mal se smuci mânioasă din brațele flăcăului, luând-o repede înainte. Voinicul o urmă cu capul plecat, rușinat acum de îndrăzneala lui.

Sosind la Sinaia, fata se întoarse și, mișcată, cu vocea tremurândă, zise, privindu-l cu sinceritate, întinzându-i mâna:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Domnule ofiţer, iartă-mă, dar nu pot să fiu a d-tale, te rog să uiţi şi n'am nevoe să adaog să nu spui la nimeni.“

Apoi, turburată, intră în gradina mănăstirii.

Roiban, pe care regina îl trimesese în căutarea fetei, rămase o clipă nedumerit. Apoi sucind o ţigară, o potrivi tacticos într'o ţigaretă de trestie, o aprinse strângând pumnii vânătoreşte şi se depărtă, socotind că d-ra Râureanu nu era pentru dânsul. Umbla, ce-i dreptul, să se însoare, căci la ţară flăcăii neînsuraţi sunt pricină de glume la şezători.

Doria însă înainte de toate o femeie ascultătoare aşa cum era preoteasa, dascăliţa, nevasta primarului; aşa cum o cunoştea pe maică-sa, tăcută şi fără odihnă.

Nu voia o franţuzită, toate fiind, credea el, nişte stricate. Lui îi trebuia cămin de om muncitor. Par'că vedea înaintea ochilor odăiţa de culcare proaspăt ceruită, cu iconostas şi busuioc deasupra patului, un salonaş pentru musafiri la zile mari şi o bucătărioară unde să ajute nevesti-si, punând la contribuţie talentul lui de gospodar şi unde să poată mânca în linişte, desbrăcat, pe colţul mesei frecată ca de paşte, un fel de mâncare gătită gospodăreşte.

Basarabenii sunt tradiţionalişti şi evlavioşi. Roiban căuta femeie simplă, harnică, econoamă, care să ştie s'aprindă candela, să facă pâine şi copii. La douăzeci şi şase de ani, Roiban n'avusese nici o legătură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El nu dăduse femeilor nici o atenţiune. Poftele şi le satisfăcea ocazional, ca la ţară, târând slujnicuţa de mână, în livadă, desbrăcându-se de haină, pe care o aşternea jos, de mila fetei şi ca să nu-şi înverzească genunchii. Cele mai adeseori însă — obiceiu păstrat din şcoala militară — se ducea pentru higienă, odată pe săptămână, la aceeaş casă eftină de unde eşia mai totdeauna scârbit, hotărît să se însoare.

Roiban era cumpătat în toate : nu bea vin şi nu juca cărţi. Fuma dar care bărbat nu fumeaza ?... Neputându-se lasa de tutun îşi făcuse tain câte douăsprezece ţigari pe zi, pe care le aprindea dela scăpărătorile ce le purta totdeauna cu el în buzunar.

Inalt, călit de soare, cu ochii albaştri, se purta curat, reglementar, cu guler şi manşete de cauciuc, îşi lustruia singur cismele şi se bărbieria în fiecare zi. Datorită acestei vieţi măsurate, Roiban, în urma celor două întâmplări dela curte, câştigase simpatia tuturor, trecea drept ofiţer capabil şi cu viitor, fiindcă era energic, nu lovia mai mult decât cerea interesul şi pentrucă avea economii, din care împrumuta camarazii, după matură chibzuinţă, cu termen fix, dându-le totdeauna mai puţin decât cereau.

Astfel fiind, lua parte la orice gardă de onoare, comanda compania de paradă în noaptea învierii şi era singurul locotenent decorat cu „Coroana

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

României" în gradul de cavaler, pe care o arbora seara când eşia la plimbare şi care lăsa fetele visătoare, când, invitat la sindrofii, lepăda mantaua în antreu descoperind decoraţia stălucitoare, ca ochii ce se uitau la el. N'avea talente de societate, nu ştia să facă curte şi nu dansa. Rugat mult, în mijlocul aspirantelor la rochie cu coada lungă, cânta cu voce justă şi legănată „Hora Unirii" şi „Măi frate Băsărăbene". Dar asta numai la zile mari.

Trecuseră câteva zile dela aventura lui cu d-ra Râureanu. Toamna era pe sfârşite. Regele, care îşi anunţase plecarea la Bucureşti, dădea ultimul prânz de gală în onoarea diplomaţilor, la care erau invitaţi ca de obiceiu şi ofiţerii din gardă. După masă, suveranii făcură cerc întreţinându-se cu toată lumea, având cuvinte potrivite, ca să mulţumească pe fiecare.

Regina veselă, acoperită de flori se fotografia în mijlocul doamnelor strălucitoare de giuvaeruri.

Intâmplarea făcuse ca d-şoara Râureanu să fie aşezată în faţa lui Roiban, la marginea grupului, unde stau obişnuit cei tineri şi mai mici în grad.

— „Nu eşti supărată pe mine, domnişoară ?", gasi de cuviinţă să şoptească Roiban.

— „Eu nu mă mai gândesc şi dumitale îţi interzic să-ţi mai aduci aminte".

— „Atunci fă-mă să uit".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „In ce fel ?“, îl întreba fata predispusă la indulgență.

— „Aș vrea să mă mut la Constanța. Este un loc vacant la consiliul de războiu“.

D-ra Râureanu, umbrită par'că de o undă de melacolie, îl măsură o clipă de sus cu compătimire apoi răspunse :

— „Bine“, și se departă fără ceremonie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

Constanța era pe atunci un port fără viață. Târgul mișuna de străini, de turci, de greci, de armeni, care faceau comerț cu undelemnuri, lacherdă și cafele, iar, după închiderea prăvăliilor, se încuiau în casă. Ca în orice orășel de provincie, societatea aleasă o alcătuiau funcționarii publici.

Sosind în gară, Roiban stătea nedumerit lângă sipetul brașovenesc bătut în cue, legat cu sfori de cort, în care-și purta zestrea. Privia amețit de drum, neștiind încotro să apuce, zăpăcit de îndemnurile birjarilor, turci cu picioarele goale, ce mânau niște cai îndesați, gătiți cu coloane de mărgele albastre, noutate care-l izbi și dela care nu-și putea lua ochii.

In cele din urmă cu ajutorul unor soldați ce rătăceau prin gară urcă lada, birjarul pe ladă, și plecă cu ordonanța în picioare pe scara trăsurii. Se opri în fața unui han, dete cufărul jos pe trotuar și lăsându-l în paza soldatului intră în cafenea.

— „D-voastră acum venito la Cuștanța ?“

— „Da“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „N'aţi fosto niţiodata?...“ îl iscodia un grec ofticos, cu fes şi mătănii.

— „Nu, da de unde ştii d-ta“, îl întreba banuitor Roiban.

— „Imi pare că vă cunosc.

— „N'ai de unde să mă cunoşti“.

— „Cauţi cameră, se vede?... Ţi dau eu una.“

— „Scumpă?“

— „Eftin, ţi scumpa... La Cuştanţa nu-i scump“.

— „Unde?“

— „Aiţi aproape, în strada Mangaliei, la ţentru“.

— „La cine?“

— „La o cocona“.

— „Bun, hai să vedem“.

Roiban mergea ispitit de sacii de alune şi de stafide scoşi la iveală în uşa pravaliilor, împedecându-se în podiştele de lemn, în timp ce grecul înainta prin mijlocul stradei, păzindu-l din ochi să nu-i scape chilipirul.

— „Mai e mult?“ întrebă Roiban ştergându-se de năduşala.

— „Nu-i mult“.

Porniră din nou. Roiban se opria din când în când să desmierde câte un pui de turc, fetiţa mucoasă, cu unghiile conabii care fugea speriata, caraghioasă în şalvari de stamba.

— „Mai e, mai e?“

— „Aiţi este“.

Grecul bătu cu baţul în poarta de lemn, ca să dea de veste celor dinăuntru şi intrară într'o curte mare, cu ziduri ruinate. La o fereastră zà-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brelita se mişcă o perdeluţă şi'n prag se ivi o bătrână cu şalul în spinare, spoita din plin, pieptănată frumos cu degetele îngalbenite de tutun.

— „Ce căutaţi d-voastră ?“

— „D-lui este locotenento şi cauta camera“.

— „A, pentru cameră aţi venit... Poftiţi să vedeţi, daca vă place.. Maricel, ada cheia, mamă !.. Camera e buna, sănătoasă, nu-i umedă, bate soarele toată ziua... Cum vă numiţi d-voastră ?“

— „Locotenentul Roiban“.

— „Ai găsit cheia ?... Vă recomand pe fata mea. Sunt văduvă, bărbatu a murit în războiu. Era doctor, doctorul Forăscu, poate l-ai cunoscut mata... suntem singure... Asta-i camera, cum se vede. Nu te supără nimeni... Noi trăim retrase ; nu primim musafiri, ca să nu ne ducem nicăeri... Ba adică ne ducem din când în când pe la frate-meu, generalul Izvoranu, trebue să fi auzit mata de el“.

— „D-nul general Izvoranu, e fratele d-voastră ?“ întrebă Roiban, ciulind urechile, privind-o mai cu respect.

— „Da, frate bun. Eu sunt născută Izvoranu... fata lui Costache Izvoranu dela Bacău, vara primară cu fostul prefect Manolache Izvoranu. Avea casele cele mai frumoase din tot judeţul... Vă place camera ? Numai tot ce vă rog e să ai mata grijă, să nu te sui cu picioarele pe canape...“

— „Vai, se poate ?... Eu, nici soldaţii nu-i las să se culce cu cismele în pat. Îi pun de se des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bracă frumuşel, cum făceam şi noi la şcoala...

— „Tare bine faci mata. Nu de alta, da-i păcat. Eu, toate ca toate, da-mi place curăţenia. Ai să vezi mata, dac'o fi să rămâi şi ne-om înţelege.

— „Da ordonanţa unde doarme ?"

— „In bucătărie".

— „Are loc ?"

— „Poftiţi să vedeţi... E cam deranjat. Îi scuza mata, aşa e dimineaţa... Ştii mata cu gătitul, că eu gătesc şi fata scutură, aşa ne-am rânduit... Am o fată, nu să zici că o laud fiindcă-i a mea dar ştie toate celea".

— „Lasă, mamaie"...

— „Ei şi ce nu e aşa ?..."

— „Lasă, duduie, nu te ruşina c'aşa-i frumos".

— „Ştiu că nu-i ruşine"...

— „Ştie să facă dulceaţă, prăjituri, ca eu, vezi mata, n'am pus-o la pian. Am învăţat-o să grijească, să gătească, sa cârpească... Cine a lua-o, să nu mă blesteme... Ei, ce zici mata ?...

— „Cât ceri pe lună ?"

— „Treizeci de franci... Aşa am închiriat-o totdeauna... Şi, când pleci, încui şi iei cheia la mata, ca să nu umble nimeni"...

— „Cam scump, eu nu pot să plătesc atâta".

— „Da cât dai mata ?"

— „Douăzeci de lei şi vă pun ordonanţa la dispoziţie... să tae lemne, s'aducă apă"...

— „Ştiu, da aşa nu pot... Iacă să nu fie nici pe a mea, nici pe a matale... cu douăzeci şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cinci. Şi dacă vrei mata îi lua şi masa, nu cine ştie ce, da-i curat şi mai bine de o mie de ori ca la birt... Dimineaţa, ce obişnueşti mata, ciaiu ori cafea cu lapte ?

Incetul cu încetul Roiban se lăsă ademenit. Vocea blajină, graiul moldovenesc îl mâna departe, întorcându-l cu gândul în mahalaua copilăriei sale. Strada era liniştita şi tot atât de anevoioasă. Odaia era curată şi ideia menajului în casă satisfacea apucăturile lui de om aşezat.

De regulă pleca la cazarmă nemâncat. Intrebarea bătrânei îl înduioşa. Decând plecase din casa părintească trăise rau. La gazdă, în şcoala militară, în răsboiu, toata viaţa suferise de frig. De popote era sătul ; aceleaşi bucate prost gătite, mâncate la repezeală, între ofiţerii grabiţi sa se împrăştie, sătuli unii de alţii.

— „Iarna trebue să fie urât aici", întreba el.

— „Urât, de iacă, noi nici nu băgăm de seamă, când ne trece vremea. Eu fac pasenţă, duduia mai cântă din gură"...

— „Cânţi din gura mata ?".

— „Aaşa, o leacă".

— „Ei, bravo... Zi, ca o păsărică frumoasa şi la pene şi la viers".

— „Norocu să-i fie frumos că de vrednică... Ei, ce zici, rămâi ?"

— „Să rămân dacă-i aşa vorba, da numai o luna", hotărî Roiban prevăzător. „Dacă nu mi-o conveni"...

— „Ti-i muta. Cu deasila nu poţi ţine pe ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meni... Atunci, dacă vrei, îmi dai mata arvună".

— „Poftim toată chiria".

— „Şi mai bine, în câte avem, ca să ştiu socoteala... Ceasul cel bun să dea Dumnezeu!... Să fac cruce, că azi e Vineri", zise bătrâna închinându-se cu faţa la răsărit.

— „Noroc", întări Roiban, cucerit definitiv, închinându-se şi el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V

Viața lui Roiban se scurgea lină. Disdedimineață, bătrâna, care tușia toată noaptea, se scula, făcea cafea neagră și hârbuia, fără ceremonie, cu șalu 'n spinare, în odaia lui Roiban, vestindu-l dela ușă :

— Scoal'că ți-am adus cafeaua !"

Era momentul când Roiban se simția, în adevăr, fericit.

— „Dă s'o pun colea".

— „la-o binișor, să n'o răstorni și bea-o cât e fierbinte, că altfel n'are haz", după care se desfășura acelaș ceremonial.

Roiban răsucia o țigare și o prezenta deslipită bătrânei, care-l invita s'o lipească.

— „Lipește-o mata".

Apoi se puneau la taifas. Vorbeau de vremea de afară, de visurile din timpul nopții, de ce sa gătească la dejun, căzând repede la învoiala, oprindu-se de regulă la un borș rusesc cu mămăliguță — slăbiciunea lui Roiban — și la frigarui bătute'n usturoi, din carnea, pe care ofițerul o cumpara singur din piață, pe alese, pe preț de nimic, dela furnizorul regimntului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La şapte duduia Maricel, o bruna cu ochi mari, cu dinţi neregulaţi, cu părul sburat, prins într'o fundă deochiată, ca o creastă de cocoş, striga mieros de la uşă :

— „Pot să intru ? :

— „Poftim, poftim".

— „Merci".

— „Bună dimineaţa ! Ce mai faci mata ?" o întreba Roiban invariabil.

— „ Bine, merci, da mata ?"

— „Merci bine, cum ai dormit ?"

— „Bine, cum să dorm ?".

— „Cu faţa'n sus, ori cu nasu'n perne ?".

— „I-auzi, mamaie, ce spune !... Să ştiţi, că n'am să-ţi mai aduc ciaiul", se alinta duduia Maricel, mâncându-l cu ochii, aşezându-i dinainte un pahar gros de ciăi şi câteva bucăţi de pâine prăjită, puse pe un şervetel brodat de mână.

Roiban mânca tacticos, mestecând încet, sorbind ciaiul la intervale regulate, muşcând ruseşte din zahăr, apoi încingea sabia, îmbraca mantaua, răsucia o ţigară şi cu trestia'n gură eşia suflând pe nări—ce le avea largi—coloane de aburi şi de fum, ce se înfrăţeau în ceaţă. Cucoanele rămâneau să gospodărească.

Bătrâna se scobora pe scară îmbrobodita, ferindu-se de lunecuş şi se ducea la bucătărie. Duduia, legată la cap, fredona, scuturând prin sertare, cetia scrisorile lui Roiban sau cu ferestrele închise rămânea gânditoare înaintea focului,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în camera ofițerului, cu viața lui Napoleon în poală.

Trăiau fericite. Roiban era de treabă, plătia regulat șaizeci de lei pe lună cu masă cu tot. Rufele le spăla ordonanța și le călcau cucoanele. Serile eșiau împreună la plimbare și, întorcându-se spre casa, se opriau la cafeneaua ce servia și de cofetărie.

Roiban și cucoana Catinca luau de regulă cafea turcească, iar duduia o baclava, pe care o mânca cu multe marafeturi. Roiban plătia socoteala, patruzeci de bani, patru gologani mari, pe care'i înșira pe masă, culegându-i dintr'un pumn de monede amestecate cu fire de tutun scoase din buzunar și plecau spre casă.

La ușă se despărțeau. Dar tot la ușă se întâlneau în fie care zi, căci ora la care duduia Marcel își uda florile ce le ținea la fereastră în odaia lui Roiban, coincidea cu întoarcerea ofițerul dela birou și cu aceeaș regularitate fata se strecura, roșindu-se pe sub brațele lui, fugind să se încuie, cu moțul strâmb, cu inima'n galop, fericită, în odaia ei.

Un an după sosirea lui în Constanța, prin stăruința generalului Izvoranu, Roiban a fost avansat căpitan la alegere. Cu gândul la gradul de maior, cu bune speranțe'n viitor, socoti că nu mai are de așteptat. Duduia Maricel îi convenia. N'avea zestre; o căsuță la Roman era tot avutul lor, dar fata era, ce-i drept, cuminte și puțin pretențioasă. Nu-i plăceau balurile și se duceau la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

biserică pentru a asculta pe Roiban, care ţinea isonul în strană, în picioare lângă dascăl.

Intr'o Duminică la prânz, după ce isprăvirá de mâncat, Roiban povestia înduioşându-se, crâmpee din copilăria lui şi amintindu-şi întâmplări din casa părintească, de colacii pe care-i făcea maică-sa, de lemnele ce le căra cu caii dela pădure, de mărul din poarta casei, de stupii cari roiau în fundul grădinii, sfârşi fără viclenie, cu ochii umezi: „Am fost sărac, am învăţat cum am putut, am ajuns ce mă vedeţi şi d-voastră. Aista sunt. Vă place, bine; de unde nu, spuneţi-mi să mă duc în lume."

Cucoana Catinca zise răguşit:

— „Dacă-i dela Dumnezeu, ş'a fost pisemne să fie, facă-se voia lui".

Apoi, suflându-şi nasul sgomotos, se închină la icoane şi îi lăsă singuri.

Peste câtva timp se întoarse cu două cafeluţe făcute la spirt şi porniră să se înţeleagă. Se vor muta la frate-său, până când vor curăţi casa. Dormitorul au să'l zugrăvească la primăvară. Deocamdată vor cerui numai pe jos şi dac'o da Dumnezeu, ş'o fi vremea bună, o să spele rufele şi o să văruiască bucătăria. Nunta o s'o facă în casă, fără cheltuială. Are să-i cunune, firește, generalul şi, mai târziu, se vor muta la Roman, în casele de zestre.

Odată lucrul hotărît, logodna urma să se facă două trei zile mai târziu, într'o Duminică, pentru ca să se bată fierul până e cald. După ce se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înţeleseră, importanţa d-nei Forăscu crescu: nu mai era calica mofturoasă; începu să primească invitaţii şi trecătorii se descopereau cu respect în calea ei.

Duduia Maricel era singurul ei copil, dintr'o căsnicie nu tocmai fericită. Răposatul adorase vinul, cărţile şi femeia, cu care mâncase o moşioară de 500 de fălci moştenită dela părinţi şi o zestre de 5000 galbeni cu zimţi.

Ea a suferit, a răbdat, luându-l când cu răul, când cu binişorul, neputând uita că l'a iubit pentrucă era bun la inimă, avea barbă neagră şi se purta foarte delicat. Păstra încă dela el răvaşul scris pe patul de moarte, cetindu-l şi răscetindu-l, întinzând slovele cu lacrămile ei amare.

Apoi nu ştiu cine a sfătuit-o să fumeze ca să-şi uite necazul şi, în adevăr, par'că s'a mai liniştit. Pe duduia Maricel a crescut-o cu necaz şi grije: o feria de curente, dormia în pat cu ea, o pieptăna gătind-o cu funte, o hrănia toată iarna cu untură de peşte. Visa, în fine pentru ea moşii, acarete şi cupele.

— „Ce-ai vrea mata să iei", o iscodia, mâncând-o din ochi, coana Catinca, în serile când puneau la cale viitorul.

— „Ofiţer".

— „Nu gândeşti mata, cocuţă, c'ar fi mai bine un inginer sau un doctor mare care să câştige parale multe, să-ţi cumpere cai şi trăsură, să te ducă la baluri, să iasă feciorul înainte şi să strige:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Cupeaua Doamnei Sutzo! să tragă la scară!“

Căci bătrâna, ca orice moldoveancă, era de familie şi fata nu putea, firește, să ia decât un aristocrat. Dar după moartea doctorului Forascu, puţinul ce-i rămăsese l-a irosit în procese.

Cheltuelile creşteau odată cu fata, care creştea şi ea grabit aşa cum numai fetele ştiu să crească, ajungând în cele din urmă să trăiască dintr'o pensioară de şaptezeci de lei pe lună şi din produsul unei camere ce o închiria mobilată. Era bucuroasă să-şi mărite fata, ca se făcuse, să nu-i fie de deochi, mărişoara şi Roiban era bun, econom, vorbia şi juca cu ea în serile lungi de iarnă, concina oarbă, pe câte un gologan.

Duminică, în ziua de logodnă, sculată cu noaptea în cap, bătrâna a gătit, pentru a sărbatori evenimentul, curcan cu caise. Generalul, invitat la dejun, a trimis o sticlă cu şampanie iar Roiban a adus o cutie cu bomboane asortate. Toţi erau mulţumiţi. Se cunoşteau ca şi cum ar fi crescut împreună. Se înţelegeau de minune. Nici Roiban, nici ea, nu erau grăbiţi să trăiască. Aceasta se vedea din mişcările lor domoale, din vorba aşezată, din întrebuinţarea chibzuită a banului şi a timpului. Erau toţi deprinşi să se culce de vreme, să se scoale de dimineaţă şi ar fi călătorit mai bucuros cu trăsura decât cu trenul. Când mâncau, mestecau încet, cu socoteală, aşezând par'că fiecare bucăţică la locul ei. In serile de vară stăteau să se răcorească cu uşile deschise,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu lămpile stinse de frica ţânţarilor şi tăceau împreună sau ascultau amintirile din războiu povestite de Roiban cu şart bătrânesc. „Era noapte. Soldatul Grigore al Lucăi, par'că îl văd şi acuma înaintea ochilor", — spunea el, — „voind să se culce, s'a trântit la pământ cu spatele răzimat de parapet. Dar nu se putea odihni, căci simţia ceva, care-i intra în şale. Intinse mâna bâjbâind pe întuneric şi scoase un drapel verde turcesc cu semilună de aur"...

— „Ia uite colo, când e să fie... Norocul lui", făcea bătrâna, minunându-se.

Dar nu îi e dat omului ca mulţumirea să-i fie deplină. Intr'o dimineaţă, în plină fericire, în toiul pregătirii de nuntă, pe când coana Catinca rumenia cu ţigara'n gură nişte dovlecei, căzu ameţită, lovindu-se cu fruntea de colţul patului de fier, aşezat pentru ordonanţă în bucătărie. Duduia Maricel a leşinat. Jalea s'a întins în toată mahalaua. Mulţimea se adunase la poartă.

Dela cazarmă, Roiban a adus în pas gimnastic sanitari voinici, disciplinaţi şi năduşiţi, care au frământat cu mâni scorţoase şi bătătorite de coarnele plugului, trupul slab şi puţintel al bătrânei. Mai pe seară, medicii militari i-au pus ventuze în prezenţa generalului. Dar totul a fost în zadar. Doctorii se perindau la căpătâiul bolnavei, îi ridicau pleoapele, priviau ochiul sticlos şi împietrit, se retrăgeau în vârful picioarelor clătinând din cap cu nedumerire erarhică.

După trei zile de comă, coana Catinca se stinse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uşor, cu o broderie de spumă în colţul gurii strâmbată de spasmul morţii, sfârâind ca o candelă în care s'a isprăvit untdelemnul. Inmormântarea ca şi viaţa i-a fost simplă.

In rochie de mătase tăiată pe la cusături, a fost aşezată în sicriu de brad, făcut la cazarmă şi dusă la cimitir cu dricul primăriei, cu ceremonial redus: un preot, o lumânare, o colivă şi o coroană cu „Regrete eterne, din partea ofiţerilor garnizoanei", atenţie delicată către general, care, ajutat de Roiban, făcuse lucrurile bine şi adusese din partea lui muzica militară.

După înmormântare, în urma unui sfat de familie, generalul a hotărât că fata să se ducă la neamuri în Bacău, până vor trece şase luni dela moartea bătrânei, — ca să nu zică lumea că n'au aşteptat măcar să se usuce ţărâna depe mormântul răposatei.

Duduia Maricel a plâns, la pornirea trenului, cum a plâns, când s'a scos din casă trupul neînsufleţit al bătrânei.

Rămas singur, Roiban s'a apucat de gospodărie. A dat afară tot din casă. Echipe de soldaţi zdrenţăroşi au frecat scândurile, au văruit odaia în care murise bătrâna, au măturat curtea, au semănat zorele; alţii au săpat locul părăginit din jurul casei, făcând straturi de ceapă şi de usturoiu. In dosul casei, Roiban în papuci, cu mânecile sumecate, lucra ajutat de ordonanţă, la un coteţ în zăbrele cu caturi, pentru păsări. Seara, înainte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de a se culca, răspundea scrisorilor, ce veniau regulat dela Bacău.

Corespodența lor era castă. Roiban raporta mersul pregatirilor, duduia Maricel dădea veşti bune şi anunța că a început să împletească o cuvertură pentru două paturi, încheind din partea ei cu „a ta pentru vecie", la care Roiban, îndrăzneț cum îi şade bine militarului, ripostă sărutând-o de mii de ori dela distanță.

Pe la mijlocul verii, isprăvind cuvertura, duduia Maricel s'a întors cuminte, cu ochii mari, negri, adânciți în orbite. Lumea i-a făcut grație, silind-o să lepede doliul. „Morții cu morții şi vii cu vii", ii repetau necontenit prietenii.

Neputând rezista stăruinților au hotărît să se cunune în cea mai strictă intimitate. Amicii politici ai generalului i-au rezervat însă o surpriză. „Odată se însoară omul" — cel puțin aşa era pe atunci. Nuntaşii, după propunerea prefectului, s'au întors dela biserică să danseze în salonul prefectului. Au luat parte toți ofițerii şi elita societății; iar primarul şi prefectul au închinat pentru suverani în sunetele muzicei militare. A doua zi de dimineață, tânăra pereche a plecat cu foi de drum în călătorie de nuntă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI

După un concediu de treizeci de zile petrecut la Bucureşti, aiuriţi de sgomot, alarmaţi de scumpetea consumaţiilor, scoşi din deprinderile lor liniştite, se întoarseră la Constanţa, încărcaţi cu târgueli de casă nouă: oală de supă, şase ceşti de cafea, perdeluţe pentru dormitor, un chipiu nou, un robdeşambru roş, comod, cu mâneci largi ca să aibă dimineaţa în casă şi, lucru la care nu s'aşteptau aşa curând, un leagăn şi o albioară de scăldat copilul, care i-a ruinat, grăbind întoarcerea lor la Constanţa.

Norocul, care voia se vede să-l răsfeţe pe Roiban, îi îndeplinise visul dela început. Cum e regula, în orice căsătorie de oameni, săraci, doamna Roiban rămăsese însărcinată. Continuară totuşi luna de miere la Constanţa.

Au făcut câteva vizite, iar Duminica plecau pe jos la plimbare, afară din oraş, la întâmplare, lăsând acasă în poartă, ordonanţa să anunţe că nu e nimeni acasă şi să primească cărţile de vizită dela musafiri.

Uneori se duceau prin vecini, la sindrofii sau întâmplător la cafenea unde un scamator scotea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o rață vie din chipiul generalului, fiind persoana cea mai distinsă. După această delicată atenţiune, îndelung aplaudată, se dădeau mesele la o parte şi se dansa naţionale, la care se prindea bucuros şi Roiban, bătând vârtos în duşumele. Urmau apoi şneluri şi polci, întrerupte nu ca să se odihnească muzicanţii, căci erau soldaţi, ci ca să se stropească sala, pentru a potoli praful. Apoi pe nesimţite au redus petrecerile, au început să trăiască viaţa regulată, uniformă ca pâinea cea de toate zilele.

Roiban venia dela biurou, îşi lepăda cismele pline de noroiu în bucătărie şi intra în casă în papuci, urmând binişor scândurile aruncate în cale până la antreu. Mâncarea era gata. Se aşezau la masă, el într'un flanel roş, ce se răria văzând cu ochii, ea greoaie, cu faţa pătată de sarcină, întoarsă cu spatele la soba şi mâncau vorbind de azi, de ieri, de alaltăeri, un fel de mâncare, căci spunea el, e mai bine unul bun, decât două rele.

După masă Roiban îşi punea ochelarii — căci începuse a purta ochelari de vreme — şi îşi găsia câte ceva de lucru. Copia din nou pe curat caetul de cheltueli, aranja prin sertare sau tăia ziare vechi, în pătrăţele regulate. Păsările din curte le hrănia singur, iar găinile se tăiau sub ochii lui. Dar unde îşi arăta, în adevăr, priceperea era în alegerea zarzavatului, toamna când se fac pregătirile de iarnă. Atunci avea, în adevăr, de lucru şi nu sta cu nimeni de vorbă. Varza

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor era renumită în toată mahalaua. Seara își lua nevasta la braț, după ce-i înfășura mijlocul, învârtindu-se cu un brâu de lână în jurul ei și o purta îndelung pe strade, pentru ca să-i pregătească nașterea aducând-o să se culce, moartă de somn și de oboseală.

Când a fost cuprinsă de primele dureri, Roiban a fost de laudă: umbla după moașă, se ducea la serviciu, supraveghea gospodăria. Într'o noapte, nevasta născu asistată de Roiban, care dădea coanei moașe ce-i trebuia la mână: feșe, apă caldă, sau ciai de mușețel.

— „E fată", anunță moașa.

— „Nu-i nimic, e bună și fata".

— „Ba dacă vrei să știi, sunt mai bune fetele decât băeții... Hai fugi, lasă-ne acușica".

Devotat ca un vrăbioiu în perioada incubațiunii, Roiban își îngrijia fata cu mâna lui: usca scutecele, o înfășa, o legăna, o făcea să strănute, umblând casa de fum, încovoind spinarea sub ocările nevestei, care sfârși cu timpul să i-o lase în seamă, mai ales că a doua lună după naștere, rămăsese din nou însărcinată.

Roiban se uita la fată, pândindu-i toate mișcările, căutând să-i înțeleagă gungurițul. O purta în brațe, o dojenia cu voce îngroșată, o răsturna cu fața, în jos când avea crampe, sau o ducea mămii să-i dea țâță, ferită de curente, lângă sobă. În fiecare dimineață, soldatul pregătia albia pusă pe două scaune, scutece uscate, apa caldă și Roiban, întors într'un suflet dela birou, lepăda

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tunica şi cu mânecile sumecate, cercând apa cu cotul, din cauza mâinilor sale aspre, o scălda cu gesturi gingaşe de elefant dresat să meargă pe sticle goale.

Roiban a fost dădaca copiilor săi: le facea jucării, îi punea pe oală, îi doctoricia cu leacuri auzite sau cu doctorii luate dela spital. In patru ani de căsătorie, căpătase trei copii, două fete un băiat, pe care îi botezase generalul cu nume strămoşeşti: Dacia, Roma şi Traian. Roiban era cunoscut şi stimat în tot oraşul. Lumea îi cunoştea greutăţile, în piaţa da bunăziua cu fiecare şi când se tocmia pentru un ou, săriau toţi pe capul ţăranului:

— „Lasă, moşule, dă-i, nu te mai pune, că are copii... Vai de capul lui... Câţi copii ai, căpitane?“

— „Trei“, răspundea râzând fericit Roiban.

— „Să-ţi trăiască!“

Printr'o chiverniseală de pustnic, privându-se de orice lux şi de orice distracţie, reuşia să trăiască după obiceiul lui fără datorii. E drept ca avea şi avantaje: primia lemne şi zarzavaturi dela trupă, avea soldaţi la dispoziţie şi lucra în cazarmă, ghete, haine şi mobilier.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VII

Intr'o zi de vară, Roiban se sculă de dimineaţă hrăni găinile, luă cafeaua în cămaşa de noapte, în dosul curţii, se suci, se'nvârti fără chef, codindu-se par'că dela o treabă grea, neliniştit ca bolnavul în ziua operaţiei.

— „Ia cartea, ia cartea... nu pierde vremea că se fac copiii mari. La toamnă trebue să dăm fata la pension. Decât să cazi la examen, mai mai bine să mă strângă Dumnezeu".

— „Taci, taci, mă rog d-tale... am eu grijă".

— „Bine, bine, ţine minte... Ştii ce a spus Costică".

Costică însemna generalul în intimitate. Alarmat de imboldul nevestei, Roiban se hotărî în fine să se apuce de lucru. Aduse din casă un scaun şi o măsuţă, întinse harta şi deschise cartea la campania din 1870. Dar masa se clătina.

Ridicându-se, porni căutând prin curte să pună ceva sub piciorul ei. Găsind ce-i trebuia, pe când se întorcea să şadă, o adiere şăgalnică de vânt îi zbură harta, ca pe pălăria din capul unui copil gătit de Paşti.

Roiban fugi, puse piciorul pe ea şi se întoarse,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pedepsind-o cu voce tare, vexat că-l văzuse nevasta. Plin de hotărîre energică, se aşează din nou şi începu să caute cu priviri aţintite, obositoare, orăşelul S-te Barbe — el îl citia ste Barbe — pe harta ce se întindea perfidă, pentru întâia oară dinaintea lui.

Nereuşind să găsească localităţile, pe care le căuta cu degetul urmărind denumirile pe harta împărţită în pătrăţele de paralele şi meridiane cu nume schimonosite, alese par'că într'adins de Napoleon, ca să-l necăjească, înspăimântat de geniul marelui căpitan — pentru el nu exista decât un Napoleon — Roiban ocoli dificultatea, hotărând cu şiretenie ascunsă în substratul conştiinţii sale, să înveţe mai întâi textul pe dinafară, rămânând să studieze harta mai târziu. Citia cu voce tare, cu degetele în urechi, ca să n'audă sgomotul ce-l făceau găinile anunţându-şi isprăvile.

Repeta ameţit să-i intre în cap nume barbare care-i încurcau limba: Bimvalsmule... Bimvalsmule... şi amârît, înjurând de cruce, rămase distrat, urmărind interesat mersul zig-zag al muştelor, care-şi frecau aripele după ce se împreunau fericite în soare, fără ruşine, dinaintea lui.

Geniile sunt menite să se întâlnească. Intra la Bienvaldsmule şaizeci de ani după mareşalul lui Napoleon, ca şi dânsul, Roiban nu putu merge mai departe.

— „Ce-mi trebue mie să învăţ războaiele lui Napoleon"... exclamă el cu ceremonialul cuvé-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nit, roşu de indignare şi avea dreptate. La Griviţa luptase fără hartă. Soldaţii îi ştiau de frică. Compania lui fusese totdeauna întâia pe regiment. Secretul la războiu e să mergi înainte, îşi spunea el, amintindu-şi icoana lui Mihai Viteazu, fugărind cu buzduganul în mână pe Sinan Paşa la Călugăreni, unde a căzut în baltă, rupându-şi doi dinţi, amănunt care îl umplea de haz.

Roiban hoinăria cu gândul, supraveghiat de nevastă-sa, pe care o înşela ca un şcolăr, cufundându-se în citire, când apărea scuturând legată la cap, în pragul uşii.

Căpătase prin stăruinţa generalului un concediu de şaizeci de zile să se pregătească de examenul de maior. Se culca de vreme şi se scula cu noaptea'n cap mai hotărît să înveţe în fiecare zi. Dar îi venia greu.

Ştia prea puţin şi ce ştiuse uitase. In armată nu învăţase nimic ; cunoştea din practică câteva regulamente şi serviciul interior. Nu putea înmagazina pusderia de nume proprii, de munţi, de râuri, de generali, care se războiseră între ei, în toate oraşele, dela facerea lumii până în zilele lui ; nu cunoştea decât cele patru operaţiuni.

Ştia că pătratul are laturile egale şi paralele dar nu pricepea în ruptul capului tragerea indirectă, calul de bătaie al generalilor inspectori proveniţi din arma geniului. Curbele de nivel, încâlcite ca un smoc de păr, îl descurajau. Dar, cu toate că nu învăţa nimic stătea regulat cu cartea deschisă, cu hârtiile întinse, de dimineaţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până la dejun. Nevastă-sa îi respecta liniştea, oprind copiii să se joace, se temea de grija lui, îi îndulcia pedeapsa cu câte o cafeluţa făcută la spirt, eşind repede pe uşă, căci Roiban se întindea bucuros la vorbă şi ea ştia doar că are de învăţat.

De teamă să nu fie bănuit, vorbia slab, ca sleit de puteri, întocmai ca soldatul care schioapătă grozav când trece pe dinaintea superiorului, după ce a reuşit să înşele medicul.

După prânz se culca mulţumit, cedând cu greutate prefăcută stăruinţilor nevestei, care-i lua papucii din picioare, acoperindu-l cu pelerina, şi el adormia, urmărind-o înduioşat cum se depărta în vârful degetelor, fericit ca un ştrengar care a reuşit să-şi înşele pedagogul.

Dela un cârd de vreme nevasta-sa se schimbase. Nervoasă, uscată, neagră, nu-şi afla locul. Gospodăria era grea. N'avea servitoare. Soldaţii erau proşti, mâncau mult şi spărgeau farfurii.

Pe el îl simţise inferior şi îl adora ca pe un copil schilod cu care îşi cheltuise toată zestrea: aristocratul, cupeul şi lacheii, ce-i visase coana Catinca pentru dânsa.

Biata coana Catinca! Azi tocmai trebuia să-i facă parastas. De cu seară îi pregătise coliva înflorită cu cruci de zahăr şi bomboane argintii. Dimineaţa fusese la cimitir cu trăsura generalului, cu soldatul pe capră veşnic năduşit, ţinând cu smerenie tava pe genunchi.

Seara, după ce se răcoria, Roiban în pantaloni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de gheată — indiciul ofiţerilor în concediu — cu decoraţia în piept, cu trestia în gură, pleca să se plimbe, salutat cu respect de Constănţeni, care ştiau că se prezintă la examenul de maior.

— „Merge, merge ?“ îl întrebau camarazii.

— „Merge, dar e materie multă“.

— „Invaţă bătălia dela Austerlitz“... îl sfătuia un căpitan — „aia m'a doborît pe mine, altfel eram maior de mult“.

— „Să ştii c'o învăţ... Bravo, bine că mi-ai spus“.

Dar nu se joacă nimeni, nepedepsit, cu norocul. Intr'o bună zi era cât pe aci să i se înfunde. Un ordin personal venit dela comandant invita candidaţii la examenul de maior, să-şi aleagă dintr'o listă cu subiecte felurite, conferinţa care urma s'o ţină în cursul lunii, în bătrâna capitală a Moldovei. Roiban citi congestionat invitaţia de câteva ori şi nu-i venia să creadă. Apoi încet, încet fruntea i se descreţi, figura i se lumina, mai citi odată, suci o ţigară, mătură cu palma firele de pe masă, aprinse tacticos ţigara şi subliniă cu roşu trecerea pasului Şipca, din conferinţele trecute pe lista comandamentului.

Se sculă respirând uşurat, se privi în oglindă, îşi răsuci mustăţile, care începeau să se spălăcească, schiţă un pas de brâuleţ şi se apucă de joacă cu copiii. La masă tachină pe nevastă-sa,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apoi îşi luă tunica cu decoraţii şi eşi în oraş.

— „Merge, merge ?“

— „Merge măi, da am dat de dracu“.

— „Parol, ei cum ?“

— „Trebue să ţin o conferinţă“.

— „Aici ?“

— „La Iaşi... Să fie aici, n'aşi zice nimic“.

— „V'a luat dracu... Despre ce ?“

— „Ne-a dat zece subiecte să ne alegem“.

— „Ce-ai luat ?“

— „Trecerea pasului Şipca“.

— „A mai grea“ opinară căpitanii, clătinând din cap.

— „Ce să-i faci?“, răspunse Roiban, complimentându-se cu resemnare. „Obrazul subţire cu cheltuială se ţine“.

Vestea s'a răspândit în oraş ca fulgerul. Roiban era chemat să ţină o conferinţă Ieşenilor. —„Bravo lui, onoare nouă“, ziceau Constănţenii.

Intors acasă, după ce se culcă nevasta, se făcu comod şi, aprinzând lumânarea, începu să scrie conferinţa cu ochii pe jumătate închişi. Roiban avea darul de a povesti lucrurile bătrâneşte şi cu rost. Le scrise aşa cum le povestia. Nevasta îl însoţi la Iaşi. Intră în sala de conferinţe, sfioasă ca într'o sală de operaţii. Două lacrimi mari, rostogolindu-se dealungul nasului, îi destin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seră nervii încordaţi, când un ropot de aplauze răsplăti pe Roiban, care povestise „Trecerea Pasului Şipca“ în felul lui, înlocuind Plevna cu Şipca şi pe maiorul Mateescu care comandase batalionul II de vânători, cu generalul Skobelev.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VIII

Peste două luni, Roiban tuns, ras, cu mănuşi noi, s'a prezentat la examen ca în faţa judecăţii de pe urmă, sperând în protecţia generalului Izvoranu, ca în bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu.

Norocul nu l'a trădat nici de data asta. După proba pe teren, adică după o serie de întoarceri din mers şi de pe loc, pe un rând şi pe mai multe, preşedintele comisiunii — care, firește, făcuse şi el războiul dela şaptezeci şi şapte — le-a dat candidaţilor să scrie căderea Plevnei.

Roiban a descris'o cu un lux de amănunte, care au fermecat pe examinator: „Domnule general, a început el, vă cer iertare că îndrăznesc să scriu despre căderea Plevnei în faţa d-voastră, care aţi fost unul din vrednicii conducători ai războiului. Dar pe lângă cei mari şi învăţaţi trăim din mila Domnului şi noi ăştia mai mititei..."

Un an mai târziu, la zece Maiu, Roiban, care reuşise întâiul pe tablou, a fost avansat maior. Pentru acest cuvânt sau poate pentrucă regele îşi adusese aminte de el, i s'a dat comanda ba-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

talionului IV de vânători. Prefectul i-a oferit în numele orăşenilor un ceai de noare, iar camarazii, prietenii şi cunoscuţii au petrecut la gară pe doamna şi domnul Roiban îmbrăcat în tunică nouă de vânători.

Au plecat cu lacrămi în ochi, cu fluturări de batistă, ducând cu ei în sunetul muzicii militare admiraţiunea Constanţenilor, amintirile unei căsătorii binecuvântată şi un vagon de gospodarie, din care răsăreau crivate şi crivăţele, putini desfundate şi mese de brad. In vârf, deasupra lor, pe vagonul descoperit moţăia, învins de neodihnă, ordonanţa.

La Iaşi se instalară conform înţelegerii dela început. Echipe de soldaţi meseriaşi, lemnari, zidari, zugravi, tinichigii muncira o lună de zile pe capete. Făcură şfeştanie, umblând cu aghiazma prin toată casa.

Aveau patru camere : una a lor, una a fetelor, una a băeţilor care servia şi de sufragerie, antreul cu biuroul lui Roiban, încărcat de cutii, de cărţi şi regulamente şi salonul unde se exercitau fetele, cântând pe rând la un pian cu coadă lungă şi cu clape moarte.

Roiban se aşternu pe muncă. Era acum în elementul lui. Venia la cazarmă cu noaptea'n cap. Toată iarna, croitori evrei, supraveghiaţi deaproape, lucrau zi şi noapte la maşini aduse de acasă, transformând mantale vechi în haine noi pentru recruţi : cismarii înădeau resturi de cisme şi colo, mai departe, în fundul curţii, lemnarii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încheiau putini uriaşe pentru muraturi. Candelile ardeau toată ziua în camerele trupei şi un cor de voci răguşite cânta Duminica în biserica „Trei Erarhi". Gorniştii, patruzeci de voinici aleşi pe sprânceană, aşezaţi pe opt rânduri în capul batalionului, umbriţi de pene verzi, suflau în cornurile strălucitoare, îmbrăcate în găitane verzi şi ele, marşuri repezite, bătute scurt, nesfârşit, din vârful limbii, învăţate de bieţii oameni, pe de rost, cu potop de injurii, cu pumni daţi peste instrumentele ce le intrau în gură, umplându-i de sânge. Când se scoborau sunând din dealul Copoului, cu Roiban voinic, călare înainte, batalionul părea o pădure de brazi. Ferestrele se deschideau, negustorii eşiau în pragul prăvăliilor lor, lumea năvălia pe stradă, trăsurile se opriau în loc, copiii alergau nebuni de admiraţie, iar cu servitoarele nu se mai putea înţelege nimeni.

Trec vânătorii!

Dar munca adevărată, munca cea mare era primăvara. Oamenii lucrau ca nişte robi. Sculaţi la îngânatul zorilor, scuturau paturile, frecau duşumelele, îşi lustruiau scuipând căputele cârpăcite şi flămânzi, barbari înfometaţi de rachiul zilnic luat pe stomacul gol, porniau la instrucţie, înveneţiţi de frig sau topiţi de căldură.

Gradaţii, ţărani şi ei dela coarnele plugului, erau de spaimă. Fiecare mişcare era însoţită de un pumn şi pumnii împrăştiau măselele. Palme

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

date cu mâini grele de muncitor răsunau grozave, crăpând timpanele. Soldaţii primeau loviturile fără murmur, fără să clintească, neputincioşi, strânşi în curele ca animalele înhămate la trăsură. Dar, ce-i drept, batalionul lucra dumnezeeşte. Armele scăpărau, mâinile nu se vedeau, pământul se cutremura sub picioarele oamenilor.

„Trap, trap!" striga Roiban apărând călare, împrăştiind groaza în ofiţeri şi oameni, cadenţându-le tactul, sporind pretenţiile, desfăşurând batalionul pe un singur rând, făcând astfel ocoliri şi marşuri de paradă. Intâi cu pas normal, apoi cu pas alergător, asurziţi de gorniştii ce le trâmbiţau din spate.

Răsplata acestor străduinţi n'a întârziat. In 1901, regele veni la Iaşi să asiste la inaugurarea universităţii, cu care ocazie exprimă dorinţa să vadă trupele din localitate. Intârziindu-se, a renunţat în urmă la inspectarea lor, rămânând să asiste numai la defilare.

Când s'a ivit, venind de departe în pas alergător, batalionul de vânători, desfăşurat pe un singur rând, săltat mecanic de gornişti, regele entuziasmat, contrar protocolului a galopat spre Roiban, i-a întins mâna mulţumindu-i şi zise întorcându-se spre general: „Asta numai la Postdam văzut".

Seara după prânzul de gală dela palatul administrativ, regina a dansat cadrilul cu maiorul Roiban.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Această distincţiune asigură definitiv cariera lui Roiban. Ceva mai târziu, avansat locot. colonel, încărcând înc'odată gospodăria, plecă cu nevasta şi cinci copii, trei fete slăbuţe şi doi băeţi voinici să ia la Roman, comanda regimentului 14 de infanterie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX

Aici ca şi la vânători se porni pe gospodărie, cultivând grădini întinse de zarzavat, aducând regimentului venituri însemnate, uşurând traiul trupei şi al ofiţerilor, înzestrând regimentul cu candele şi icoane.

Peste câţiva ani, pe când trupele din Moldova se aflau concentrate în tabără la Hagieni, o duşmănie surdă se ivi între locotenenţii coloneli pentru un singur loc vacant de colonel, la Iaşi. Roiban era cel mai vechiu propus şi menţinut la alegere. Geniştii însă consideraţi ofiţerii cei mai culţi erau atotputernici.

Roiban avea rival pe un camarad din geniu bine înrudit, care, deşi mai nou, stăruia pe capete să fie avansat. Lucrurile ajungând departe, regele, care nu suferia intrigi în armată, însărcină pe generalul Nanu—pe atunci ministru de războiu—să inspecteze trupele tăbăruite la Hagieni, cu care ocazie să cerceteze şi reclamaţiile celor doi ofiţeri.

Sosind nevestit în tabără, ministrul se plimba printre corturi, rău impresionat de neglijenţa ce constata la fiecare pas. Corturile fără pae, puti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nele fără apă, bucătăriile descoperite şi găsi pe comandantul regimentului, pe ofiţerul bine înrudit, cetind ziarul într'un cort confortabil instalat la umbră. Cu el împreună porniră vorbind şi intrară în aria regimentului vecin. Deosebirea era izbitoare. Putinele cu apă îngropate sub umbrar de trestie, bucătăriile cu vetre adăpostite de vânt şi ploaie, borş proaspăt în butoaie acoperite cu cearceafuri noi, corturile pline de paie adunate, tabăra curată şi soldaţii cu comandantul lor la instrucţie.

— „Ce regiment ?“

— „14 Roman“.

— „Cine-l comandă ?“

— „Locot. colonel Roiban“.

Ministrul n'a răspuns nimic. Intors însă la Bucureşti, vesti telegrafic pe Roiban că M. S. Regele l-a avansat colonel, comandant al regimentului 13 de infanterie, lucru care-l satisfăcea de minune. Mulţumirea lui Roiban nu era deplină. Apuns pe treapta de poposire în scara vieţii se uita cu mândrie înapoi. Nu se născuse în palate, Nu se jucase cu mingea în parcuri înflorite, adolescenţa i-a fost grea şi ca omul încercat de nevoi nu s'a lăsat ispitit de dragoste. Astăzi nu se căia. A trăit liniştit, fără emoţii dar şi fără dezamăgiri. Crescuse şi se înmulţise nu ca pasărele cerului ci ca pravoslavnicii basarabeni binecuvântaţi de Dumnezeu. Nevastă-sa, femeie de casă, purta o pălărie trei ani de zile şi avea paltonul de când se măritase. Copiii învăţau bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fata cea mare, odorul casei, puțin mioapă, era drăgălașe : avea talent la pian și urma conservatorul. Dimineața se împrăștiau care încotro. Fetele străjuite de soldați se duceau la pension, băeții la gimnaziu și când Roiban se întorcea dela regiment, se adunau flămânzi, gălăgioși în jurul unui fel de mâncare gătit gospodărește și din belșug, după care copiii se răspândeau în curte cu buzunarele pline de nuci sau unși de dulceață pe la gură.

Roiban nu era om așa zis de societate. Se ducea însă bucuros serile, câte odată, în familiile unde se puneau la cale nevoile vieții, gospodăria, biserica și creșterea copiilor. El nu se lăsa prins de insinuări și priviri galeșe, cari tindeau să facă din ofițerii lui pețitori de vremea rea și cavaleri de dans. El nu cunoscuse decât casa și cazarma și credea că, în afară de ele, nu există mântuire pentru un militar. Educația celor tineri o făcea ținându-i din scurt, controlându-le prezența în cazarmă, dându-le însărcinări practice, sfătuindu-i cum să-și petreacă timpul. Băeți, le spunea el, eu ca voi am fost și să deie Dumnezeu s'ajungeți și voi ca mine, ceeace de — după cum ați apucat-o... Sunteți tineri, distrați-vă și eu zic, dar cu socoteală.

Nu vă legați de nevestele oamenilor... Slavă Domnului, sunt fete curățele, luați-le. Cu el a încetat petrecerile oferite de predecesorii săi, în comptul regimentului cu accesorii și consumațiuni costisitoare. Nici nu se compară, ziceau cucoanele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

suspinând, cu colonelul Ionescu, predecesorul lui Roiban, care ţinea casă deschisă, făcea vizite, pierdea la cărţi, era în fine om de societate.

Petrecerea de adio dată de el la cazarmă în cinstea orăşenilor era încă proaspătă în mintea lor: parchetul instalat în cursul nopţei într'o cameră astfaltată, lampioane multicolore atârnate printre ghirlandele de brad, trăsurile plătite de regiment, ofiţerii cu capul gol care le întâmpinau frezaţi, înmânuşaţi, la scară, sunetul fanfarei, murmurul viorilor, bufetul, dansul, cadrilul purtat cu lampioane în jurul cazarmei dar mai ales, o, dar mai ales, rondul, o idee şăgalnică a colonelului Cartian, inspecţia santinelelor făcută de ofiţeri însoţiţi de dudui tinere, care palpitară de o frică delicioasă, necunoscută, oprită pe întuneric cu strigăte aspre de soldaţi voinici gata să tragă:

— „Stăi, cine-i".

Roiban a plătit mai târziu, economisind în hrana oamenilor, datoriile rămase pe la furnizori şi a pus capăt la astfel de petreceri. Chema şi el din când în când orăşenii dar ziua, când se făcea feştanie pentru depunerea jurământului, sau la 24 Ianuarie cu care ocazie jucau cu toţii hora unirii în noroi sau pe zăpadă. E drept însă că în afară de preot şi dascăl nu veneau decât mahalagii din jurul cazărmii situată afară din oraş.

Cucoanele se răzbunară făcându-l urs, creindu-i în oraş o reputaţie de om fără maniere.

Ca orice moldovean, născut, crescut la ţară, Roiban care umblase de copil singur la pădure,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dormise fără frică cu caii pe câmp, era superstiţios.

Când a intrat pe poartă să ia comanda regimentului, Don, veteran negru ca un harap, care purtase pe rînd în spinare pe toţi copiii colonelului, când se ducea la adăpat, s'a poticnit. Roiban a gemut, încruntând sprâncenele dar n'a spus nimănui nimic. Să fi fost, în adevăr, un semn? Să fi atins oare la această epocă norocul lui Roiban punctul culminant al curbei sale evolutive? Sigur e că dela această dată steaua lui Roiban a început să pălească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

X

In anul 1907, pe când colonelul Roiban era socotit cel mai straşnic comandant de regiment, luară naştere în Moldova răscoalele săteşti, dintr'un lucru de nimic. La Cotnari, copiii de ţăran furau ouăle de sub găini şi le dădeau crâşmăriţii din sat pentru două, trei bomboane colorate. Adevărat sau nu, faptul, denaturat sau nu, a servit în orice caz de pricină ţăranilor, care, îmbătându-se, au devastat prăvălia, ducând pe evreică la Hârlău.

De aci sau poate de aiurea răscoala s'a întins în toată ţara. In Moldova, sătenii s'au potolit repede, Moldoveanul fiind din fire blajin şi îngăduitor. Regimentul lui Roiban a fost trimis în Muntenia unde răscoalele luaseră un caracter grav. Roiban avea de supravegheat două judeţe. Omul le împărţi ca la Plevna, în sectoare păzite cu gărzi mari şi posturi mici, trimise la dracu'n praznic, instalându-se reglementar, fără comunicaţii în urma lor.

Răscoalele au fost înăbuşite cu sacrificii dureroase.

S'au săvârşit nelegiuiri în ambele tabere, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numele ordinei deoparte şi a dezordinei de cea laltă. Apoi liniştindu-se lucrurile, trupele rămaseră de pază, ca nişte posturi de pompieri pe ruinile fumegânde ale unei clădiri uriaşe. Proprietarii şi arendaşii înspăimântaţi, pentru a-şi apăra viaţa şi avutul, cereau să găzduiască trupe pe socoteala lor, întrecându-se între ei, care să le hrănească mai bine, plătindu-le pe lângă mâncare, chiar cinci lei pe zi.

Era şi natural. Societăţi de exploatare investise în întreprinderi de tot felul, cu instalaţiuni costisitoare, capitaluri importante. Hambarele erau pline, conacurile bogate. O scântee aprinsă de o mână criminală ar fi pustiit o regiune întreagă. Aşa dar, trupele trăiau bine. In socotelile lor, căpitanii treceau la venituri alocaţia întreagă pe numele oamenilor prezenţi, fără nici o cheltuială.

Regimentele au realizat, astfel, economii importante iar în unele părţi, soldaţii şi mai ales gradaţii s'au întors cu bani la chimir.

Din nenorocire s'a svonit în urmă, că oamenii n'au fost hrăniţi pretutindeni cum trebuia, nici de şefii lor, nici de locuitori şi că, în general, economiile erau mai mari decât cele făcute venit regimentelor. Comandamentele alarmate, mai ales că unele corpuri aveau şi deficite, au cerut raporturi lămurite de felul cum s'au hrănit trupele în răscoale.

Centralizându-se rapoartele, s'a constatat că singur colonelul Roiban vărsase o economie de 25.000 de lei. Aceste venituri erau de mare în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

semnătate în gospodăria regimentului, formând ceeace se numia pe atunci în armată masa de întreţinere, din care corpul întâmpina cheltueli neprevăzute în bugetul ministerului de război.

Generalul, care urmăria să dea comanda regimentului lui Roiban, ginerelui său, îl acuză, învinuindu-l că n'a hrănit cum trebue oamenii în răscoale. Zadarnic protestă ofiţerul, arătând că era firesc să aibă economie, dacă arendaşii şi proprietarii au hrănit oamenii în locul lui şi el a continuat, totuşi, să primească alocaţia.

Totul a fost de prisos. Săpat de ceilalţi coloneli jigniţi de isprava lui Roiban, în urma unor anchete sumare şi contradictorii, generalul îi ia comanda regimentului şi, din ordinul ministerului, este trecut comandant al taberei dela Şipote, unde avea în subordine o gardă de doisprezece oameni.

Primind ordinul de mutare, colonelul Roiban avu senzaţia unei căderi în gol dela o înălţime mare, pe care o simţise uneori în vis pe vremea când era copil. Gândul i se îndreptă imediat spre copii. Ce au să facă fără dânsul, cum au să trăiască despărţiţi şi bănui numai decât că soldaţii au să mănânce laptele—căci avea vacă —şi au să-l îndoiască cu apă.

Inchipuindu-şi, astfel, se simţi aşa de mic, că-l podidiră lacrimile, ruşinându-se de neputinţa lui. Era, ce-i drept, singur pe lume. Costică, generalul — unchiul nevesti-si — murise de oftică în străinătate. Să fi trăit, l-ar fi ajutat săracul, c'a fost bun şi i-a priit bine. Să mă duc... Da unde să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă duc, ? răspundea tot el; n'am la cine să mă duc.

Politică nu făcuse. N'avea relaţiuni. Cunoştea doar învăţătorii şi profesorii dela şcolile copiilor, pe care-i vizita foarte des în timpul orelor de curs, complimentându-i cu şiretenia atrăgătoare a omului simplu. Cu lacrimile în ochi rătăcia acum pe stradă, cu mersul frânt, nebărbierit, îmbătrânit par'că deodată, răspunzând cu sfială la salutul inferiorilor, ca şi cum ar fi purtat un chipiu fără trese.

Nu se putea hotărî să se întoarcă acasă. Vedea în ochi masa pusă, farfuriile albe rânduite pe muşama, locul copiilor cu scaunul mai răsărit al Lenuţei, fata din urmă, în capul mesei. Pe nevastă-sa, deformată de sarcini laborioase, certându-i, împăcându-i, harnică, cu cocul mic, ridicol scăzut ca după lingoare, drămuindu-le mâncarea după poftă şi preferinţa fiecăruia.

In cele din urmă, trecând prin hală îşi umplu buzunarele pelerinii cu seminţe de floarea soarelui, cumpărate pentru copii dela lipovencele puhabe, înşirate ca nişte jumătăţi de baloane colorate, dealungul trotuarului şi alarmat de bătăile ceasului comunal, o luă repede spre casă.

Mâncarea nu era gata. Copiii nu veniseră încă dela şcoală. Fericit de întâmplare se strecură în biurou ca un hoţ şi, închizând binişor uşa, simţind bătăile inimei ca la o faptă rea, se aşeză la biuroul părăsit de multă vreme şi negăsind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cerneală în călimările uscate, trăgând din ţigară, cântărind fiecare vorbă, scrise cu creionul pe un petec de hârtie îngălbenit, urmând să copieze pe curat la cazarmă.

COLONELUL ROIBAN

Comandantul regimentului
Către

D-l comandant al corp. de armată

Am onoare a vă raporta, că subsemnatul nu mă ştiu vinovat cu nimic. Dacă mă bănuiţi, daţi-mă în judecată. Dacă m'am dezonorat sau dacă poate găsiţi că nu mai corespund gradului meu, reformaţi-mă, faceţi ce vreţi cu mine, dar eu la Şipote nu mă duc. Mai bine omorîţi-mă.

(ss) **colonel ROIBAN**

Apoi liniştit, uşurat că luase o hotărîre, trecu, chemat la masă, în odaia băeţilor şi vrând să agaţe pelerina în cui, umplu casa cu seminţe, peste care se repeziră copiii ca nişte lăstuni.

— „Da bine, omule, minte ai?“

— „Par'că eu am vrut... Hai, fugiţi de acolo, se supără mă-ta.., le strângeţi pe urmă“, le strigă el, cu voce îngroşată, ajutându-le să culeagă. La masă mânca pe apucate, mestecând cu gândul aiurea, bând fără nevoie, vorbind mult, gălăgios, fără şir şi gonind copiii, mărturisi nevestii, ruşinat dintr'o vorbă, fără a se uita în ochii ei.

— „Mi-a luat comanda“.

— „Cine?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Generalul".

— „Când ?"

— „Azi".

— „Pentruce ?"

— „Ca s'aducă pe gineri-său... Zice, că n'am hrănit oamenii. Eu însă cred..."

Dar nevastă-sa nu-l mai asculta. Eşise deja pe uşă şi se întoarse cu un pardesiu decolorat, îmbrăcat la repezeală, peste care cădea din strașina pălăriei, un burlan de doliu mare, căci nu se împlinise încă şease luni dela moartea lui Costică şi, tremurând, vânătă de mânie, îi recomandă scurt, din pragul uşii.

— „Să nu ieşi din casă, auzitu-m'ai ?... Las' că-l învăţ eu minte !"

— „Ce vrei să faci, unde pleci ?"

— „Mă duc să-i trag palme ţăranoiului, să-l învăţ eu minte... Se pune el cu mine, care am avut cai şi trăsură..."

Roiban o mai păţise. Aflase dela regele Carol că femeia nu trebuie să conducă oştirea. In conştiinţa lui revoltată nu încolţise nicidecum germenul unei acţiuni brutale. Lovirea superiorului — o ştia dela teoriile ce făcuse soldaţilor, în zilele când scuturau păturile — se pedepseşte cu munca silnică. Pe de altă parte fecior de ţărani moldoveni, învăţase din bătrâni că pe capul plecat sabia nu-l taie. Cu răbdare şi cu binişorul, lucrurile se puteau îndrepta.

— „Ia intră, mă rog, în casă şi nu te amesteca unde nu-ţi fierbe oala... Nu speria copiii... Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'a hotărît nimic. Am făcut un raport zdravăn, şi dacă o fi, te duci, deocamdată — fiindcă-i vară — numai tu cu copiii... Mai schimbaţi aerul..."

— „Eu să mă duc la Şipote?" şi îngrozită de nebunia închipuirii bătu aerul cu mâinile în cruce şi căzu leşinată pe canapea. Dar nu stătu mult şi pe când Roiban se întorcea cu oţetul, sări ca o jucărie articulată ce se destinde pe neaşteptate şi strigă:

— „Ia trenul şi du-te la Bucureşti. Merg şi eu cu tine".

— „D-ta n'ai ce căuta. Mai bine stai să-mi scrii, să vezi ce se mai întâmplă... Trebue să am pe cineva aici".

— „Bine, dar să te duci deadreptul la Vodă, să nu fii curcă plouată..."

— „Fă-mi o cafea".

Luară câte-o bucăţică de zahar cu apa şi sorbind amândoi din cafele, plănuiră liniştit cum să se apere.

— „Mă duc la cazarmă, înaintez raportul, încui tot şi-ţi las cheile".

— „Atunci până te'ntorci, îţi pregatesc geamantanul. Când pleacă trenul?..."

— „Nu ştiu, la nouă mi se pare".

— „Merg şi eu la gară".

— „Ba să stai acasă, să nu care cumva să prindă de veste... Aşa, vine trăsura şi mă duc."

— „Bagă de seamă să nu fii prost să nu te laşi, că n'ai furat şi n'ai omorît pe nimeni. Tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bue să ajungi şi tu general, în rând cu toată lumea.“

— „De acu înainte, Dumnezeu ştie ce oi mai ajunge“.

— „Sărace turc, dac'ai început'o aşa, atunci înseamnă că n'ai ambiţie... Ce să-ţi pun în geamantan?“

— „Tunica cea nouă, ghetele, şarful şi epoleţii... Să nu uiţi decoraţiile, mă rog ţie“...

— „Cât stai?“

— „Nu ştiu, să vedem. Tu caută să-mi scrii“.

— „Unde?“

— „Iţi telegrafiez, cum oi ajunge“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XI

In Bucureşti, Roiban trase la hotel Kiriazi şi înaintă cererea pentru audienţă. Dar după câteva zile, neprimind nici un răspuns, se hotărî să plece la Sinaia, unde se afla regele, să vadă ce s'a făcut cu cererea lui. Intorcându-se la hotel să ia bagajul, găsi o scrisoare dela nevastă-sa, prin care îl înştiinţa că, inventariindu-se magazia corpului imediat după plecarea lui, s'a constatat o lipsă de efecte, ce ar păgubi statul cu zeci de mii de lei.

Alarmat, Roiban se întoarse la Iaşi cu primul tren unde, sosind a doua zi de dimineaţă, se duse dela gară direct la regiment. Aici se întâlni cu intendantul din minister, care continua verificarea magaziei.

— „Bine, domnule Colonel, la d-ta s'a furat ca'n codru!"

— „Hoţ eşti tu, că nu ştii să-ţi faci datoria". Şi repezindu-se, Roiban, care supraveghiase câtva timp numărătoarea, răsturnând efectele din faţă, descoperi în fundul raftului alt rând de îmbrăcă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minte, pe care din neştiinţă, intendantul nu-l numărase, împrăştiind svonuri neîntemeiate.

Triumfător, Roiban îl lăsă în plata Domnului şi se îndreptă grăbit spre casă, cu gândul de a pleca din nou la Bucureşti. Dar n'apucă să iasă în stradă şi un soldat alergând după dânsul, îl vesti că este chemat în grabă la comandament.

Se îndreptă pripit într'acolo, sburlit ca un lup încolţit, plin de presimţiri rele. In jurul lui ţigănuşii cu „speciale" răcneau: „Marele fraude dela regimentul de infanterie!"

Nedumerit, fript de îngrijorare, intrând la comandament, Roiban găsi comisiunea de verificare adunată ca pentru judecată.

— „D-le colonel, vă lipsesc un milion de cartuşe.

— „Nu se poate, căutaţi, păcatele mele, să nu fie iar vre-o greşală, că eu unul nu le-am vândut, săracul de mine".

— „Degeaba; am socotit noi destul, am adunat şi eu şi dumnealui şi ofiţerul dumitale. D-ta recunoşti lipsa?"

— „ Nu recunosc nimic".

— „Poftiţi la d. general!"

Cabinetul generalului era plin de ofiţeri.

— „Cum explici, colonele, lipsa unui milion de cartuşe care aduc statului o pagubă atât de însemnată şi slăbesc apărarea ţării.

— „Domnule general, mai întâi nici nu puteam să am atâtea cartuşe asupra regimentului, pentrucă n'ar fi încăput în magazie".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Incap sau nu încap, ce e trecut în registru trebue să fie şi în magazie. Este, domnilor?“

— „Da, domnule general“, răspunseră în cor intendanţii.

— „Dacă sunt trecute, trebuie să fie“, zise Roiban cu îndrăzneală, „că nu mănâncă nimeni cartuşe“.

— „Aţi auzit, domnilor?.., Ascultă, colonele, îţi dau douăzeci şi patru de ore să pui cartuşele la loc“.

— „Domnule general, dacă or lipsi, pace bună. Nu-s duh sfânt să scot din pământ un milion de cartuşe“.

— „Atunci te trimet la închisoare“.

— „La închisoare să se ducă cei pătaţi şi necinstiţi, care umblă să se înalţe prin linguşiri, nu eu, care mi-am făcut datoria“,.

— „Ce vrei să spui cu asta?“

— „Vreau să spun, că nu lipseşte nimic, că domnii de acolo au verificat cu pornire, zoriţi să mă scoată vinovat înaintea d-voastră, care mă urmăriţi nu ştiu pentruce. Hoţii sunt ei, nu eu“.

— „Aşa, bine, vom vedea“, răspunse mânios generalul, bătând în clopot.

Dar în locul plantonului dela uşă se ivi un ofiţer dela comenduire şi raportă cu importanţa cuvenită unei ştiri senzaţionale, că un referendar dela Curtea de Compturi, sosit de dimineaţă în garnizoarnă, s'a prezentat la regiment şi a pus sigilul pe acte.

— „Totdeodată, d. maior verificator mi-a spus

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să vă comunic că nu lipsesc un milion, ci trei milioane de cartuşe".

Roiban izbucni într'un râs spart, care făcea rău.

— „Râzi, mai ai curajul să râzi?"

— „E râs de om necăjit, domnule general, pe care nu'l lasă Dumnezeu să-l omoare oamenii".

In adevăr, pe când se afla în Bucureşti aşteptând să fie chemat în audienţă, un prieten căruia i se jeluise Roiban, un advocat profesor universitar îl sfătuise să ceară Inaltei Curţi de Compturi, asigurarea actelor justificative ca să nu poată fi distruse sau schimbate de răuvoitori.

Magistratul care se prezentase era, aşa da, ocrotitorul lui Roiban care acum se vedea în siguranţă. Dar spre consternarea celor de faţă intră pe uşă un nou căpitan de intendenţă şi arătă, sfeclit, generalului, notat în margine, pe o filă de registru, cu cerneală roşie de mâna referendarului: ...Jos la total, trei sute douăzeci de mii; sus la transport trei milioane două sute de mii".

Se produsese astfel prin adăogirea unui zero, o lipsă închipuită de trei milioane şi mai bine de cartuşe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XII

Roiban se întoarse cu primul tren la Bucureşti. In vagon, descheiat la tunică, fumând mereu, povestia tuturor păţaniile sale, încurajat de călători, care acuzau guvernul, îndemnându-l să reclame regelui. Din instinct, coborît în gară, Roiban care fusese o viaţă întreagă robul disciplinii, se prezentă mai întâi ministrului de război. Fu primit însă numai de secretarul general, care-l întrebă ce doreşte.

— „Vreau să vorbesc cu d-nul ministru".

Răspunsul era stângaciu pentru că micşora ifosul secretar general, care era cum sunt toţi — se ştie — un fel de ministru neisprăvit, susceptibil ca un cocoşat; era şi inutil, pentru că ministrul ordonase mutarea şi pentru a-şi evita orice remuşcare însărcinase pe secretar să-l primească şi să-l expedieze repede.

— „Ministrul este ocupat. Ce vrei, spune-mi mie".

— „Vreau să ştiu pentru ce mi s'a luat comanda ?".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ai primit ordin de mutare la Şipote ?“
— „Da“.
— „Pentru ce nu te-ai prezentat ?“.
— „Domnule general...“.
— „Ce disciplină este asta ? Iţi ordon să te prezinţi imediat“.
— „Domnule general...“.
— „Am terminat“.

Cu toate sfaturile nevestei Roiban n'o putea scoate la capăt cu generalii. Ii cunoscuse de departe, şi-i închipuia cinstiţi, drepţi, tobă de carte, îi respecta, îi adora cu teamă ca pe nişte sfinţi. Când era mic, îi văzuse în tablouri, cu fruntea sângerândă, cu sabia trasă, înaintând în capul oştirii prin fum, prin bombe, prin gloanţe, la asaltul redutei.

In război i-a văzut călări pe urma domnitorului şi mai târziu a tremurat de frica lor, din ce în ce mai tare, pe măsură ce se înălţa în grad. Impăcat în sufletul său că urmase calea ierarhică, nu mai stărui şi cu prefecătorie de om resemnat, plecă făgăduind să se ducă la post, de unde, după sfatul secretarului general, urma să înainteze un memoriu asupra reclamaţiunii sale, care să fie prezentat ministrului.

Roiban ştia însă din experienţă ce soartă au memoriile încredinţate generalilor. Aşa fiind se hotărî eroic să nu mai piardă vremea şi să reclame regelui.

Sosind la Sinaia, nu ştia cum să procedeze. Se învârti fără curaj trei zile, în jurul palatului, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

depărtându-se îndată ce vedea eşind pe cineva, informându-se de preferinţă de la cei mici, dela sergentul care străjuia intrarea parcului, pe care-l descosa cu autoritate camaradărească.

— „Tu eşti dela Bucureşti?".

— „Da, să trăiţi, don'colonel".

— „Păzeşti poarta?".

— „Da, să trăiţi".

— „Va să zică, pe aici nu se poate intra?".

— „Nu, să trăiţi".

— „Bun. Da pe unde putem intra noi, ăştia, care vrem să vorbim cu Regele?".

— „Treceţi pe din faţă şi vă iscăliţi în condică".

Roiban isbuti în fine să se înscrie, cerând audienţa în interes de serviciu, menţionând cu naivitate că a reclamat pe cale legală fără nici un rezultat.

Spera că Regele îşi va aduce aminte de el şi-l va primi a doua sau a treia zi. Dar zilele treceau pe rând, din ce în ce mai greu, şi nu primia nici o înştiinţare. Obişnuit să se scoale de dimineaţă, se bărbieria, se lustruia, se peria şi cu sabia'n cârlig, cu mănuşi de care se dezobişnuise, cu trestia'n gură, se învârtia pe lângă palat.

Dela o vreme, băgase însă de seamă că îndată ce doria şi el ca toată lumea să intre în parc, gardistul îl opria cuviincios, dar hotărît:

— „Domnule Colonel", pretindea la fiecare dată, „chiar acum am primit ordin dela d-nul mareşal al palatului să nu mai las pe nimeni".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Roiban se grăbia să se retragă, roşind oarecum de îndrăzneală şi se depărta, ferindu-se să nu fie văzut de cei dinăuntru. Vremea însă trecea şi cu ea se duceau şi banii. La Sinaia, viaţa era scumpă. Bacşişurile îl speriasera. Cheltuise mult, cu toate că, cunoscând Sinaia descoperise un birtuleţ dosnic, unde se strângea lume de toată mâna şi mânca tocană, pe care toţi o găseau turbată. In cele din urmă pierdu rabdarea.

Stătea de cinsprezece zile la Sinaia şi nu isbutise încă să vorbească cu regele. Lâncezia, dornic de casă şi de copii. Invârtindu-se amărît toată ziua prin jurul palatului, fără rezultat. Intr'o zi, sculat de noapte, sui ca de obiceiu spre parc în tovărăşia unei familii numeroase, dar când să intre pe urma ei, fu oprit:

— „Domnule Colonel, am primit ordin...".

— „Da p'ăia de ce i-ai lăsat ?".

— „I-am scăpat".

Roiban pricepu, în fine, că este împiedicat să ajungă la Rege şi se hotărî, ca orice om din popor, să-i aţină calea. Se îndrepta spre poarta de din dos, pe unde ştia el de mult că obişnuia să iasă Regele, în tunică, cu baston îndoit la capăt, însoţit numai de câinele său favorit, fără să fie văzut de nimeni. Din întâmplare, trecând pe lângă odaia de gardă se întâlni cu un lacheu, care-l opri, salutându-l respectuos şi intră în vorbă.

— „Să trăiţi, domnule colonel, eu vă cunosc pe d-voastră".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „De unde mă cunoşti, bre ?“ îl întrebă bucuros Roiban.

— „Nu sunteţi d-voastră d-nul colonel Roiban ?“.

— „Ba eu sunt“.

— Ştiu, umblaţi, se vede, după audienţă ?“.

Roiban intră la bănuială. Oprit de sergent, înţelese că este urmărit şi nu mai avea încredere în nimeni. Se temea să nu cadă în vreo cursă. Nu se dumeria de loc de unde aflase lacheul, că umblă să capete audienţă, când el nu spusese nimănui scopul venirii sale la Sinaia.

— „De unde mă cunoşti tu ?“.

— „Vă ştiu de mult. Am să încerc să vă înlesnesc audienţa. Să nu spuneţi la nimeni... Veniţi după mine“.

Roiban nu mai avea nimic de pierdut. Ce o fi să fie, îşi zise el în sine, nevenindu-i să creadă ochilor. Şi palpitând ca un liliac, călcând în vârful degetelor, descoperindu-se ca la război, când se urca pe creastă, se luă pe urmele lacheului.

— „Opriţi-vă lângă stratul acela de flori şi când voi apare la fereastra a doua din dreptul bazinului, vă voi face semn, dacă trebue să veniţi sau să fugiţi repede“.

Roiban rămase în aşteptare cu inima lipsă. Peste câteva minute, lacheul apăru la fereastră şi îi făcu semn să se apropie. Pericolul ascute mintea. Fără a alerga, Roiban mări pasul uitându-se încolo şi cu gândul îndreptat la cer, intră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe uşa palatului, unde-l aştepta lacheul, care-l introduse într'o cameră, zicându-i grăbit :

— „Scriţi repede că cereţi audienţă".

— „Dar am mai scris odată".

— „Ştiu, dar a fost şters cu clor, uitaţi-vă şi d-voastră".

— „Cine a şters ?"

— „Nu ştiu. Plecaţi repede şi dacă s'o afla să nu mă daţi de gol".

Roiban fugi ca o vulpe scăpând din capcană. Se plimba pe alei dosnice, ştergându-se de năduşală... încercând să se liniştească. Ii părea bine, dar era dezamăgit. Această întâmplare răsturnase în mintea lui credinţa în atotputernicia suveranilor.

Pe când se gândia, înspăimântat încă de îndrăzneala lui, se simţi apucat de braţ de un aghiotant al palatului, care eşise din odaia de gardă, în calea lui Roiban.

— „Ce-ai făcut ? Spune-mi cine te-a introdus la palat ?

— „Stai, dragă, ce vrei ?... Eu nu ştiu nimic".

— „Cine ţi-a dat registrul ?"

— „Care registru ?"

— „Du-te şi te pune în ţinută. Regele ţi-a fixat audienţa la unsprezece şi jumătate. E ora zece. Spune-mi cine ţi-a dat registrul ?"

— „De, dragă", îi răspunse Roiban nebun de bucurie. „Unii se 'nvârtesc pe lângă rege, nu uita însă că şi regina are curtea ei".

Minţind astfel, Roiban nu s'ar fi gândit odată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu capul, cât era de aproape de adevăr. La palat se discutase cu simpatie între curteni cazul colonelului Roiban. Văzându-l în fiecare zi rătăcind pe alee, d-ra Râureanu, care cunoştea toate intrigile ce se urzeau în jurul tronului, în amintirea unei clipe, ce-i era se vede scumpă când evoca trecutul, auzind că are familie numeroasă, îi plăcu să joace din umbră rolul unei zâne binefăcătoare. In înţelegere cu regina, care-l privia râzând ascunsă la fereastră, trimise lacheul cu lecţia învăţată, să-l descoase, să-l introducă în palat şi să-i dea condica să se înscrie pentru audienţă.

Cu mult înainte de ora fixată. Roiban se găsia în ţinută de ceremonie în camera adjutanţilor regali. Părea de lemn. Nu îndrăznia să se mişte şi îi vâjiau urechile. Incerca în gând formele de prezentare, dar nu putea trece mai departe de cuvântul de „Maestate", pe care-l repeta inconştient. Işi făcuse în minte planul de ce avea să vorbească, dar îl uitase la scară şi stătea prostit, dârdâind din măsele, ca sărmanul credincios gata să scoată crucea la Bobotează.

O năduşaală abundentă ce-i îmbrobona fruntea trăda, singură, viaţa care licăria într'însul. Aghiotantul de serviciu, consultând ceasul, îl invită de două ori să-l urmeze. In cele din urmă, luându-l de braţ, îl deslipi din loc şi-l introduse într'o bibliotecă şoptindu-i s'aştepte. Aici îi convenia mai bine, fiindcă era răcoare şi i se părea mai întunerec, ceeace nu era decât o amăgire, căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

i se împăinjeniseră ochii fixând uşa, pe care urma să intre *El* şi tresări ca din vis, când regele apăru surîzând şi-l întrebă cu vocea lui de camarad :

— „A, dumita ? Ce faci ?... Bine... ?"

— „Să trăiţi, Maestate, voinic, dar nu bine," răspunse Roiban, înnecânde-se în plâns. Apoi adăogă, stăpânindu-se pe măsură ce-şi aduna minţile : „Mulţumesc lui Dumnezeu că m'a învrednicit să vă mai văd... Nu mai credeam".

— „Ce este tom Roiban ? Eu văd tare necăjit. Ce este la mata ?"

— „Maestate, vă cunosc şi mă cunoaşteţi decând eram tânăr şi ştiu că niciodată n'aţi îngăduit ca un militar să fie necinstit. N'am venit să cer nici o părtinire. Dimpotrivă, rog respectos pe Maestatea voastră să dea ordin, dacă sunt vinovat de furt, sau de altă vină pedepsită de lege, să fiu trimis înaintea consiliului de război sau dacă găsiţi, poate, că nu posed cunoştinţile gradului meu, cer să fiu trimis înaintea unei comisiuni de anchetă şi reformat de va trebui. Dar nu pot primi, Maestate, să fiu înjosit să mi se ia regimentul şi să mi se dea comanda unei gărzi de doisprezece oameni".

— „Ştiu dar mata mai aveţi doi luni până căpătaţi limită de vârstă. Pentruce mata, caz mare făcut ?"

— „Să trăiţi, Maestate, n'am numai două luni ; am trei ani. N'am ştiut, că luam anuarul".

— „Este la mine anuar", şi, deschizând uşa unui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dulap de lângă el, Regele, obişnuit cu asemeaea pretenţiuni, găsi numai decât anuarul şi-l fntinse colonelului Roiban : „Căutaţi pe mata“.

Roiban, ca orice ofiţer superior, care pândeşte avansarea, era familiarizat şi el cu anuarul. Deschise cartea unde trebuia şi arată Regelui cu degetul, numele său. Suveranul, socotind anul naşterii, rămase nedumerit.

— „Nu, Maestate“.

— „Mai vedem odată“. Şi scoţând un anuar mai vechiu, făcu socoteala din nou şi rămase pe gânduri.

Respectând tăcerea Regelui, Roiban pironise ochii la chipul unui cavaler medieval, pictat pe peretele din faţa lui şi holbă ochii, crezându-se victima unei halucinaţii, văzând deodată chipul cavalerului mişcându-se, depărtându-se cu cal cu tot, apărând în locul lui un lacheu înalt şi spătos, să-l vâre în toţi spărieţii. Nu-şi veni în fire decât la glasul Regelui, care, apăsând pe un buton, deschise o uşă secretă, pe care intrase camcristul.

— „Tomn ministru de război vine dimineaţă aici“.

Lacheul dispăru, cavalerul se'ntoarse la locul lui să liniştească pe Roiban şi să-i închidă gura.

— „Mata aveţi dreptate. Dar mata tot făcut un greşală. De ce luat mata un cal?“.

Roiban se roşi până în albul ochilor.

— „Maestate, eu am doi cai ai mei, bătrâni, dar încă buni de serviciu. Când am luat comanda

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

regimentului am primit doisprezece cai. De atunci n'am vândut, n'am cumpărat şi n'a murit nici unul. Daţi ordin să se cerceteze. Eu nu mă mişc din Sinaia, până n'o veni răspunsul".

— „Nu cumpărat mata doi cai pentru regiment?".

— „Nu, Maestate".

— „Dar pentru ce nu hrănim oamenii şi făcut mata un aşa mare economie?".

— „Maestate, nu i-am hrănit eu, fiindca i-au hrănit proprietarii şi costul hranei l-am vărsat în casa regimentului".

— „Fost pagubă mare în răscoale?".

— „In sectorul meu nu s'a devastat nimic, Maestate".

— „Cum făcut mata?".

— „Am instalat gărzi mari şi posturi mici, care aveau datoria să păzească cu santinelele orice proprietate expusă devastării sau incendiului".

— „Pun, pun... Aşa cum făcut mata, foarte pun. Când venit mata la Sinaia?"

— „De aproape trei săptămâni, Maestate".

— „Unde stat?"

— „La hotel, Maestate".

— „De ce nu cerut audienţă mai degrabă",

Roiban tăcu dând din umeri, de frică să nu se descopere vina lacheului,

— „Câţi copii este la mata?"

— „Opt, Maestate".

— „Rog, aştepţi mata puţin".

Regele dispăru. Dar Roiban n'au vreme să is-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prăvească a treia cruce de mulţumire ce închina smerit lui Dumnezeu, că suveranul intră, continuând să-l întrebe :

— „Toţi bine sănătoşi ?"

— „Da, Maestate, mulţumesc lui Dumnezeu".

— „Pun, pun", zise Regele şi strecură ceva în mâna lui Roiban, care se zăpăcise de nedumerire, de înduioşare, căci înţelesese bine că e un dar — dar nu ştia de ce natură şi dacă trebuia să-l primească imediat sau să mai facă mofturi.

Regele se grăbi să-i vină în ajutor. „Cu asta cumpărat bomboane la copii. Pentru mata nimic. La mata, care fost tare mult supărat, eu acord un concediu de treizeci de zile.M ata iei cocoană şi copiii şi mergi la munte, faci un repaos mare, aveţi mult nevoe. Eu dam înapoi comanda dar fac la mata un rugăminte".

— „Măria Ta n'are decât să ordone".

— „Nu, eu rugam frumos. Acum este turburări în armata. Răscoale şi duel cu căpitan Sturza făcut mult rău. Pentru ca să satisfacem complect pe mata eu trebue mutat patru generali. Nu este timp pentru asta. Mata primeşti alt regiment".

— „Am înţeles să trăiţi, Maestate",

— „La revedere. Când vine încă la Bucureşti vine şi la palat.

Roiban sărută mâna Regelui şi eşi afara. Indreptându-se spre telegraf să împărtăşească nevestii bucuria deschise plicul, pe care-l mototolise strîngându-l în mână şi descoperind trei bilete

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mari de o mie, sări în sus de bucurie. „Taci că e bine", se gândi el. Era bine, într'adevăr, căc isprăvise banii. Ajuns la poştă, dete următoarea telegramă :

MARIE COLONEL ROIBAN

Iaş

Succes pe toată linia.

(ss) *VASILE*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIII

Corabia este un orăşel mic, jnmătate sat, jumătate târg, plin de cafenele cu greci, ce se prăjesc leneşi, fericiţi la soare. Aşezată pe deal, lumea se scoboară în timpul verii — întocmai ca la mare — pe bancurile de nisip lăsate de apele Dunării scăzute. Aici, oamenii pescuesc sau fac bae, cucoanele — în cămăşi, deoparte — bărbaţii, de alta, la o distanţă convenabilă—aşa cum i-a făcut Dumnezeu.

După stăruinţi neobosite, un bogătaş, Iovan Rădulescu — ales de regula primar al oraşului — a reuşit să paveze strada, pe care locuia el, a adus apă, a instalat lumina electrică, pe care locuitorii o lăsau să ardă toată noaptea pentru că neavând contoare o plăteau deavalma.

Domnul Iovan Rădulescu, sau nea Radu cum îi ziceau Corăbienii, era singurul reprezentant al junimismului, purtându-se veşnic descheiat la un nasture ceva mai jos decât obişnuia veneratul său şef.

Botezase şi cununase pe toată lumea, iar finii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îl trimiteau regulat la Camera şi-l jefuiau la cărţi în seara de Anul Nou, cu care ocazie domnul deputat oferia şampanie la ceasul douăsprezece din noapte, după ce — conform tradiţiei — se stingea şi se reaprindea lumina. In fine, d. Iovan Rădulescu a adus cel dintâi gramafon în Corabia, l'a aşezat într'o Duminică în gradina publică şi l'a învârtit personal să cânte în faţa oraşenilor lipsiţi de muzică militară, care se minunau clătinând din cap, cu înjuraturi admirative.

Un lucru n'a izbutit însă d. Iovan Radulescu nici până'n în ziua morţii sale: s'aducă măcar un batalion, care să înveselească oraşul. Caci de când e lumea, civilii au umblat după militari. Au petiţionat, s'au ruinat zidind cazarmi, s'a învârtit fiecare s'aducă în urbea lui un regiment de cavalerie, dacă comuna avusese cinstea să nască un ministru sau cel puţin unul de infanterie, dacă aveau în parlament un deputat, care lua cuvântul la mesaj. Zadarnic au umblat Corabienii cu petiţie împestriţata cu iscăliturile tuturor dela prefectură la Camera deputaţilor, zadarnic au ţinut întruniri, alegând din sânul lor delegaţiuni, care să prezinte Regelui moţiunea votata în aplauzele frenetice ale adunării. Nu s'a putut şi pace.

Din această pricină există o duşmănie surdă între Corabia şi cele două capitale de judeţ vecine: Caracalul si mai ales Turnu-Măgurele, caro avea şi un regiment de cavalerie. Această zizanie se întreţinia cu anonime, cu vorbe purtate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dela Corabia la Turnu, via Caracal şi retur. Corăbienii erau învingători. Tari în strategia civilă, deschideau ostilităţile odată cu începerea iernii. O serie de baluri cu mese mari, care ţineau ca nunţile împărăteşti trei zile şi trei nopţi, convinsese ofiţerimea că ospitalitatea Corăbienilor este superioară.

Căpitanii jucau cărţi, locotenenţii dansau hore, brâuri şi bătute cu ţăranii îmbrăcaţi nemţeşte, alături de neveste ce purtau la gât sălbi de galbeni mari, veneau la bal cu toţi copiii şi cu cel ce-l aştepau să pice şi care zorit să iasă la lumină, le scurta fusta dinainte cu o schioapă şi mai bine.

Cavalerii invitaţi erau găzduiţi de primărie şi poliţie, pe la hoteluri, pustii in timpul iernii. Aci găseau tot confortul reprezentat printr'o doamnă văduvă, care, încurajată de oficialitate, cu complicitatea binevoitoare a doamnelor din elită, alegea printre musafiri şi pe rând, câteun favorit, nu aruncându-i ca un sultan batista, ci solicitându-i invariabil pelerina ca să nu răcească trecând prin coridor la camera ei, căci d-na locuia la hotel.

Lucrul se petrecea astfel drăguţ şi discret. Lumea îi urmăria cu priviri îndelungate, cu ochi umezi ca pe nişte însurăţei care se retrag dela masa mare. Ofiţerul însoţind-o să-şi ia pelerina rămânea trei zile, ca un pelerin în pelerinaj. Se întâmpla însă uneori să plece şi cu primul tren, căci văduva era o femeie şi jumătate, consultată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu încredere oarbă, cu râsuri înăbuşite de mamele ce aveau fete de măritat.

D. Iovan Rădulescu avea doi băeţi, pe care i-a crescut cum trebuie, fireşte în străinătate şi cu care conducea, ca cu nişte tovarăşi, numeroasele sale întreprinderi: moşii în exploatare, păduri în tăere, bancă, prăvălii şi alte daraveri. Costică, cel mai mare, făcuse studiile în Germania, de unde se întoarse fără nici o diplomă şi cu doi copii, două fetiţe, care nu vorbeau o boabă românească, lucru de care d. Iovan Rădulescu părea foarte mândru şi-l repeta la toată lumea.

Bătrâna însă, doamna Rădulescu—coana Florica, cum zicea lumea—femeie cu frica lui Dumnezeu, care lăptase şapte copii şi îi învăţase la rând să-i zică mamă, suferia în tăcere, că nu se potrivia în gusturi cu noru-sa, pe care o privia cu neîncredere, când o auzia vorbind altă limbă şi o bănuia că mănâncă broaşte. Işi concentrase toată nădejdea şi iubia cu patimă pe Mircea, cellalt băiat, blând ca şi dânsa, umblând să-l însoare după dorinţa ei cu o fată sănătoasă şi gospodină, care să supravegheze alături de ea gospodăria casei, bucătăria şi slugile ocupate cu treburi felurite: unele ţeseau pânză, altele băteau scoarţe, coceau pâine, sau creşteau gândaci de mătase, care foşniau pe cuptor ronţăind frunzele de dud de ţi-era frică să stai singur noaptea în bucătărie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coana Florica era deprinsă cu munca, căci d. Iovan Rădulescu nu fusese totdeauna aşa de bogat. Bătrânii locului, care se poartă cu plete şi cu antereie de dimie albă, povesteau de multe ori, pe la nunţi—că nenea Radu fusese cel mai sărac ţăran în vremea când nu se aflau case boereşti în Corabia, iar ţărancele umblau desculţe şi cărau apă cu căldări de aramă, aduse în spinare tocmai dela Ţurloaie, departe de oraş, unde iarna veneau uneori şi lupii. Pe atunci Iovan Rădulescu n'avea decât două vaci ciute şi se culca sub carul dejugat, cu proţapul proptit în poarta magaziilor, pentru ca a doua zi, grânarii, care cărau bucatele la şlepuri. Să-l prindă cel dintâi la rând.

Dar nu de aici şopteau gurile rele s'a îmbogăţit el, ci dintr'o fabrică de bani, făcută, câţiva ani în urmă, în comuna Leu—nume predestinat se vede din judeţul Romanaţi, din care s'au înfruptat oameni cu vază şi un popă mueratic, beţiv şi cartofor dela Caracal şi în casa căruia s'au găsit—zicea lumea—chiar tiparele.

Ca toţi Corăbienii, d-na şi d. Iovan Rădulescu duceau viaţă regulată, se culcau devreme, se sculau de dimineaţă, luau cafeaua şi se despărţeau. Ea rămânea o clipă in poartă, vorbind cu câte-o fină în treacăt ; dumnealui pleca la bancă, caree ra peste drum ; la cheresteaua aşezată alături de bancă, sau la biserică — o catedrală ce o ridica în inima târgului cu contribuţia locuito-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rilor. Serile eşau cu toţii să se apere de ţânţari la grădină. D. Iovan Rădulescu şi copiii lui se purtau foarte curat, bine îmbrăcaţi, cu cămăşi călcate şi lustruite sub ochii coanei Florica, care odată pe lună întindea în curte, rufe albe ca zăpada.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIV

Venit să ia comanda regimentului din Caracal, colonelul Roiban nu găsise locuinţă. Nu se putea gândi să stea la hotel. Camerele erau mici, scumpe şi nu avea unde să facă gospodăria. Pe când stătea nehotărît, profilându-se ca o statue în centrul târgului pustiu, întâmplarea îl puse în faţa lui nenea Radu, care, intrând în vorbă, găsi numai decât prilejul să dea Caracalenilor o nouă lovitură. Neputându-le lua regimentul, se gândi să le ia deocamdată comandantul. Se recomandară :

— „Iovan Rădulescu, mare proprietar".

— „Colonel Roiban, nimica toată. Decât ofiţer în ziua de azi... Ai copii ?"

— „Am".

— „Fete, băeţi ?".

— Doi băeţi".

— „Eu am şi cinci fete, vezi, te-am întrecut, eu cu copiii şi d-ta cu averea".

— „Nu-i nimic, sănătate să fie".

— „Sunt sănătos, slavă Domnului, nu mă vait... Să nu-i faci militari, ascultă-mă pe mine".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Băeţii mei sunt mari; unul e însurat, pe celălalt trag nădejdea să-l însor".

— „Ei, bun, bravo!... Vorba e că nu găsesc casă, ce mă fac eu..."

— „Tocmai am auzit... Ascultă, domnule colonel, de ce nu ai sta d-ta la Corabia?... E frumos, e liniştit, e aproape. Dacă pleci dimineaţa în trei sferturi de oră eşti la Caracal. Seara te'ntorci mai repede, că e accelerat..."

— „E greu să mă duc, să mă'ntorc, să plătesc şi drum, să plătesc şi chirie..."

— „Chirie n'ai să plăteşti".

— „Cum n'am să plătesc chirie?"

— „Avem noi localul cercului; vara şade degeaba... Iţi punem trei camere la dispoziţie... ai bucătărie, ai tot".

— „Poate numai aşa să-mi aduc familia, că eu nu mă pot despărţi de regiment... Oi veni Sâmbăta şi oi pleca dimineaţa".

— „Ei, mai în cursul săptămânii, mai sărbătorile, le potriveşti d-ta".

Peste câteva zile, care cu boi ridicară dela gară bagajul colonelului şi-l descărcară în faţa membrilor Intim Club-ului corăbian, care îşi dădeau între ei cu coatele. Colonelul n'adusese dela Iaşi decât aşternuturi pătate de copii şi tot felul de oale. Mai pe seară, alt transport descărcă o colecţie de paturi cazone, după care îşi instală la cercul civil familia, ca într'o cazarmă, cu pături întinse în loc de covoare şi cu perdele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcute din ceareeafuri noui. Viața și-o făcea la Corabia. Pleca dimineața și se'ntorcea seara.

Uneori nu se ducea toată saptămâna. Județul aflase că are familie numeroasă și că este ocrotit de palat. La drept vorbind, Corabienii nu prea erau încântați de oaspetele lui Iovan Radulescu. Ei nu văzuseră ofițerii decât la petreceri și și-i închipuiau întotdeauna rași, pudrați, gătiți ca la bal.

Roiban se neglija dela o vreme ; devenia mai sgârcit pe măsură ce se apropia de sfârșitul carierii. În vederea unei ieșiri apropiate la pensie, gândindu-se că va pierde ordonanțele, trasura, meseriașii și alte înlesniri, nu-și mai făcea haine și purta numai vechituri. Nu-i pasa de fel. Nici în Corabia, nici prin apropiere nu erau generali, care să-l observe.

Aparea dimineața la cafenea, odată cu negustorii, care-și luau cafeaua înainte de a porni la șlepuri, îmbrăcat ca un soldat rătăcit din Crimea, cu cisme obosite, încrețite ca o armonică, cu pantaloni plini de pete, cu o haină civilă tirolează, nebarbierit și cu chipiul de căpitan, la care adăogase succesiv toate gradele ierarhice, formând în zare, ca pe un fund de căldare, un spectru de tonuri coclite, dela arama veche, la galbenul de floarea soarelui.

Colonelul da bunădimineața de departe și cerea să nu se deranjeze nimeni pentru el, nu consuma nimic, se interesa de treburile grânarilor cu naivități de copil, povestia epizoade din războiu și se pomenia singur. O lua atunci pe jos, spriji-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nindu-se într'un băţ de corn şi rătăcia prin oraş, privind la câte o troiţă înegrită de vremuri, la barcagii care pescuiau în largul Dunării, la ţăranii voinici, care vânturau boabele de aur şi venia încet, descoperit, cu părul rar, alb, subţiat de bătrâneţe — spre locul unde se lucra catedrala.

Aşezându-se undeva la umbră, pe o lespede necioplită, sau pe un căpătâiu de grindă fuma dus pe gânduri, urmărind satisfăcut activitatea din juru-i, observa tot, fără să reţină nimic, până când sosia Iovan Rădulescu, în întâmpinarea căruia mergea cu figura veselă cu mâna largă, cu câte-o snoavă sau cu câte un sfat pregătit dinainte.

Cam la aceeaşi oră, d-na Marie colonel Roiban, care n'avea nici o treabă — trecea strada şi cu părul strâns într'o funtă de catifea ştearsă, îmbrăcată într'un capot de cit, cum poartă cucoanele la ţară, se ducea la coana Florica. Femeia o primi la început cu bucurie. Mai târziu o da dracului şi, zâmbind, sfârşia prin a-i striga „bună dimineaţa", lăsând-o singură sub umbrarul din grădină, unde-i trimitea cafea şi dulceaţă.

— „Pe mine să mă scuzi.,"

— „Nu te deranja, îmi pare rău... Las'că ştiu eu cât eşti d-ta de ocupată..."

Gazda alerga, în adevăr, harnică, în coace şi încolo, dela bătutul covoarelor, la ţesutul pânzei, împărţind lucrul, pornind treburile dinafară, după care începea grija cea mare de toate zilele, ocu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

paţia de căpetenie a gospodinelor din centrele dunărene.

Scotea din casă covoarele, mobila, scaune şi canapele de catifea şi mătase, mese de toate formele, ca din pântecele unui vapor uriaş şi începea scuturatul. Căci praful, un praf fin, saharian, stârnit de copiii ce se hârjoniau, de vitele ce treceau la adăpat, purtat de pale de vânturi calde, se înfiltra mişeleşte prin crăpăturile ferestrelor, prin coşul sobelor, prin acoperişul caselor, aşezându-se pe jos, pe sus, pe mobile, pe haine, în straturi fine ce se încrustau ca o lepră, distrugând lemne şi materie, mâncând viaţa, grăbind moartea oamenilor şi a lucrurilor. Curăţenia se termina înainte de a se ridica căldura.

Casele cu storurile trase căzeau apoi în letargie până a doua zi, când începea din nou aceeaş muncă zadarnică. Tot cam pe atunci sosia trenul, care era şi semnalul prânzului. Un pumn de funcţionari şi de negustori mărunţi, lăsând prăvăliile în seama băeţilor,. ce dormitau în pragul uşilor deschise, se îndreptau spre băcănie să-şi ia ţuica şi jurnalul.

Odată cu ei eşia şi dela cercul civil o domnişoară nostimă, cu pince-nez de aur şi nas obrasnic şi, trecând prin praf cu desgustul unei pisici albe prin noroi, se îndrepta, blondă, cu mantilă uşoară croşetată, răsfăţată în panglicuţe bleu, către casa lui Iovan Rădulescu. Era fata cea mai mare a lui Roiban. Cocuţa cânta admirabil la pian, ştia franţuzeşte şi avea nouăsprezece ani.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Privind la zestrea ce se scotea în fiecare zi la scuturat, în mintea d-nei Marie colonel Roiban au încolțit, firește, idei matrimoniale.

— „Hai, mamaie, la masă!“.

— „Nu se poate“, striga vesel din poartă, d. Iovan Rădulescu, care venia de regulă cu Roiban. „Să vină mai întâi băeții să luăm câte-o țuică“.

Coana Florica n'avusese parte să-i trăiască nici o fată. Cu noru-sa nu se înțelegea de loc. Se stabilise în Germania, unde-și creștea copiii, venia numai în apropierea sărbătorilor Paștelui și pleca imediat ce se întăreau căldurile. Prinse repede simpatie de Cocuța, pentru că venia serile și cânta la pian, care, altfel, sta închis cu anii. Dar nu se gândia că Mircea ar putea-o lua de nevastă. Între țăranii parveniți se creează o aristocrație a banului, mult mai pretențioasă decât aceia a numelui.

Cei cari reușesc să se îmbogățească își fac palate, trăesc bine, petrec și se însoară între ei, împreunând averi. Coana Florica nu se simția prea onorată, ba era chiar contrariată de această prietenie stăruitoare, care o stingheria. Colonelul o supăra prin neglijența exteriorului, prin lipsa de ocupație, lucru pe care ea nu și-l putea închipui, prin apucăturile lui șirete, dar mai ales prin amestecul său în treburile femeiești, o slăbiciune a Moldovenilor, neînțeleasă în restul țării. Dar ce o desgusta mai mult, ce o făcea să se strângă, să devină ursuză când îi vedea venind, era sărăcia în care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trăiau şi pe care n'o observase decât în casa plutonierilor, pe care-i cununase bărbatu-său. De voie de nevoie, se întâlniau totuş în fiecare zi. Coloneleasa îşi destrăma spiţa neamului, vorbia de prefect şi de general, mărturisind că e nepoata de mitropolit. Aluziile începură să fie din ce în ce mai transparente.

Strânse în mod normal, relaţiunile dintre cei doi tineri ar fi putut lua cu timpul o înclinare mai dulce. Mircea, serios şi cult, era mai tânăr de o complexiune fizică delicată sau mai de grabă de o complexiune morală timidă, bănuitoare.

Străduinţile colonelesei de a le provoca pretexte de izolare, îl enervau, mai ales că privindu-i galeş, nu lipsia niciodată să-i semnalcze, arătându-i cu coada unui ochiu complice, celor din casă :

— Imi pare mie, că băiatul d-tale vrea să-mi fure fata !... Ce zici, M-me Rădulescu ?..,".

M-me Radulescu nu zicea nimic. Mircea însă se întuneca şi se îndepărta repede, ruşinat ca un copil prins în greşală. Cu timpul, orice întâlnire, oricât de neaşteptată, i se părea pusă la cale şi era exasperat că coloneleasa căuta să dea spuselor lui intenţiuni ştrengăreşti, uneori chiar piperate. Stăruinţa aceasta de a-i arunca fata în cap era hazlie şi localnicii urmăreau cu interes, împărţiţi în tabere, lupta dintre cele două mame.

Dar cu dragostea nu glumeşte nimeni. Mir-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cea se lăsa prins în fiecare zi mai mult. Părăsia pe Cocuţa necăjit că pleacă de lânga dânsa din ce în ce mai greu şi că dorea în fiecare zi s'o vadă din ce în ce mai devreme. Serile le petreceau acum împreună.

Fugind de lume, se plimbau ca nişte copii cuminţi pe malul Dunărei argintată de lumina lunii, veghiaţi de părinţi, ce veneau pe urma lor, la limita zonei de toleranţă, admisă în provincie. Mircea se îmblânzise. Fata nu era complicată. Incepuse să aibă pentru ea atenţiuni delicate: trandafiri tăiaţi din grădina lor, propuneri de plimbări cu barca, invitaţii repetate la dejun, la care colonelul — dăscălit de acasă — mânca pocăit, cu poftă reţinută, cu gesturi rezervate.

Lângă el, d-na Marie colonel Roiban plutia în fericire, ţinea piciorul de pui, delicat, cu degetele răsfirate în aripă de porumbei—aşa cum se cuvine unei nepoate de mitropolit — şi se gândia îngrijorată la trusoul fetei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XV

Era în ziua de Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel. Se hotărîse sfinţirea catedralei, care nu prea convenia bătrânilor, fiindcă era luminată electric.

Din ajun, căruţe, cu leagănele înflorite cu scoarţe şi velinţe, adunau din satele vecine ţărani îmbrăcaţi în haine de sărbătoare. Femeile, gătite cu sălbi de galbeni şi marame de borangic, păreau nişte mirese ; bărbaţii, purtau ca nuntaşii, ştergare de danie, prinse pe umăr.

De dimineaţă, d-nul Iovan Rădulescu, bărbierit cu perdaf, cu ochelari pe nas, alerga îmbrăcat în haină neagră, simandicoasă, cu chenar de decoraţii la o parte, gândindu-se la toate, escortat de un pluton de fini, pe care îi trimitea în toate părţile : să vadă de ghiaţă pentru şampanie, să găsească castraveţi verzi pentru friptură sau la primărie să mai scoată steaguri şi să încarce din vreme ţeava de tun, care avea să anunţe credincioşilor sfinţirea casei Domnului.

Colonelul Roiban adusese dela Caracal, în marş, tot regimentul. Oamenii aveau la ei hrana rece, câte-o fărămiţă de rasol vânos, scos pe jumătate crud din zeama chioară, sărată şi afumată, fiartă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în grabă, pe întuneric şi băută de soldaţi, în loc de ceaiu, inainte de a se pune în marş.

Gătit cu eşarpă şi epoleţi, cu penajul alb de struţ al comandantului, colonelul ordona parada, înfricoşând lumea cu priviri severe, cu vocea aspra îngroşată a militarului în serviciu. Muzica, un sălaş de ţigani puchioşi, ce fumau, se certau între ei, lucioşi ca alămurile ce purtau cu ei, rânduită de mult în faţa catedralei, părea un foc de gunoaie.

Trupa, cu oamenii zdrenţăroşi, ascunşi în rândul al doilea, era înşiruită dela gară spre oraş, deoparte şi de alta a drumului, în calea episcopului. In ultimul moment, sacaua primăriei, trasă de patru boi înaintaşi, înainta greoaie şi pompierii aruncau în urma ei apa trasă din mers în căldări de aramă, făcând din distanţă în distanţă băltoace, pe care soarele şi nisipul aprins le uscau repede.

Pe peronul gării aşteptau grupuri de oficialităţi: prefectul judeţului, primarul în persoana lui nenea Radu, alături de el colonelul cu chipiul la o parte, cu trestia în gură, apoi diriginţii şcoalelor, al poştei şi telegrafului, poliţaiul satul de carne, corul de copii gata să cânte „Bine aţi venit în oraşul nostru“„ apoi comunităţile : Evrei spanioli ceremonioşi ca nişte diplomaţi, Greci, îngâmfaţi în hainele lor, în fine, lume peste lume şi, departe, la capătul cheiului, lângă pompa cu apă, şeful de gornişti, pus de colonel să sune rugăciunea, la sosirea trenului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din mulțimea apăsată de un soare crud, ce turna de sus valuri de plumb topit, pornia un vuet, ce se mâna de departe cu mugetul apelor ce se revarsă și năvălesc peste zăgazurile rupte. Deodată se făcu tăcere ca'n fața unei minuni.

Dar după câteva clipe, vuetul porni din nou, din ce în ce mai tare, prefăcându-se în vaer, izbucnind într'un amestec de interjecțiuni, de înjuraturi, de strigate, de apeluri aruncate în toate limbile și pe toate tonurile. Mulțimea cuprinsă de panică, fugia acum într'o dezordine pitorească, strecurându-se fără frică pe la botul cailor, spre barierea orașului.

Circulase, dinainte înapoi, vestea fulgerătoare că prefectul primise o telegramă, că Înalt Prea Sfinția Sa episcopul scăpase trenul și că urma să sosească dintr'un moment într'altul cu automobilul. Sunt momente tragice, care nu se pot descrie. Prefectul se uita cu reproș la d-nul Iovan Rădulescu; nenea Radu se scuza dând necuviincios din umeri și apucându-se de braț, privind cu invidie mulțimea ce alerga la fața locului, se luară încet pe urmele sacalei grele, care se deșertase ca niște rude desmoștenite, pe urmele unui dric de cl. I-a. N-au mers mult.

Din deal, o trăsură de casă, ce fulgera în soare, trasă de cai încordați, rotunzi ca niște pepeni, pornită dela locuința primarului, unde descălecase episcopul, urmarită de trăsuri hârbuite, de căruțe cu cai, ce fugeau ca iepurii, de flăcăiași încălecați pe deșelate, se îndrepta —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

învolburându-se într'un nor de praf — spre catedrală.

Slujba începu imediat, într'o înghesuială de moarte. Oficialităţile, notabilii, comunităţile, nenea Radu, în fine colonelul Roiban şi poliţistul n'apucară să intre şi nici nu se mai încercară să pătrundă în biserică. Era de prisos. Stăteau sub castani, la umbră, cu batiste pe cap, cu feţele împietrite de nemulţumire, luminaţi interior de bucurie că scăpaseră de corvadă. Slujba fu lungă. La ieşire, episcopul, prelat viclean, salvă prestigiul autorităţilor, mergând întins, cu crucea sus, înainte de a ocoli catedrala, spre grupul de dregători şi zise cu blândeţe, stropindu-le chelia cu aghiazmă: „Cei din urmă, ca şi cei dintâi". Apoi împreună, urmaţi de norodul ce purta lumânări aprinse, ocoliră biserica în sunetele muzicii militare, în pocnetul tăvii de cireş, care răsnea la intervale, atrăgând cârduri de copii cu ochii strălucitori, războinici, trezind cochetăria cucoanelor, care-şi astupau urechile cu gesturi pudice, de nimfe surprinse la scăldat.

După slujbă, pe stradă, la umbra magaziilor, sub pomi, pe iarba prăfuită, ţăranii întinseră pomenile: fripturi sleite de miel, găini spintecate, frecate în boia de ardeiu, ouă răscoapte, felii de caş îndulcit în sare, snopuri de ceapă verde şi de usturoiu, azime dospite şi turte pământii, faguri de miere, în fine sticla cu rachiu, ploşti cu vin, zaibăr ce le vărseau buzele şi covrigi de împărţit la copii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Flămânziţi de postul din ajun, de osteneala drumului, de sbuciumul zilei, oamenii mâncau trosnind din măsele, înfrăţindu-se cu soldaţii şi cântau falş, ameţiţi de băutură, luându-se după lăutarii cu dinţi albi, ce căscau gura dând ochii peste cap.

La cafenea, în sala cea mare, care serveşte Corăbienilor şi de teatru, prânzeau cu ferestrele deschise, la răcoare, invitaţii lui nenea Radu: prefectul, jenat de guler, colonelul Roiban foarte roşu la faţă, preşedintele comunităţii evreeşti, care aproba politicos pe toată lumea, preotul coloniei greceşti, îmbrăcat de iarnă, diriginţii şcoalelor şi al poştei, pierduţi în redingote demodate, care închinară pe rând pentru episcop, după ce Inalt Prea Sfântul lăudase cum se cuvine fapta credincioşilor îndreptaţi pe calea binelui şi a adevărului de nenea Radu.

„Inalt Prea Sfinte, domnule prefect, domnule Iovan Rădulescu şi dragii mei, — spuse bătând în pahar, ridicându-se la rândul său, colonelul Roiban, — când m'am născut în Basarabia, nu m'am gândit în momentul acela, că am să ajung pe meleagurile acestea să văd zidindu-se biserică acolo unde la şaptezeci şi şapte era jale şi pustiire; unde nu se afla nici drum, nici casă, unde nu se zăria măcar un câine. Dar ne-a ajutat sfântul şi am mers încetişor, hai, hai, dela Rahova, la Smârdan şi la Opanez, de acolo la Griviţa şi, în fine, dete Dumnezeu şi luarăm Plevna! Şi astăzi, slava Domnului, prin stăruinţa şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdrr1901-1932

munca acestui mare şi bun român, a d-lui Iovan Radulescu, care stă colea în faţa d-voastră, şi din mila tuturor, s'a ridicat o cruce, unde înainte se înălţa semiluna turcească şi spurcată, s'a clădit o biserică, în locul moscheei şi a geamiei musulmane, pe care, ce e drept, ei le ţineau foarte curat, lăsând papucii la uşă, lucru pe care l-am văzut cu ochii.

„Ei bine, dragii mei, toate aceste lucruri frumoase, noi nu le-am fi putut înfăptui, dacă n'am fi intrat la Plevna, chemaţi de Ruşi să trecem Dunărea, cu ori ce condiţie şi pe unde am pofti, în cap cu Domnitorul, dându-ne astfel independenţa dela şapte zeci şi şapte. Vă rog dar, ca împreună cu mine, să bem cum a zis poetul Andrei Mureşanu, uniţi în cuget şi simţiri, strigând în acelaş timp trăiască Maestatea Sa Regele cu toată dinastia şi trăiască bunul român Iovan Radulescu, care a dat cea mai mare dovadă de creştinism".

Plină de gratitudine d-na Marie colonel Roiban a aplaudat cea dintâi, cu toate că nu fusese invitată la masă — femeile, se ştie, nu iau parte la banchete — dar fiindcă venise... şi era obiceiul d-nei Marie colonel Roiban să vină întotdeauna în astfel de împrejurări, îndemnându-se la mâncare cu Roiban căci din gelozie, care creştea cu vârsta, se aşeza oriunde, vânată la faţă, cu gura pungă lângă dânsul.

Muzica militară, după ce a concertat în timpul mesei, cântând un potpuri cu imitaţiuni de pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vighetori şi pitpalaci, strâgând tot satul la fereastră, s'a dus apoi să cânte flăcăilor la horă.

Contra obiceiului său şi cu toate ca era în toiul verii, colonelul cedă staruinţelor orăşenilor şi „în onoarea catedralei", zise el, oferi muzica militară pentru ca seara sa danseze tineretul în sala cafenelei. Corvade de soldaţi întinşi pe brânci, frecară parchetul cu sârme, cu perii, cu ceară, gândindu-se la cei de-acasă, strâjuiţi de sergentul, care croia din când în când cu nuiaua :

— „Da mai repede, măi!".

Mircea şi Cocuţa nu se despărţiră toată ziua. Cucoana Florica o reţinuse la dejun. De dragul băiatului şi pentru că fata era simplă, batrâna începuse s'o iubească. Cocuţa n'avea pretenţii mari, nu făcea lux şi o cuceri definitiv, când încingând şorţul şi dogorîtă de focul maşinii, făcu la repezeala din lapte, ouă şi vanilie, o cremă răsturnată. După dejun, Mircea şi Cocuţa plecară să adune de pe la fini, de pe la cunoscuţi şi prieteni, obiecte pentru tombolă, ce urmau sa se vândă, din iniţiativa lui nenea Radu, la licitaţie în folosul muzicii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVI

Cu regimentul sosise în Corabia, pentru întâia oară şi ajutorul lui Roiban, maiorul Vişinescu, ofiţer de modă nouă, bine văzut în sferele marelor comandamente ; trecut ca toţi sedentarii bucureşteni pe la şcoala militară, pe la comenduire, pe la consiliul de război, venise la corp în preajma avansărilor, pentru a'şi complecta stagiul de serviciu la trupă.

Colonelul Roiban avea pentru astfel de ofiţeri o pornire instinctivă, un fel de dispreţ amestecat cu milă. Ii zeflemisia, revoltat de uşurinţa cu care luau gradele la alegere, lăsând primejdiile şi greutăţile celor ce înaintau cu greu la vechime. Colonelul Roiban nu scăpa niciodată ocazia de a-l însărcina cu servicii de gospodărie, de care maiorul Vişinescu n'avea habar. Bucureştean şiret, exagera însă această nepricepere, cerând sfaturi cu smerenia neştiutorului, sfârşind prin a trece corvada cu care fusese însărcinat colonelului, care o executa ca o demonstraţie.

„Ai văzut, ştim şi noi ceva... Ce zici, Vişinescule ?".

Vişinescu nu răspundea niciodată, n'avea nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o părere, nu da nici o soluţie, păstra un aer absent, care presupunea orice, fără să tradeze nimic.

Din această cauză — era socotit foarte tare. In realitate, era un leneş, cu judecata întunecată de un defect al nasului, care-l silia să umble cu gura căscată, cu pleoapele grele de somn. Era în luna de miere. Se căsătorise târziu cu o văduvă frumuşică, cu ochi cenuşii, care se lupta cu succes împotriva vârstei, trădata numai de cei doi copii din prima căsătorie : o fată şi un băiat. Fata mai frumoasă decât mamă-sa, era studentă în Bucureşti şi n'o vedea nimeni. Egoistă ca orice cochetă spre declin, d-na Vişinescu n'o suferia în lume lângă dânsa. Vioaie şi inteligentă, trecuse numai decât printre cucoanele de seamă. Cunoscuse pe Iovan Radulescu şi, puţin scrupuloasă, gândindu-se că vremurile stăpânesc oamenii, încercă să-l prindă în mrejele ei. Dar îşi pierdu vremea. Nenea Radu, om de modă veche, se mulţumia cu ce-i dăduse Dumnezeu. Se făcu că nu pricepe, luând aerul nătâng cu care refuza la bancă giruri dubioase. Puia era plină de experienţă şi nu insistă mai mult. Fire uşuratecă, iubia dansul, toaletele şi bărbaţii, îi plăcea şampania şi juca poker. Fixată asupra lui nenea Radu, puse ochii pe Mircea şi începu lucrările de apropiere: ochiade, râsete scurte, poze libertine sau ironii provocătoare.

Dar Mircea nu înţelegea să-şi complice viaţa. Afacerile de inimă le solda repede, ca pe un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

compt de bancă la Craiova sau la Bucureşti, între două trenuri. Brusc, ca orice fire timidă, îi reteză dela început orice speranţă. De astădată însă Puia nu se dădu bătută. Se gândi că Mircea ar fi un ginere foarte convenabil şi i-ar pregăti o retragere onorabilă în luxul, pe care l-a visat de când era copilă.

Oftând sincer, se hotărî greu, dar se hotărî, în fine, să aducă pe Mioara lângă dânsa. Dar omul propune şi Dumnezeu dispune rareori cum propune omul.

In Corabia, trăia, venit de mult cu traista'n băţ, un Grec, ajuns arendaş din fecior boieresc şi mai târziu proprietar de case şi moşie mare. Nevasta-sa, M-me Panaioti, cum o numiau cucoanele pătrunse de respect, pentru că, fiin dgreacă bogată, o socoteau aristocrată, ţinea casă deschisă, avea curte mare, trăsură cu cai, guvernantă la copii : un băiat precoce, frumuşel şi obraznic şi patru fete, una mai frumoasă şi mai ştrengăriţă decât cealalta.

Năzdrăvăniile lor nu cunoşteau margini. Eşiau călare pe sacaua, care scobora trasă de măgăruşi spre Dunăre, zăpăceau ofiţerii cu îndrăzneli provocatoare şi învrăjbiau lumea cu anonime protivnice, meşteşugite. Aşa, una din ele, a înştiinţat într'o zi printr'un bileţel îndoit în patru, aruncat d-nei Roiban pe fereastră în casă, când se scutura, că d-na Vişinescu ar fi spus cuiva, într'un loc, nu ştiu la cine, că Cocuţa e o cocotă, că o ştie şi M-me Rădulescu, şi degeaba umblă să ia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe Mircea, care a auzit dela d-na Vişinescu că a spus de d-l Rădulescu că a fost băiat de prăvălie.

.Colonelul era la manevră, copiii prin şcoli, M-me Roiban s'a făcut vânătă la faţă, dar n'a spus nimănui nimic. A strâns scrisoarea, ascunzând-o cu îngrijire de ochii Cocuţii, într'o cutie de pe garderob, în care-şi colecta firele de păr ce-i cădeau cu vremea.

Era Sfânta Maria, o zi de Septembrie caldă, care scosese toată lumea la grădină. Judecătorul, gras şi roş, părtinit de avocaţii strânşi în jurul lui, juca table cu subprefectul. Grecii în redingote lungi, îşi plimbau nevestele însărcinate şi fudule, în rochii de mătasă. Fetele d-nei Panaioti, ţinându-se la braţ, împiedicau plimbările chicotind între ele, vorbind franţuzeşte, privite chiorîş de cucoanele, care n'aveau în ele nici o încredere.

Ţăranii şi copiii se strânseseră cu degetele în nas, în jurul muzicii militare, care tărăgăna un vals dulceag, întretăiat la intervale regulate cu bătăi greoaie de talere şi tobă mare. Pe aleea principală venia din fundul grădinii, frumoasă, cuceritoare, d-na Vişinescu cu fata, ascultând distrată galanteriile unui contra-amiral la pensie, când dela o masă de lângă poarta grădinii, se ridică pe neaşteptate, mică, sburlită, vânată de mânie, d-na Roiban şi, înaintând în salturi scurte, cu un rictus ce voia să fie vesel, o lovi odată, de două ori, de trei ori, rupând mânerul umbreluţei, gâfâind, repetând inconştient: fata mea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e cocotă... Şi nu putu nici lovi, nici spune mai mult, imobilizată de mulţimea care se strânsese în jurul ei.

Muzica amuţise. Leşinară amândouă. M-me Vişinescu în braţele contra-amiralului, care se grăbia să-i descheie corsajul şi d-na Roiban în braţele căpitanului casier, care nu lua parte la manevre. Urcate în trăsuri hârbuite, ce aşteptau peste drum, la cafenea, muşterii de dus la gară, plecară în direcţie opusă.

In grădină, mulţimea forfotia, comenta, coordonând, complectând vorbele, gesturile, cu strigăte, cu chemări vesele şi flămânziţi par'că de eveniment, bărbaţi şi femei se aşezară împărţiţi în tabere la mesele, care se acoperiră ca prin farmec de litre, de sifoane şi de fudulii de berbec.

Intors din manevre, colonelul s'a îmbolnăvit de scârbă. După îndemnul corpului de armată, d-na Vişinescu şi-a retras plângerea.

Colonelul Roiban a fost obligat să ceară scuze şi să stea în Caracal, iar maiorul Vişinescu, dovedindu-se atât de disciplinat, i s'a dat drept compensaţie, preşedinţia consiliului de război. Lui Iovan Rădulescu nu-i plăceau scandalurile. Idila se sfârşi aci.

Cocuţa părăsită, palidă şi melancolică, plecă mai târziu să facă conservatorul în Italia; după câteva lecţii s'a măritat cu profesorul ei, stabilindu-se la Milano.

La căsătoria ei nu s'a dus nimeni, căci, cum spunea şi colonelul, cu ce era să se ducă? Ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mase la Caracal să împlinească în liniște, la marginea țării, mai aproape de Dunărea, pe care o trecuse la șaptezeci și șapte, maximul anilor de pensie, să-și crească fetele care lucrau horbote și cuverturi, așteptându-și norocul, după cum lămuria, cu ochii în lacrămi, colonelul. Se amesteca rar în comanda regimentului, nu eșia nicăeri, nu primia pe nimeni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVII

Dar colonelul, care'n ciuda duşmanilor rămăsese încă verde, nu putea sta în casă, atât din deprinderea de a fi mereu pe câmp, cât şi din pricina nevestii. Duduca Maricel, comunistă înaintată — îl punea la treburi puţin compatibile cu gradul de general, după care alergase şi suferise atâta vreme, din îndemnul ei. Şi el le împlinia supus, resemnat — să fie linişte în casă — fără entuziasm şi, mai ales, fără nici o competenţă, căutând ca şcolarul repetent să se facă folositor pentru a-i se ierta căderea, de care se credea răspunzător.

In toată mahalaua mirosia a afumat, când domnişoarele erau duse la croquet, iar coniţa làpta în casă pe ultimul născut la cincizeci de ani, cicălind ordonanţa care ceruia, târându-se pe genunchi, antreul întins ca un iarmaroc.

„Nici o cratiţă nu eşti în stare să păzeşti", îi striga duduca Maricel, sărind dela locul ei, necăjită că nu s'a făcut general, smucindu-i lingura din mână, certându-l cu voce îngroşată de mamă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu dragoste miloasă, sfântă, neputincioasă, de copil schilod. Dar el nu se potrivia femeii şi, dând din umeri, eşia blajin pe poartă, mărturisindu-şi păcatul : „Am greşit, am greşit... ce să-i fac...".

Purta de regulă un costum de turist, salvând prestigiul ţinutei cu un chipiu purtat la o parte, ce inspira respect prin vârsta lui înaintată, mărturisită fără înconjur de câteva galoane şterse. Când putea să se strecoare nevăzut, colonelul pleca, călărind căzăceşte un cal bălan, cu şeaua veche cu frâu turcesc încărcat de catarămi şi paftale galbene, cu canaf şi pană lungă, care-i servia de cravaşă şi cu care ogoia calul fără a-l scoate din pas. Şi aşa o lua liniştit, pe malul Dunărei, respirând larg, privind fără judecată, încântat de toate, stând bucuros de vorbă cu oricine, povestind cui se nimeria necazurile sale.

„Ce au voit, aia le-am facut... In cazarmă purtam soldaţii mai aşa... ştii ca omul la casa lui. Dar când îi scoteam la inspecţie ori la paradă... mă rog, hainele noi, dacă nu le purtasem de loc... Odată ţiu minte, eram concentraţi în tabără la Galaţi, la 902 şi vine generalul... ista... cum îl chiamă... nu-l ştii d-ta... un om şi jumatate. Nu s'aştepta nimeni... Şi cum îţi spun, unde s'a dus n'a găsit bine, ce-a văzut nu i-a plăcut.

Când a venit la mine, cazanele — spre norocul meu se nimerise tocmai ciorba de peşte —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fierbeau la rând, acoperite frumuşel, bucătarii aveau şorţuri şi veste albe, că le făcusem uniforme din cearceafuri reformate, cu scufe, frumos, ca la palat.

Putinele de borş acoperite, hârdaele cu apă aşezate sub umbrar, de'ţi era mai mare dragul să bei o cană cu apă, prinsă cu lănţişorul... ştii, ca să n'o fure, că ţărănu-i ţăran, ce ştie el... Seara la popotă, generalul le-a dat peste nas, şi mi-a mulţumit numai mie, dar ce folos.,. Toţi s'au făcut generali şi eu am rămas cu laudele.

„Eu ca eu, — încheie el cu amărăciune, — nu ţineam atât... însă nevasta.., nevasta, ea e foarte sceptică.

Călărind aşa distrat într'o bună zi, calul spicuind cu zgomot de zăbale ramurile ce-i aţineau calea, o luă pe o potecă întortochiată şi-l scoase deodată pe câmpul de instrucţie. Neputând rezista ispitei şi calului care se frământa cu coada'n sus, înviorat probabil de aceleaşi amintiri, se pomeni aşezat în galop mic, şăgalnic, la locul lui atât de cunoscut, în capul regimentului. Stimulat de zelul bătrânului său tovarăş, colonelul trase sabia şi, electrizat de privirile soldaţilor, comandă cu voce tunătoare :

— „Reghiment, la stânga'n bătaie... Marş!" Soldaţii nu mişcară.

— „S'a modificat", îi şopti un maior, absolvent al şcoalei de războiu, alipindu-se de el călare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Hem, hem... La loc comanda", ordonă colonelul, depărtându-se nițel pentru a'și lua timp de gândire apoi, ogoindu-și calul cu pana căpăstrului, se'ntoarse și răcni prelung, înălțat în scări, bulbucat cu sabia amenințătoare.

— „Reghiment în coloană de atac!".

— „S'a modificat...".

— „Hem, hem... Mă tu ăla de colo să nu mai miști câte zile ăi avea... La loc comandă", hotărî el nițel mai nădușit după aceasta naivă diversiune. Apoi, dezorientat, amețit și roș la față, comandă emoționat, cu voce nesigură, tremurătoare :

— „Reghiment, formați careu!" și într'un simulacru de galop, punctat de semnele de bătrânețe ale dobitocului, se îndrepta urmărit de maior și de un freamăt de veselie, spre o movilță de unde ar fi putut, ca orice șef, supraveghia mai bine manevra.

Dar trupa nu mișcase.

— „S'a modificat și asta?".

— „Da, domnule colonel".

— „Cum, frate, toate le-ați modificat?".

— „Dacă s'a modificat regulamentul..."

— „Așa?... Bun... Foarte bine. Dacă s'a modificat, dacă le-ați modificat pe toate, fără să ne întrebați și pe noi ăștia mai bătrâni, atunci eu plec. Rămâi d-ta, că ești de școală nouă. Eu sunt o belea, nu mai am ce căuta printre d-voastră...".

Și reușind să-și urnească din loc calul, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aţipise cu ochii încreţiţi, cu buza lăsată, cu capul adânc plecat în soare, moş Belea, cum îi rămăsese numele, plecă mai îmbătrânit ca niciodată, încet, la pas, fără nici o grijă de lacrimile mari şi rare ce lunecau pe faţa lui chinuită de griji, de atâtea marşuri şi manevre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVIII

Roiban s'a ţinut de vorbă. Nu l-a mai văzut nimeni pe la reghiment. Corespondenţa o semna acasă. In cele din urmă şi-a luat un concediu, la sfârşitul căruia a eşit la pensie fără să prinda nimeni de veste. Trăia retras la Roman, gospodărind pe lângă casă, căutând să-şi căpătuiasca copiii, reuşind, după multă alergătură, să-şi plaseze fetele la poştă, la prefectura poliţiei şi să capete burse pentru cele mai mici. In ziua când şi-a văzut băiatul ofiţer, îmbrăcat pentru întâia oară în uniformă nouă, verde, a vânătorilor, s'a întors cu faţa la icoane şi a zis liniştit: „Acum sloboade, Doamne, pe robul tău...", lucru de care se supără straşnic duduca Maricel. Şi avea dreptate.

Roiban părea de fier. Sculat cu noaptea în cap, făcea cafeaua în dormitor, cu tacâmul pregătit de cu seara, două filigene, care se plimbaseră în toată ţara, ibricul de alamă galbenă, subţiat de mâinile ordonanţelor şi tăviţa cu motive japoneze, câştigată de copii la panoramă. Apoi scula toată casa, certând cu voce îngroşată băiatul, care se culcase târziu, inspectându-l înainte de plecare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

silind pe fetele cele mari să mănânce, pe cele mici să repete lecţiile, încăpăţânându-se uneori să deslege probleme elementare, cu vagi cunoştinţi din şcoală.

Iarna, într'un flanel vechiu, citia la gura sobei, fumând la infinit, tutun de calitatea a doua, citind cronici vechi sau discursurile lui Kogălniceanu, pe care le ştia pe dinafară. Mânca puţin; nu cheltuia nimic. Făcea tot felul de economii, adunând cuie ruginite, dopuri sfredelite, capete de sfoară şi jurnale, pe care le lega în pachete.

Uza banda chimică de pe cutia de chibrituri, împărţită deacurmezişul în pătrăţele, câte unul pe fiecare zi şi purta haine ofiţereşti transformate, îmbrăcate pe sub palton. Işi făcu doar un singur rând de haine negre şi pantaloni lungi, cu care asista la toate serbările naţionale şi la distribuirea premiilor, luând cuvântul, cu capul gol, cu părul rar, alb, clătinat de vânt, laudând pe cei de faţă, certând tineretul, sfârşind prin a povesti întâmplări dela şaptezeci şi şapte.

La cafenea fuma ca un turc, asculta pe fiecare, era de părerea tuturor şi seara, la braţ cu duduca Maricel, o luau încet la plimbare, ea puţintică la trup, cu cocul mic, cu rochie demodată, el cu guler larg, cu pantaloni cutaţi de pinteni falşi, ce continua încă să poarte.

Implinise limita de vârstă şi ar fi putut să nu mai figureze în controalele armatei. N'avu însă curajul să rupă definitiv cu oştirea. Intrebat dacă consimte să mai figureze în cadrele de rezervă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

primi imediat, răspunzând cu gravitate solemna, sperând să poată îmbrăca, când şi când în faţa trupei, uniforma de general — grad cu care fusese onorat la pensie — să umble călare în faţa frontului, în sunetele onorurilor militare, în timp ce mai la o parte, în trăsura regimentului în mijlocul copiilor, l-ar fi privit satisfăcută duduca Maricel. Speranţa nu i-a fost înşelată.

Era în 1916. Războiul se apropia de graniţele ţării româneşti, După ofensiva lui Brussiloff, după ce Sarrail reuşise să-şi stabilizeze frontul şi după ce se deslănţuise măcelul dela Verdun, nu trecu mult şi România intră în război.

Era o seară liniştită de vară. Lumea retrasă dela grădină, adunată la cofetării, la cafenele, pe la berării, fu mişcată ca de un resort, târîtă în piaţa centrală şi discuta, vorbind laolaltă, cu gesturi, cu interjecţii, cu ochii ţintiţi la cer.

O stea, care licăria în senin mai viu, printre miliardele de stele, fu luată de mulţimea orbită de spectrul războiului, drept farul unui aeroplan inamic, sugestionându-se prin contagiune, încredinţat fiecare că lumina creşte, se apropie, luând huruitul îndepărtat al unei trăsuri fără cauciuc, drept zgomotul motorului.

— „E aeroplan".
— „Zepelin".
— „Nu e, domnule".
— „Ba e aeroplan".
— „Unde-i, arată-mi-l şi mie".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Colo, în dreptul hogeagului de la hotel, îl vezi?“.

— „Da, da, da, da, da...“

— „Vezi, cum vine?“

— „Il văd, îl văd“.

— „Fugiţi, domnilor!.. Aeroplan cu lumină?...“

— „Şi ce, nu se poate?“.

— „Ce, aeroplanul e bicicletă?“

— „I-auziţi, domnule general, ce spune“.

Interpelat direct, d-nul general Roiban ar fi dat de sigur lămuriri, dar n'avu când. Clopotul gros de catedrală, clopotele dela Maica Precista, dela Sf. Ion gură de aur, dela Sfinţii Constantin şi Elena, dela biserica lipovenească, dela capela cimitirului sunară neaşteptat, în noapte, împreunându-şi tonurile ca'n noaptea învierii într'o solemnitate gravă, sporită de liniştea mulţimii ce se descoperi sfioasă în faţa necunoscutului.

Apoi deodată, un ura formidabil izbucni din toate piepturile şi o horă mare cuprinse strada. Hora o conducea, firește, generalul Roiban, pe care-l ţinea de mână duduca Maricel, cântând cu mulţimea la olaltă: „Hai să dăm mână, cu mână...“ acompaniaţi de tarafele de lăutari, strânse de pe la cârciumi. Terasele fură luate cu asalt, vinul şi berea curgeau în valuri.

— „Să vie!“

— „Vine, mă rog“.

Grupuri de studenţi cutreerau stradele cântând: „La arme“. La răspântii, cornişti sunau alarma.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iar muzica militară trecu prin stradele principale, cântând: „Deşteaptă-te Române!" Ofiţerii aclamaţi de mulţime treceau în trăsuri spre cazarmă. Apoi urmă un moment de panică.

Femeile, amintindu-şi că soţii trebue să plece, se ridicară întristate. Mamele începură să plângă. Negustorii reclamau plata, dar lumea se împrăştiase, ordinea dispăruse, obloane de fier se lăsau grele, încercând să ferească avutul de freamătul anarhiei, ce se simţia venind de departe.

Se făcuse ziuă de mult. Cu trestia în gură, în faţa lăzii de bagaje, deschisă înaintea lui, generalul Roiban se căznia să grămădească în cutia îngustă de lemn, lucrurile băiatului: tunica cu pantalonii, rufele, tacâmul de bărbierit, cismele puse pe calapoade ce nu încăpeau în ladă, apoi cutii, cutii nenumărate, cutia cu chipiul, care ocupa tot locul, cutia cu tutun, cea cu aţă şi ace de cusut, apoi sticla cu rom, sticla cu cognac şi sticluţa cu picături Davila, aduse toate de duduca Maricel pentru băiat, pentru băiatul cel mare, pentru sublocotenentul Şoimu Roiban, pe care-l sărutară, reţinându-şi lacrimile. Ofiţerul, călcându-şi pe inimă, grăbi împachetarea, vârî ce încăpu în ladă, îndesând cu genunchiul, se sui pe capac, o închise cu cheia şi sărutând bătrânii se urcă în trăsură dornic de vitejie şi porni cu lada pe capră, cu ordonanţa alături de el.

In urma lui, bătrânii rămaseră la poartă, apoi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nehotărâți, alături unul de altul, ferindu-și lacrimile, intrară tăcuți în casa ce li se păru pustie și puseră a doua oară de cafea, fapt ce se întâmpla rar în cursul dimineții și care trăda întotdeauna un eveniment de seamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIX

Câteva zile mai târziu, fără nici o pregătire, din sertarul biuroului, în care-şi ţinea, legate cu aţişoară, actele militare, livretul de soldat brevetul de decoraţii, de grade şi corespondenţa confidenţială de pe vremuri, generalul scoase o hârtie îndoită în patru şi citi nevestei ordinul strict confidenţial, prin care era invitat să se prezinte în caz de mobilizare, la Tulcea, pentru a lua comanda brigăzei a noua.

Bătrâna nu spuse nimic, mâna-i tremura par'că, lăsând ceaşca jos, îl mângâie alintându-l o clipă, apoi îl întrebă :

— „Când pleci ?"

— „Diseară."

— „Ce iei cu tine ?"

— „Eu ştiu ? Parcă am ce lua !".

N'avea nimic. Uniforma cea veche nu-i folosia. De cea nouă nu-şi făcuse decât un veston, pe care-l purtase la paradă şi mai târziu în casă. Dar ostaşul dela şaptezeci şi şapte nu rămase în drum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Plecă numaidecât şi ceru dela un regiment din garnizoană un veston nou, dela altul o manta de trupă, le ajustă în grabă ornându-le cu atributele gradului său, bazonă, lărgindu-i o pereche de pantaloni rămaşi dela băiat, cumpără un chipiu cu stea şi astfel îmbrăcat eşi în stradă, unde primia felicitări la fiecare pas.

Acasă, duduca Maricel pregătise într'o valiză câteva rânduri de rufe, cafeaua şi zahărul ce rămăsese şi amintindu-şi că-i place, scoase din cămară un borcănel cu dulceaţă, pe care era scris, cu litere convenabile, uşor tremurate : „Roză, foi No. 2", şi-l băgă între rufe înfăşurat într'o pereche de ciorapi de lână, lucraţi de mâna ei. Acum sucia ţigări, lipindu-le cu îngrijire, aşezându-le în cutie în rânduri strânse, ca să nu se desfacă, hotărând în sine ca, după plecarea generalului, să se înscrie la Crucea Roşie, ea, şi de se va putea, şi fetele.

Deocamdată, în aşteptarea lui, răscoli prin scrinuri şi cufere şi scoase dintre vechituri o cămaşă de olandă găurită, pe care — eşind în balcon — începu s'o destrame, ca să facă scamă pentru răniţi, aşa cum apucase de copil la maică-sa, în războiul dela şaptezeci şi şapte.

Seara, după masă, Roiban lăsă acasă prima soldă de general, luată dela corpul de armată cu chitanţă, îşi opri o sută de lei şi plecă după ce-şi sărută nevasta şi fetele. In prag se descoperi, făcu trei cruci, cu faţa la răsărit, aprinse o ţigară şi cu trestia'n gură, cu chipiul la o parte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se urcă anevoe şi, căzând pe pernele trăsurii, zise răguşit:

— „Hai!... Dă-i drumul, că-i târziu".

Mai erau trei ore până la plecarea trenului. Gara forfotia de lumea, care se vântura fără treabă, într'o dezordine pitorească, beată de entuziasm şi de băuturi variate. Rezervişti belicoşi — purtând din echipament doar capelul şi sacul de pesmeţi, din care eşiau gâturi de sticle pline — ţigani cu inima cât un purice, femei cu prunci la sân şi cu alţii de mână, ofiţeri de rezervă, stângaci, în haine desperechiate, nepotrivite, veterani ce arborau decoraţii, pensionari, fete, copii, rude, prieteni, tot oraşul, toată activitatea, se concentrase în gară, îngreunând serviciul personalului, hărţuit încoace în colo de mulţimea nervoasă, zorită, neştiind ce aştepta.

Apariţia lui Roiban făcu senzaţie. Cunoscut dela solemnităţi naţionale, norodul se strânse în jurul lui, dornic de ştiri noui, de încurajare, de promisiuni de victorie, în mijlocul veteranilor ce duhneau a vin de o poştă, generalul, înveselit ca prin farmec, întreba pe fiecare:

— „Unde mergi tu?"

— „La 11 Siret, să trăiţi, don' general".

— „Zi acolo te duci?... Bun".

Salutat, interpelat din toate părţile, generalul uita de toate, se întinse la vorbă, povesti întâmplarea cu cele două Griviţi, asaltul dela Plevna şi ar fi mers mai departe şi n'ar mai fi isprăvit, dacă şeful gării — salutându-l ca pe o cunoştinţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veche c'un : „Să trăeşti, ghenerale“ familiar — nu l-ar fi invitat să descurce locul.

In adevăr, gara era tixită de oameni ce se urcau pe ferestre, pe cântare şi pe bagaje, de nu se mai putea mişca nimeni. Eşiră pe peron, tren după tren, în fluerături îndelung repetate, în sunete de trâmbiţe, de muzici militare, de chiote sălbatice, cu vagoanele împodobite cu drapele şi verdeaţă, purtând pe lături inscripţiuni eroice imperative :

— „La Berlin !“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XX

Urcat în tren pe braţe, generalul, grămădit din toate părţile, era totuşi la largul lui, fericit că şade jos. Se simţia bine între ofiţeri, toţi de rezervă, pe cari-i liniştia cu afirmaţiuni categorice, ca de pildă: „glonţul de infanterie nu omoară, ghiulele trec pe deasupra, aşa că, băeţi, voi să vă vedeţi de treabă frumuşel, cu gândul şi cu Dumnezeu înainte".

Imbiat cu mâncări şi cu sticle pline, lua din toate, bea căzăceşte, ciocnind cu toţi, recomandându-le să-şi ţină stomacul cald şi să nu răcească dela picioare.

Dela o vreme însă rămase pe gânduri. Pe măsură ce se apropia de ţinta călătoriei sale, devenia grav, preocupat, sever, simţindu-se mic şi neputincios.

El nu făcuse şcoală de războiu. Regulamentele noi, pe care nu le ştiuse niciodată bine, le uitase acum de tot. El ştia ce făcuse toată viaţa: să administreze cu chibzuială un regiment.

Brigadă nu comandase niciodată. In manevre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apărea pe câmp când se dădea atacul, după ce zadarnic îl căutase călăreţii cu ştirile culese de la inamic, închise în plicuri, însemnate cu trei cruci, ce indicau urgenţa... „Cum o vrea Dumnezeu“, în seama căruia lăsa totdeauna chestiunile grele, oftă el în sine, intrând în gară, unde se aştepta să găsească, cum prevede serviciul interior, pe comandanţii de regimente din brigada lui. Dar nu găsi pe nimeni.

Târziu, zărind în mijlocul târgului pustiu, un sublocotenent călare pe un cal de rechiziţie, mic, acoperit de şea, mascat de un frâu prea mare pentru el, generalul Roiban îl opri, întrebându-l :

— „Stai. Cum te chiamă pe tine ?“.

— „Liţă Niculae, să trăiţi, don' gheneral ! Sunt sublocotenentul Liţă Niculae din regimentul...“.

— „Unde te duci ?“.

— „La gară“.

— „Ce cauţi acolo ?“.

— „Sunt aghiotantul brigadei. M'a trimes don' colonel să văd dacă mai vin oameni“.

— „Unde e reghimentul ?“.

— „In tranşee.. Adică nu ştiu bine, că eu sunt la canton cu domnu colonel şi cancelaria regimentului. De azi dimineaţă trag Bulgarii cu tunul ; ai noştri s'au retras. Fac nişte gropi, ia, aşa de mari“.

— „Şi oamenii unde sunt ?“.

— „Da cine ştie !... Ii iau cum vin dela tren şi-i bagă în foc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Roiban rămase dezorientat. Asta răsturna toate închipuirile sale. El ştia războiul cu santinele rânduite pe culmi, cu posturi mici ce păziau trecerile, cu gărzi mari ce dormiau ascunse în văi sau, ofensiv, cu rânduri regulate ce înaintau cadenţat la asalt, cu gornişti ce sunau atacul, cu ofiţerii cu capul spart, cu rezerve ce păziau drapelele şi steagurile desfăşurate.

— „Du-te, mă rog ţie şi vino cu ei să mergem într'acolo".

In Dobrogea veche, Bulgarii şi Nemţii atacau cu furie... Comandantul *en chef*, fecior de boer, ce trecea de general capabil, întrebat la club, în Bucureşti, de unde nu plecase încă, asupra soartei capului de pod de la Turtucaia, răspunse stoic, fără să-şi întrerupă jocul: „*Qui s'y frottera, s'y piquera,*" şi acum, încolţit din toate pările, nu-şi găsia cumpătul.

Sperând în neutralitatea vecinilor noştri dela sud, oastea ţării înainta în Ungaria pustie. Atacaţi în Dobrogea, trupele luate de ici şi de colo, erau trimise să apere şi să întărească Cernavoda. Unităţile culese la debarcare, aruncate deadreptul în foc, se topeau una după alta, fără folos, cuprinse de panică. Trădaţi, spionaţi, de populaţia ostilă, ofiţerii rătăceau sub diferite pretexte: soldaţii umblau fără căpătâiu, după ce lepădaseră armele. Drumurile erau înţesate de mulţimea ce fugia îngrozită, cu avutul strâns la repezeală în căruţe trase de cai dobrogeni sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în care cu boi osteniţi, ce rumegau închizând din ochi.

Târgi cu răniţi purtate de oameni, cari se băteau să apuce brancardele, pentru a se depărta motivat de luptă ; alţii, care veniau în urma lor purtându-le echipamentul ; cai scăpaţi, ce alergau nechezând cu coama'n vânt ; strigăte, înjurături, semnale, vacarm infernal, stăpânit uneori de bubuiturile tunului duşman, care trozneau la intervale, acoperind orice zgomot, respectând par'că crucile mari ce le făceau dezertorii, închinându-se cu evlavie.

Un moment, ceata fugarilor se opri cuprinsă de admiraţiune. In largul câmpului, prin arăturile de toamnă, vitejeşte, generalul Roiban, cu sabia scoasă, îndemna, călcându-le pe urmă, un lanţ subţire de trăgători, mergând fără popas, fără habar de gloanţe, şi inspirat, fanatic, cadenţând marşul oamenilor aiuriţi, cu un strigat răguşit, ce le ciocănia obsedant în urechi: „Hai... hai.., hai...", fără să ştie.

Nemţii, punctuali în toate, luptau se vede cu program : dela opt la douăsprezece şi dela două la opt, când nu se mai vedea. Incepuse a se însera. Sgomotul se micşora. Loviturile se răriau ; încetară în fine cu totul. Oamenii frânţi de oboseală, arşi de sete, zăceau culcaţi cu faţa în sus, cu armele lângă ei, după ce înaintaseră până la trei sute de metri de inamic, fără să tragă un foc, strângând rândul, fără să se uite la cei rămaşi în urma lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se'noptase. Generalul Roiban, congestionat la faţă, cu haina desfăcută, se aşează pe o tobă, se şterse de năduşală, luă o înghiţitură de cognac, mâncă o bucăţică de brânză, aprinse o ţigară şi trimise, cum ştia el dela manevre, corvade de oameni să caute apă, dar care nu se mai înapoiară.

— „Mâncaţi, băeţi, mâncaţi, să fim gata, că poate ne atacă Neamţul la noapte".

— „Ce să mâncăm ?"

— „Da unde sunt conservele ?"·

— „Le-am mâncat... ziceam, ca să ne fie mai uşor".

Roiban dete din umeri, apoi puse gornistul, cu spatele întors ce-i dreptul, ca să n'audă inamicul, să sune adunarea, făcu rugăciunea, instală posturi mici şi santinele îndoite, la distanţe indicate de regulamente, le dete şoptind, secretul : „Carol-Calafat" ; stătu la îndoială, dacă trebue să se culce, când sosi şi aghiotantul cu călăreţii de legătură, ce purtau fanionul albastru.

Şi luând pelerina neagră din mâna gornistului ce-i servia de ordonanţă, se urcă cu greu pe calul mic şi slab, care gemu îndoindu-se ca o cobiliţă şi poticnindu-se la fiecare pas, plecă prin arătură, urmat de stafete la distanţă respectuoasă, să recunoască poziţia inamicului.

Era o noapte misterioasă, liniştită şi plină de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stele. Luna nu răsărise. Pale uşoare de vânt înviorau foile de porumb sărăcite, ce se clătinau foşnind, suspinând par'că de durere. Roiban mergea la întâmplare. Căluţul, flămând, smulgea coceni cu rădăcină, dând din cap, neputând să mănânce din cauza zăbalelor grele. Inainte, întunerecul părea pudrat de o pulbere aurie.

Semnale luminoase, rachete ce se înălţau fărămiţindu-se în stropi de stele colorate, pişcau inima lui Roiban de bănuială şi umpleau de spaimă călăraşii ce rămâneau, închinându-se, din ce în ce mai în urmă. Furat de gândurile ce se îndreptau spre casă şi spre copii, copleşit de grijă şi răspundere, înainta sucind capul, împrăştiind privirea, trăgând cu urechea, rătăcind în voia calului, care-l purta de-a baba-oarbă.

Şi cum mergea aşa, mânat par'că de vrajă, calul ridică capul, ciuli urechile, mirosi vântul, apoi necheză tremurând, se'ntoarse brusc, oprindu-se pe loc. Luat fără veste, Roiban lunecă, proptindu-se pe un picior, căutând să încalece din nou, dar se simţi ca prin vis tras de pelerină şi, deschizând ochii mari, se pomeni în mijlocul unei patrule de călăreţi nemţi, încălecaţi pe cai de sânge, care, vorbind scurt şi aspru, se întoarseră, luându-l între ei.

Roiban se credea jucăria unei halucinaţii, dar pe_măsură ce ostenia, mergând prin mirişte, dân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

du-şi seama de grozăvia realităţii, se cutremură şi se resemnă, socotind în sine cu fatalitate, că aşa a vrut Dumnezeu. Apoi cercetându-şi conştiinţa, se linişti cu încetul. El a vrut doar să-şi facă datoria.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXI

Soarta l-a oprit aci. Nu-i vina lui. De-acum facă ce-or şti d-lor. Eu am terminat. In mintea lui, dumnealor însemna cu parapon, ce-i cari l-au trimis. Acum se gândia la dânsul. Simţia că se apropie de sat. La gândul că va fi cercetat un val de ruşine îi îmbujoră faţa. Instinctiv, începu să-şi rectifice ţinuta, ridicându-şi patalonii, curăţindu-şi pelerina de scaeţi ca un copil prins în livadă furând mere.

Nemţii fumau tăcut din lulele mari, scoase din carâmbul cismei. Eşiră la drum. Pe lături stătea înşirată artileria, dela care Roiban îşi întoarse privirea cu invidie şi amărăciune. Apoi care, căruţe fel de fel, mari şi mici, pe două şi pe patru roate, bucătării ce ardeau răspândind în aer poftă de mâncare.

Nemţii, grupuri de soldaţi, fumau sătui, eşiţi la drum, înţelegându-se între ei fără să vorbească. Patrula se opri. Şeful plecă înainte, raportă salutând şi se întoarse însoţit de un ofiţer, care dintr'un gest, invită pe Roiban să-l urmeze. Nu merseră mult şi intrară într'un sat măricel, despre care Roiban habar n'avea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Copiii neştiutori şi goi, cuminţiţi de frică, se uitau sfioşi, minunându-se în taină. Femei supuse, alergau să implinească poruncile. La crâşma puternic luminată, amestecătură de soldaţi beau învolburaţi de fumul lulelelor.

In dreptul şcoalei, ofiţerul lăsă prizonierul în paza plantonului dela poartă şi intră înăuntru. Roiban căzu cu capul în mâini pe grămada de pietre din marginea şoselii.

Vestea se răspândise printre duşmani, că ulanii prinseseră un ofiţer român. Soldaţii nemţi şi bulgari se grămădeau în jurul lui, privindu-l cu persistenţă batjocoritoare, cu închipuirile înşelate de vârsta şi ţinuta lui Roiban. Dar din mulţime se desprinse un soldat bulgar, tip de mongol, cu ochii mici, cu faţa turtită, cu urechile depărtate şi, plecându-se, privindu-l în ochi, exclamă într'o românească bună :

— „Măi, eu cunosc la tine".

— „Se poate. De unde mă cunoşti?" îl întrebă Roiban bucuros de cunoştinţă.

— „Nu eşti tu colonel dela Roman ?"

— „Eu sunt, dar tu cine eşti ?"

— „Eu grădinar. Tu înjurat la mine", şi ridicând arma îl lovi cu patul puştii, umplându-l de sânge. Dar Nemţii se repeziră, încăerându-se cu Bulgarii.

Victoria rămase de partea Nemţilor. Un sanitar chemat de ei în grabă spălă de sânge pe Roiban, care nu-şi putea stăpâni durerea. Ofiţerul se întoarse, ascultă raportul oamenilor, dete

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o poruncă scurtă şi luând pe Roiban, intrară în localul şcoalei, luminată de lămpi speciale. Uşile erau deschise. Două săli mari dădeau în antreu.

Intr'una, pe masa din mijloc erau întinse hărţi şi în jurul lor stăteau cu poze studiate, rânduiţi în semicerc, ofiţeri îmbrăcaţi în haine noi, graşi, cheli, cu ochelari, chinuiţi de gulere prea înalte. In faţa lor, mareşalul Mackensen asculta, svelt, raportul ofiţerului, care introdusese pe Roiban. Un altul ce trăise, probabil, multă vreme în România, căci vorbia foarte bine româneşte sau poate un ofiţer român din armata austriacă, servia de interpret.

— „Cum vă numiţi ?".

— „Am onoare să mă prezint, generalul Vasile Roiban".

— „Sunteţi activ ?"

— „De rezervă".

— „Domnul mareşal vă întreabă până unde aveaţi de gând să înaintaţi ?".

— „Eu ştiu ?"

— „Aveaţi rezerve ?"

— „N'aveam, păcatele mele", răspunse, văicărindu-se moşneagul, ţinându-se cu mâna de falcă.

— „Domnul mareşal regretă că aţi fost victima brutalităţii unui soldat bulgar, admiră curajul cu care aţi înaintat şi vă restitue sabia".

— „Spuneţi domnului mareşal că-i mulţumesc, da la asta nu m'aşteptam".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi trecură la masa, la care fu invitat şi Roiban. Aşezat în faţa mareşalului, admirând tacâmurile de argint, minunându-se de porţiile sdravene ce se serveau, prizionierul uită durerea şi se linişti cu totul.

Recăpătase încredere. Admirat de Mackensen, se credea cineva. I se înapoiase sabia ca lui Osman Paşa. Incercă chiar într'o franţuzească stricată să lege conversaţie, la care nu-i răspunse nimeni. Deodată se făcu tăcere. Patru ulani. ulanii care-l făcuseră prizonier, nemţi spătoşi, înalţi, bucălaţi la faţă, se prezentară pe rând lui Roiban şi, salutându-l corect, repetară aceleaşi vorbe învăţate pe dinafară. Roiban îşi închipui un moment că-şi cer scuze.

— „Ce spun, mă rog d-tale ?“ întrebă el pe ofiţerul interpret.

— „Vă mulţumesc că le-aţi dat prilejul să fie decoraţi cu Crucea de fier“. Şi traducând în nemţeşte întrebarea lui Roiban, Nemţii isbucniră în hohote de râs. Umilit, Roiban reţinu, gemând înăbuşit, înjurătura ce era cât p'aci să-i scape şi zise, surâzând cu tâlc, ca bătrânul care ştie multe :

— „Spune-le să nu râdă, Eu, dragii mei, nu doresc la nimeni, dar vi se poate întâmplă şi d-voastră. Ziceţi mai bine : ferească Dumnezeu“.

A doua zi, trezindu-se, generalul Roiban, care petrecuse noaptea la o casă ţărănească şi dormise ca un butuc avu surpriza să vadă la că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pătâiul patului, pe gornistul ce-i servia de ordonanţă.

— „Ce-i cu tine mă?“

— „M'o prins Nemţii. După ce aţi plecat d-voastră n'o trecut mult şi ne-o luat pe toţi. Da's de treabă. Cum ni'o adus, ni'o dat mâncare şi pe mine m'o întrebat că ce am în valiză. Zic, lucrurile lui don'general. Şi când au auzit aşa, m'au trimis la d-voastră. Dar goarna mi-au luat-o, n'a vrut să mi-o lase.

Roiban se bărbieri, se spălă în mijlocul curţii şi cu cismele văcsuite eşi la poartă cu sfială. Plutoane de Nemţi cu ochelari şi lulele treceau la luptă, călcând măsurat, cântând înfundat, ca o ceată de cosaşi la lucru. Satul rămase pustiu.

Prizonierii sub paza unui Neamţ bărbos ca un patriarh, mâncaseră mămăligă întinsă în apă caldă, sărată şi ardeiată, adusă dela primărie în loc de ceaiu şi cu burta plină, bucuroşi că au isprăvit războiul, jucau fripta la marginea şoselei, glumind între ei, cu schimb de ţigări şi minciuni. Prinzând curaj, Roiban se plimba nesupărat de nimeni, cu trestia'n gură, plin de respect pentru ordinea ce domnia pretutindeni, fără injurături, nici gălăgie.

Primarul, harnic, părea supus german de când lumea. Telefoniştii, cu capul cercuit de antene, vorbeau liniştit, gutural, la aparatele instalate ca pentru vecie. Până şi dela bucătăriile de campanie se înălţau coloane de fum paralele,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înfrăţindu-se în zare. O lulea, parte integrală dintr'un soldat german, instalat la uşa primăriei, la crâşmă şi la poarta satului trăda, singură, ocupaţia duşmană. Convoiuri de căruţe încărcate cu rânduială, trase de cai voinici, cu hamuri noi, treceau masive în huruit de artilerie grea. Ceva mai târziu, când soarele răsărise deabinelea, într'o suită strălucită, trecu mareşalul Mackensen pe care Roiban îl salută cu admiraţie ostentativă, preţuind calul.

Apoi întâmplarea şi paşii îl duseră la parcul de aeroplane. Trei avioane „Taube" se pregăteau de zbor. Roiban vedea cu durere cum se cară pe bord provizia de granate distrugătoare. Piloţii şi observatorii, în haine de piele, mâncau în picioare la un colţ de masă, carne friptă româneşte. După că băură câte un pahar de vin, ciocnind între ei în strigăte de „Hoch", inspectară aparatele cu amănunţime şi-şi luară sborul infernal de helice, tărându-se ca nişte şopârle uriaşe, lăsând pe Roiban cu gura căscată.

Le vedea pentru prima oară. Zilele treceau lungi, monotone. Generalul Roiban era vexat. Citise captivitatea lui Napoleon. Crezuse, la început, că va fi închis undeva, într'o cetate, dacă nu într'o insulă, păzit cu străşnicie, unde şi-ar fi scris memoriile şi-ar fi jucat tablanet cu gardianul. In loc de astă rătăcia în urma Nemţilor, care nu se ocupau de el ca de ceilalţi prizonieri, care, împărţiţi pe la servicii, frecau tacâmuri,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

curăţau caii, săpau tranşee, trecuţi în armata duşmană, continuând serviciul cu aceeaş pasivitate cu chiuluri, cu învârteli, ca şi cum ar fi fost mutaţi în ţară, dintr'un corp într'altul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXII

Câteva zile mai târziu, însă, fură încolonaţi într'un convoi lung şi trimişi la Slatina, într'un lagăr de concentrare. Aci se întâlni cu cine nu gândise. Ofiţeri de toate gradele şi de toate armele îl întâmpinau la fie care pas. După ce povesteau pentru a mia oară, cum au căzut prizonieri, înconjuraţi fiind de toate părţile, criticau laolaltă acţiunea şefilor, toţi nişte incapabili, acuzându-i că nu le-a ascultat sfatul, amenin-ţând vehement, cu angajamente de onoare, să provoace, la încheierea păcii, curăţenia generală a oştirii.

In aşteptarea acestei renaşteri, trăiau bine. Cei care salvaseră bagajele, umblau gătiţi cu cisme de lac, pudraţi, ca nişte artiste de varieteu; alţii eşiau în ţinută de campanie cu decoraţiuni. Se plimbau încoace şi încolo, înfrăţiţi de prietenii spontane, de viţii sau de interese comune. La ora prânzului, femei din mahalale aduceau la poarta cazărmii, unde erau cantonaţi prizonierii, toate bunătăţile din lume: lapte, ouă, pui fripţi, fructe, mâncări gătite comandate din ajun şi dădeau întâlniri pentru noapte la marginea ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zărmii cu gardurile rupte. Bani aveau din belşug. Luaseră doar solda de campanie. De dragoste a lor, mamele şi nevestele neştiutoare îi sfătuiseră să ia cât mai mult şi ei nu s'au lăsat rugaţi de loc.

Ştiau că la război, ca şi la manevre, trebuesc bani mulţi. Experienţa nu i-a înşelat. Seara, unii din ei, îmbrăcaţi în haine de ordonanţă—singurii prizonieri cari purtau bande indicative şi circulau liberi—plecau în oraş şi chefuiau cu lăutari pela bordeluri. In cazarmă, cu ferestrele astupate, la lumina lumânărilor înfipte în gâturi de sticle goale, jucau cărţi până la ziuă, pe sume mari, cu certuri, cu acuzaţiuni grave, cu împăcări repezi, repetate „pentru ultima oară".

Un ofiţer superior, care declarase că are asupra lui banii regimentului, fu somat de ceilalţi să împartă banii în aconturi, pentru care au dat chitanţă, şi jocul a reînceput cu furie. Răzleţi, ofiţerii tineri, activi şi de rezervă, rumegându-şi ruşinea, se gândeau, sfătuindu-se în taină, cum să evadeze, Roiban, care nu jucase cărţi în viaţa lui, părea neputincios, privia cu interes, tratat cu ţigări, părtaş la gustări, invitat la ospeţe comandate de cei cu noroc. Apoi, într'o noapte, fără veste, prizonerii fură scoşi afară, urcaţi în tren şi aduşi la Bucureşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIII

De câteva zile Bucureştiul căzuse în mâinile duşmanului. Zilnic dinspre Bragadiru, dela Obor sau dinspre Băneasa, treceau convoiuri de căruţe de aceeaş culoare măslinie, purtând numere şi inscripţiuni de ordine, înhămate cu cai bine întreţinuţi, acoperite misterios cu coviltire de pânză groasă.

La răspântii, în automobile, ofiţerii în centrul Capitalei se orientau pretenţios pe hartă, ajutaţi benevol de orice cască-gură, care se opria să-i îndrumeze schimonosind cuvintele româneşti, sperând să fie mai bine înţeleşi de Nemţi: „Apuken zi na drepta...“

Trăsurile de piaţă se răreau. Birjarii, care mai rămăseseră, erau în serviciul comandaturii germane. Pretutindeni se vedeau fluturând culorile duşmane. Pe la porţile instituţiilor militare, gheretele sentinelelor vărstate în negru şi alb, însemnau par'că doliul ţării româneşti.

Prăvăliile schimbară firmele, mai ales pe cele franţuzeşti. Café de Paris devenise Berliner Café. Comisarii, plini de zel, alergau năduşiţi, cu chipiul pe ceafă, să vegheze cu ţuica 'n nas la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împlinirea ordonanţelor nemţeşti, care promiteau toate, în caz de contravenţie: închisoare sau amenda, la alegere, sau una şi alta. Umblând din casă în casă, poliţiştii escortaţi de soldaţi nemţi, adunau saltele, plăpumi, obiecte de aramă, mobile de preţ pentru cazinourile ofiţerilor, tablouri şi covoare scumpe ce treceau peste graniţă; căutau săli mari pentru căminuri de soldaţi şi camere mobilate cu gazde tinere pentru junkeri.

Românii au moştenit din moşi strămoşi formula de resemnare: „capul plecat, sabia nu'l taie". Mulţi căutau să aibă în casă un ofiţer german, pe care-l îngrijiau ca pe o cunoştinţă veche, cu exces de politeţă, cu întâmpinări voioase de *gutmorgen* şi *ich danke* multiplicate, ca să fie scutiţi de rechiziţii, să aibă gaz, zahăr şi mai ales pâine, care începuse să dispară.

De dimineaţă, bărbaţi şi femei alergau să citească anunţurile de pe strade sau Gazeta Bucureştiului, pentru a nu contraveni ordonanţelor. Curtea primăriei, nepăzită de nimeni, zăcea de arme scumpe, de săbii, de iatagane, de puşti de vânătoare, de pistoale turceşti aruncate clae pe grămadă, interzise locuitorilor cu ameninţări de osândă grea. Oameni în toată firea, ipocriţi şi laşi, întrebau cuminţi la comandatură, dacă pot să păstreze bastonul cu şiş. Servitorii nemţi erau la preţ. Iulişka, Roza şi Marişka erau stăpâne în casa boerilor ce pribegeau prin ţările neutre. Prin mahalale, cârnăţarii, toţi de origină şvabă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

erau proconsuli. Adulaţi, trataţi, invitaţi la sindroiii cu vinuri vechi îşi exercitau deopotrivă sentimentele de protecţiune şi ură. Românii, strânşi câte doi, câte trei, vorbeau la cafenea încet, cu precauţiune, ca într'o ţară străină, privindu-se cu bănuială, oferind chibrituri, amestecându-se, fără răspuns, în conversaţia Nemţilor.

Localurile publice mişunau de spionii — ce odinioară îşi câştigau pâinea în ţara românească— care provocau la vorbă pe cei semnalaţi comandaturii ca dubioşi sau pe cei bănuiţi că nutresc sentimente ostile. Pe nesimţite, noaptea erau ridicaţi unul câte unul şi trimeşi să-şi ispăşească imprudenţa într'un lagăr de ostateci.

Unii, punându-se bine cu comandatura chiar din ziua sosirii Nemţilor, criticau ostentativ acţiunea guvernului care se retrăsese la Iaşi. Sărăcimea, femei rămase fără sprijin şi fără lucru, blestemau ţara şi boerimea hoinărind flămânde, vagabonde ca şarlele fără stăpân. La brutării, lumea se strângea de cu seară, în convoiuri, ţinute la rând cu străşnicie de câte un Neamţ, luat la vale de firea poporului, care se resemnează uşor şi face haz oricât i-ar fi de greu necazul. Zeflemelele curgeau din toate părţile, dar Neamţul n'avea habar. Era robit consemnului. Din când în când, ridică nuiaua şi croia pe câte unul cum eşia din rând. In zori, când se ridicau obloanele, brutarii împărţiau o pâine mică, neagră, şi de tărâţe amestecate cu mălai smulsă de oameni hămesiţi care dădeau apoi iureş la bucă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tăriile populare unde se împărţia cu bonuri o fertură searbădă.

Peste zi populaţia mărginaşă se strângea zdrenţuită în săli încălzite de Nemţi, unde se împărţia ceai copiilor cu ochii măriţi de suferinţe, cu gâtul aprins îmbobotit de scrofule.

Tăerea vitelor era interzisă. Piaţa reglementată. Contrabandele aspru pedepsite. Cu toate acestea cu banii mulţi se procura de toate. Ţăranii aduceau unt, ouă şi păsări, făină de grâu pentru pâine şi în subsolurile cârciumilor, băcăniilor se tăia carne din belşug, vândută pe preţuri nepomenite la noi.

După evacuarea Bucureştilor, sub domnia binevoitoare a Germanilor, care nu supărau pe cei cuminţi, hrăniţi cu ştiri demoralizatoare, siluiţi de victoriile germane trâmbiţate de pretutindeni, aproape toţi, făţiş sau pasiv, acceptau fără altă speranţă victoria puterilor centrale, ca definitivă, fiecare căuta să se învârtească, să-şi organizeze viaţa, să se adapteze noilor condiţiuni de traiu. Incetul cu încetul, chiar oamenii de seamă eşiră din rezerva iniţială a atitudinii lor şi sub pretextul de a servi populaţiunea din teritoriul ocupat, se puseră în slujba Nemţilor, îndemnând locuitorii la supunere, cultivând moşii, strângând dări, administrând morile şi fabricile, adunând metale şi alimente în folosul puterilor centrale, care răsplăteau pe convertiţi, lăsându-le mici beneficii, transformate curând în câştiguri mari la care participau technicianii germani însărcinaţi să-i supra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vegheze. Odată pe săptămână, fiecare soldat avea dreptul să trimeată familiei lui, un pachet de cinci kilograme: cu alimente. Vagoane întregi porneau din toate gările, încărcate cu brânză, cu unt, cu slănină, cu magiunuri sau altele cu vite mari şi mici, cu păsări, cu ouă, cu fructe, seminţe de dovleac, de floarea soarelui, cu ori şi ce ar fi contribuit la îndestularea populaţi unei germane, hămesită de foame sau la terminarea brutală şi victorioasă a războiului în favoarea ei.

Nemţii şi Austriacii erau veniţi par'că în colonizare. Cu populaţiunea sfârşiseră prin a se înţelege de minune. Nu întâmpinau nici o rezistenţă, din care cauză începură a fi toleranţi. Mâncăcioşi din fire, nu puteau rezista vinaţurilor şi mâncărilor noastre naţionale. Veniţi să introducă ordinea germană să ne moralizeze, sfârşise prin a se da pe brazdă. Vindeau din depozite, en gros şi en detail, medicamente, stofe, alimente şi luau mită bucuros. La mahalale trăiau în concubinaj, aducând seara, când se întorceau acasă, ca nişte bărbaţi cu cununie, coşniţa de toate zilele.

In cartierele centrale, doamne deochiate, pe care Nemţii le socoteau de elită, oferiau ceaiuri, oferindu-se cu ele, vorbind aproximativ nemţeşte cu Nemţii, care răspundeau într'o franţuzească oribilă cu galanterii de varieteuri.

In spitale, ofiţeriii şi soldaţii, cei mai mulţi opriţi fără rost de domnişoare sensibile, declaraţi de inamic prizonieri pe loc, trăiau cu frica'n sân

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să nu fie deportaţi în lagăre. Puşi să meargă la revizuiri în faţa medicilor germani simulau suferinţe grozave sau, preveniţi din timp, de ingeraşii cari veghiau la căpătâiurile lor, se ascundeau în calorifere. Un advocat — băiat tânăr a intrat în spital sublocotenent, la declararea războiului şi a eşit căpitan la încheerea păcii suferind, fără nici un motiv masaje şi exerciţii de reeducare.

Scandalurile nu mai luau sfârşit.

Vindecaţi, prizonierii — soldaţi şi chiar ofiţeri— deveniseră obraznici şi pretenţioşi. Doamnele de caritate procedaseră ca fecioarele nechibzuite şi consumase rîsipind dela început tot untdelemnul.

Inainte de căderea Bucureştilor, spitalele se întreceau între ele, adăpostind oameni buni de luptă, reţinându-i dela datorie, îngrijindu-i ca pe nişte convalescenţi de boli grele, hrănindu-i cu bucate alese, gătite de bucătari, smulşi, cu sacrificii, dela restaurante cu reputaţie sau case mari. se servia la cerere, ceaiuri, chocolată sau cafele, zacuscă, dejun, five-of-clook, masă la opt seara şi în fine supeuri cu vinuri albe şi roşii sau bere la discreţie iar pentru privilegiaţi, şampanie. Ţigări mari şi mici, de toate calităţile erau împărţite din belşug. Cei cari nu fumau le împărţiau la rândul lor vizitatorilor, sau le vindeau în oraş după ce le adunau în cantităţi mai mari, în fine, unii sustrăgeau porţii de mâncare şi le trimeteau înhise în cutii de tinichea muerilor cu care trăiau, furişându-se din spital, în timpul nopţii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar după ocupaţie — în urma rechiziţiilor de tot felul, lipsa începù să se simtă, ospăţurile încetară, prizonierii fură puşi la regim. Se reglementă numărul meselor, apoi felurile de mâncare şi în urmă zilele de carne. Nemulţumirile începură, crescură, degenerară în meschinării şi brutalităţi de tot felul. Doamnele ruşinate, neputincioase plângeau toată ziua. Dar Nemţii, care aveau în toate părţile oameni, puşi la curent, aleseră pe nesimţite prizonierii turbulenţi închizându-i într'un lagăr de concentrare instalat într'o tăbăcărie.

Aici deschise ochii într'o bună zi, adus dela Slatina, generalul Roiban.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIV

Roiban rătăcia toată ziua pe străzile Capitalei. Tolerat să locuiască în oraş, avea obligaţiunea să se prezinte în fiecare zi la comandatură. In cele din urmă fu somat să se pronunţe dacă acceptă să colaboreze la întemeierea României Noui, dându-i-se să aleagă între un post important sau deportarea. Eşi dela comandatură cu inima friptă, ruşinat, cu gândurile împrăştiate.

Simţia că o vorbă, una singură, avea să-l pună într'un fel sau altul în faţa ireparabilului. In substratul conştiinţii sale, nici umbră nu era de îndoială. Hotărârea lui era nestrămutată. Nu-şi va trăda nici ţara, nici neamul.

Simţul lui practic era însă în căutarea unei formule, care, conform tradiţiei oamenilor impilaţi de veacuri, să împace şi capra şi varza. Mergea, gândindu-se cu durere că faţa războiului ar fi fost cu totul alta dacă trăia regele Carol. Basarabia, credea el, ar fi fost a noastră. Par'că-l vedea trecând pe la Plevna într'o suită de generali, în capul oştilor, călare. Dar regele Carol murise. Il condusese cu smerenie, descoperit în urma carului mortuar acoperit de purpura regală,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până la gară, regretând că nu-i îngropat ca toată lumea, să-i poată rândui el mormântul, să-l înalțe, să-l samene, să-l țarmurească cu pomișori de lauri, să-l plivească ca pe un strat de flori, să-i aprindă candela așa cum apucase dela maică-sa, creștinește, sub fotografia lui de căpitan de infanterie încrustată în crucea de marmoră.

Dar totul era acum de prisos. Țara a vrut altfel. Să dea Dumnezeu să iasă bine, își zicea el, dar nu-i venia să creadă. Era îngrozit de puterea Nemților, iar comunicatele lor îi chinuiau mințile, umplându-i sufletul de jale. Într'o dimineață rătăcind la voia întâmplării, pe când intra în strada Batiște, îi căzu la picioare, dela o fereastră nu tocmai ridicată, o măturică de pene din mâinile unei cuconițe, bătrânica, cu obrazul curat, cu bonețică cutată cu drotul, după moda veche. Privind pe generalul Roiban, exclamă bucuroasă, aiurită de așa întâmplare:

— M-sieur Roiban!...

— Mamoazell Râureanu!... Eee... Bre, bre, bre... Ce ți-e cu omul! Va să zică tot am eu o leacă de noroc... Ei, când vrea Dumnezeu!... Ce mai faci?

— Am îmbătrânit. Poftim, vino, intră... Să stăm puțin de vorbă.

Roiban nu se codi, intră, uitând o clipă ținuta lui săracă, situația falsă în care se găsia și de care trebuia să răspundă.

— Șezi. Ce zici?... Ai văzut, îți place?

— Văd. Da poate că o da Dumnezeu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar asta e o nebunie... O adevărată crimă!

Domnişoara Râureanu, crescut aproape de regina Elisabeta, credea ca şi Roiban că se făcuse o greşală neiertată şi că nu era nimic de aşteptat acum dela generozitatea învingătorului.

— Ce face doamna, copiii?

— Eu ştiu... Oi mai ajunge să-i văd, oi mai trăi, n'oi mai trăi... Acu vor să mă trimeată în Germania...

— Eşti prizonier? îl întrebă ea emoţionată.

Roiban ridică umerii, desfăcu braţele cu gestul robului, care se pleacă în faţa destinului.

Tăcură o clipă amândoi. Domnişoara Râureanu îşi recapitulă viaţa. Trăise uşor. Bărbaţii nu fuseseră răi cu ea.

Nu i-au lipsit nici peţitorii, nici adoratorii. Dar n'a voit aventuri şi nu ştia pentru ce a întârziat să se mărite, devenind din ce în ce mai pretenţioasă, cucerită tot mai mult de egoismul care exclude orice complicaţiuni sentimentale, care nu vrea să angajeze viitorul.

După moartea reginei Elisabeta se retrăsese dela curte. Trăia dintr'o rentă ce-i lăsase suverana, nu prea mare, dar suficientă ca să-şi ţină rangul şi să păstreze câteva relaţiuni. Viaţa ei se scurgea monotonă şi regulată. Abdicase în favoarea unei berlineze, lăsându-i toată grija menajului.

Se scula, fără să ştie ce are să mănânce la dejun. N'avea nici-o cunoştinţă de viaţa practică şi nu-şi da bine seama de valoarea banului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Devenise sgârcită de teamă că nu-i va ajunge. Imbătată de muzică şi poezie, alergase toată viaţa după ideal, sfârşind prin a-şi înmormânta sufletul sub un mausoleu, care reprezenta treizeci de ani de iluzii spulberate. Afecţiunea ei se împărţia acum în mod egal între un papagal, care striga hodoronc, tronc : **Bon appétit Jacquot** şi între o pisică de Angora, pentru care avea toate complezenţele.

Privia pe Roiban cu dispreţul compătimitor, nelămurit, pe care femeia îl are totdeauna ascuns, întru'n colţ al inimii pentru cel învins.

El, preocupat numai de salvarea lui, povestia aprins, dornic de a se disculpa, peripeţiile scurtei sale tragedii, criticând fără rezerve ordinile comandamentelor.

Micşorat, încolţit de nevoi, se gândia în taină, cum să tragă profit din această întâlnire providenţială. Işi închipuia, era convins, că sta în putinţa d-rei Râureanu să-l scape înc'odată de bucluc.

— Ce ai de gând ? îl întrebă ea, întrerupând o tăcere, care devenia penibilă.

— Vor să mă numească ceva...

— Atunci e foarte bine.

— Ştiu, dar nu pot să primesc. Regulamentele noastre... Nu le cer nimic. Deie-mi bună pace... Să mă lase în ţara mea cât mai am de trăit... să mor unde m'am născut. Aici tot mai trag nădejde să mai capăt vre-o veste dela nevastă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ori dela copii, că am doi băeți pe front, doi acasă mai mititei și trei demoazele...

Apoi, brusc, cu hotărîrea omului timid, grăbit de a eși din încurcătura, care-i aprindea inima, o imploră cu ochii în lacrămi: bâlbâi ceva neînțeles.

Conversația lor fu întreruptă un moment de cântecul ostășesc și cadențat al Nemților, ce treceau în marș pe sub ferestrele deschise.

Răsturnată în fotoliu, domnișora Râureanu se lăsa legănată de amintiri. Nu se gândia la el, ci la trecutul ei. Cine i l'a scos în cale și pentru ce s'au întâlnit un moment liniile lor de viață?

Zadarnic căuta să mai vadă în el flăcăul din poarta mânăstirii, pe care nu-l cunoscuse sau îl cunoscuse prea puțin. Ce i-a rămas dela el? Nimic. De ce n'a răspuns ea atunci chemării soartei? De ce n'a cedat simțurilor ei trezite pentru întâia oară de Roiban?! Și, trăind într'o clipă viața ei întreagă, inutilă și stearpă, un surâs mutilat de amărăciune îi flutură pe buzele decolorate. Privind la omul cârpăcit ce sta în fața ei, își dete seamă că îmbătrânise deopotrivă. Întoarse privirea ca dela un spectru și încuie definitiv portița amintirilor.

Îl întrebă liniștită:

— Ce ai de gând?

— Numai d-ta poți să mă scapi.

Domnișoara Râureanu luă un aer scandalizat de femeie neputincioasă și exclamă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vai ! dumneata nu cunoşti pe Germani. Sunt victorioşi şi vor să profite. Ei nu acordă favoruri. Le vând, socotindu-le contribuţie de războiu. Te vor ţine numai dacă se vor putea folosi de dumneata.

— Am înţeles, gemu Roiban, dar asta nu se poate. Oi muri şi pace. Şi, ridicându-se greu, îi sărută mâna cu ochii împăienjiniţi.

După o clipă de nehotărîre, domnişoara Râureanu se repezi un pas pe urmele lui, vrând parcă să-l recheme, dar se opri.

Cu un gest obosit, ascunzând sub boneţică o şuviţă argintată rebelă, înăbuşi cel din urmă elan, care o mai lega de viaţa sentimentală. Plecată pe fereastră, scutură bibelouri şi fotografii ce o reprezentau pe ea şi pe regina Elisabeta în rochii decoltate şi cu trenă, în timp ce Roiban se îndepărta gârbovit, cu mersul frânt, obosit ca hainele de pe dânsul.

Câteva zile mai târziu generalul Roiban fu internat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXV

Intr'o sală ce servise de atelier, mobilată cu paturi de trupă ce se înşirau dealungul pereţilor stăteau grămădiţi într'un aer infect, prizonieri de toată mâna, de toate gradele, civili şi militari, de toate naţionalităţile: un comisar care înjura, un Sârb care cânta din mandolină, Ruşi cari beau ceai, dormeau îmbracaţi, cereau de toate, silindu-se să înveţe româneşte, cu progrese uimitoare, pierzând la cărţi la o lampă chioară, într'o ceaţă de fum, tot ce aveau de valoare asupra lor: bani, ceas, cisme, rufe şi haine.

Sperând să-i convertească la scopurile lor, Nemţii învoiau prizonierii în oraş escortaţi de plantoane, autorizau vizitele şi consimţiră bucuros ca o rămăşiţă din Crucea Roşie să le servească masa.

Pe meseriaşii îi luară deadreptul în serviciul lor iar ţăranii erau trimişi la munca câmpului îndată ce puneam mâna pe ei.

Fruntaşii politici rămaşi în teritoriul ocupat îndemnau pe ofiţeri să dea declaraţiuni de opunere puterilor centrale. Ofiţerii profitau însă de avantaje fără să se hotărească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Plictisiţi, Nemţii restrânseră treptat libertăţile, concentrară prizonierii în tabăra dela Cotroceni şi într'o seară, fără veste, pe o ploaie torenţială, escortat de sentinele, un convoiu de ofiţeri recalcitranţi, în capul căruia mergea Roiban, fu îndreptat pe drumuri lăturalnice şi îmbarcat în vagoane. La gară, doamne dela Crucea Roşie, rude, cunoscuţi şi prieteni vestiţi în grabă împărţiau deportaţilor conserve, rufe, tutun şi bani, căininâdu-i ca de moarte.

Suferinţele începură imediat. Prizonierii abia acum luau cunoştinţă de scăderea lor. Pe măsură ce se depărtau de ţară lăsau tot mai mult în urmă demnitatea, mândria, stima de sine şi orice sentiment de afecţiune, cu inima chinuită de îndoeli şi doruri ascunse. Autorităţi detronate, lunecau rănite în suflet, ca nişte picături de apă menite dela obârşie să se verse în necunoscut, după ce formase isvor. Ca şi ele, convoiul se îngroşa cu prizonierii ce aşteptau în gările de încrucişare.

Treptat dispăru ultima gară, ultimul ţăran şi prea curând ultima vorbă românească. Nu le făcea nimeni nimic. Un singur Neamţ cu ochelari, un Fuchs cu părul roş, escorta prizonierii, primia, bea şi mânca din tot ce i se oferia, fără chef de vorbă. O mână de fier îi apăsa însă greoaie, îi strângea cu atât mai puternic, cu cât nu simţeau de unde. Războiul era pretutindeni. Nu-l vedeau nicăiri şi-l respirau, „le intra în ochiu la fiecare pas". O disciplină oarbă înjugase pe toata

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lumea. Concentrase toată activitatea în vederea unui scop unic, măreț: Victoria.

Gările erau cătărmi de popasuri pentru permisionari, pentru concentrări de forțe și materiale. O organizare, sistematică, desăvârșită, reglementa, prevedea, coordona munca tuturor. Nu lipsia nimic din ce trebuia, după cum nu se făcea nimic din ce era de prisos. La fiecare gară era instalat post telefonic militar, de Cruce Roșie, de incendiu, se găseau vaduri de îmbarcare pentru oameni și animale, rezerve de apă, băi, bucătării, săli de mâncare pentru militari și latrine, pe care, pentru economie de muncă și material, oamenii le întrebuințau, stând comod, ca la teatru în fotolii, unii alături de alții, în aer, fără paravane.

La una din stații, după două zile de mers, la o gară fără importanță, prizonierii fură scoși din vagoane și înșiruiți după numărătoare, în fața unui cazan cu fiertură, unde li se împărția linguri și talere, pe când singur Roiban — recomandat, se vede, special — fusese așezat în restaurant, la o masă aparte. Cuprins de un sentiment de revoltă, în care demnitatea, deosebirea de tratament și abundența proviziilor intrau în părți egale, prizonierii refuzară mâncarea oferită în astfel de condițiuni, se refugiară în vagoane, gesticulând gălăgios în fața publicului nedumerit. Era, în adevăr, de neînțeles pentru ei, oameni deprinși sa mănânce și să bea copios și care, deși victorioși,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

consimţeau să fie raţionaţi fără murmur, ca învinşii să ridice pretenţiuni.

Priviră îndelung spectacolul cu un mutism încăpăţânat, cu atenţiune concentrată, apoi, un surâs le descreţi fruntea, se transformă încet într'un râs larg, gras, teutonic, scuturând pe Germanii, care, întorcând spatele, plecară dând din umeri.

După o scurtă anchetă printre prizonieri, un ofiţer austriac plecă şi'n urma lui Românii fură invitaţi în restaurant, unde mâncară la discreţie porţii mici, cu lux de tacâmuri şi chelneri, achitând costul cu bacşişuri princiare. In tren, fiecare îşi atribuia succesul, aducând învinuiri lui Roiban, care curmă discuţia, spunându-le grav, ca omul bătrân bucuros de linişte: „Pe mine, dragii mei, să mă lăsaţi în pace. Am destule pe capul meu. Nu vă zic nimic, nu vă cer nimic, vedeţi-vă de treabă şi daţi-mi bună pace. Atât vă recomand doar să fiţi cu băgare de seamă, că suntem în mâna lor".

Eşind din Ungaria, prizonierii lăsară în urma lor orice urmă de belşug. Firi de neam ospitalier, crescuţi într'o ţară de spor şi berechet, mâncaseră fără socoteală, din plictiseală, din îndemn şi dăruiseră mai mult decât mâncaseră merindele aduse la plecare de binevoitorii lor. Şi acum răbdau. In Germania, mâncarea era pe sponci.

Populaţia înfometată era pusă la regim. Supă de sfecle, cartofi fierţi şi sandwiciuri, felioare strâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vezii de şuncă strânse în bucăţele de pâine neagră, spoite cu untură, care se liberau numai cu cartela. Femeile umblau cu capul gol, copiii desculţi sau cu papuci de lemn.

Se reglementase dreptul la încălţăminte şi haine. O atmosferă de constrângere înăbuşia pe toată lumea. Nu vedeau mişcări de trupe, nu auziau bubuit de tunuri şi nu-i asurziau aeroplanele.

O linişte grava, voită şi impunătoare trăda, singură, tragedia ce se desfăşura la fruntarii. Nu vorbeau aproape de loc, mergeau fără sgomot, dar privirile lor erau chinuite de spectrul foametei, care se apropia grozavă. Placarde mari lipite pretutindeni chemau oamenii să primească cu cartela, în cutare zi, la cutare oră în cutare loc, câte un om de cap de familie, în ordine alfabetică. Instrucţiuni afişate prin gări şi trenuri, arătau călătorilor puterea hrănitoare a unor plante şi fructe, pe care omenirea nu le încercase încă. Alături de această grozavă preocupare, teama de spioni era evidentă şi se transforma în panica. Avizuri prevenitive deschideau la fiecare pas ochii mulţimii: *ia seama ce vorbeşti, cu cine vorbeşti şi unde vorbeşti.* Trenurile circulau cu perdelele lăsate. Era strict oprit călătorilor să privească pe geamuri, iar soldaţii şi ofiţerii erau despuiaţi de insignele corpului şi a armei din care făcea parte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In această atmosferă, într'o seară dulce de Mai, prizonierii fură debarcaţi şi întocmiţi în convoi. Ducând cu ei legăturile de oameni exilaţi, intrară la Stralsund, termenul călătoriei lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVI

Străbătând stradele, ameţiţi de călătorie, prostiţi de soartă, păşiau încet, rânduiţi câte patru prin centrul oraşelului, pentru stimularea moralului populaţiei, în mijlocul veseliei copiilor, care jucau şi strigau ca dracii în jurul lui Roiban, ce mergea în frunte, cu sabia înapoiată de Mackensen, la subţioară: Rumäner kaput, Rumäner kaput! Dar Roiban nu-i băga în seamă, ocupat să silabisească firmele, minunat de alinierea şi curăţenia stradelor şi de tramvaiul electric, care i se părea altfel ca cel dela Bucureşti.

La poartă, cu inconştienţa mielului sugrumat de lup, Românii colectară un bacşiş pentru soldaţii ce-i escortaseră şi intrară în lagăr cu bucuria marinarilor, care ancorează în port.

Stralsund, oraşel din nordul Germaniei, căpătase în război importanţa de a adăposti în faţa insulei Rügen, de care este despărţit printr'un braţ de mare un număr însemnat de prizonieri. Insula era împărţită printr'un canal în micul şi marele Danholm. La fiecare pas întâlneai ordine, simetrie, pomi trufaşi, alei bine întreţinute, locuinţe rânduite cu chibzuială, gospodărie şi prevedere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erau abia în luna Maiu şi la intrarea prizonierilor în lagăr se măturau coşurile în vederea iernii. Acest amănunt captivă definitiv admiraţia lui Roiban, gospodar şi el, minunat că Nemţii, încolţiţi cum erau din toate părţile, mai purtau astfel de griji. Barace mari de scânduri, construite la repezeală, acoperite cu tablă ondulată, văpsite în alb şi negru, botezate cu litere mari, se înşiruiau paralel împărţite cu camere locuite de câte doi, trei şi zece ofiţeri. In cazarma, care adăpostise înainte de război un regiment de pionieri, locuiau Ruşi.

Stralsund era un lagăr de triaj. Dupa docilitatea lor, după siguranţa ce inspirau, prizonierii erau opriţi definitiv, trimişi în lagăre mai confortabile—bunăoară la Krefeld—sau în altele de corecţie, izolate şi insalubre, ca cel dela Breesen. Noii veniţi erau ţinuţi câteva zile într'un pavilion de izolare şi numai în urma unei severe vizite medicale amestecaţi cu ceilalţi prizonieri. La acea vreme, lagărul adăpostia vreo opt sute de ofiţeri ruşi şi vreo trei sute de ofiţeri români, de toate armele.

După ce şi-a lăsat bagajul şi a luat cunoştinţă de camera în care avea să locuiască, Roiban porni prin curte, minunat de toate, de băncile de pe alee, de frumuseţea ulmilor, de înfăţişarea sentinelelor, înduioşat până la lacrimi de adăposturile oferite privighetorilor, aşezate sus pe zidurile clădirilor, ferite de pisici, de păsări de pradă şi de mâna omului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Roiban se întâlnia la fiecare pas cu cine nu credea. Ofiţeri tineri, pe care-i striga pe nume, oprindu-se la tainâ: „Eeee... noroc, sănătate şi pace să deie Dumnezeu... Ce faci?... A dat Dumnezeu să ne'ntâlnim... Bogdaproste...“ şi cătane bătrâne, cu care recunoştea din ochi, la prima vedere, prostia conducătorilor, ce-i adusese aci.

Se plimbau cu toţii curat îmbrăcaţi, sprijinindu-se în Alpenstokuri, ce se vindeau din belşug la cantină. Roiban inventa veşti din ţară şi'n urmă se spovedeau arătând fiecare cum a căzut prizonier, căutând să stabilească nevinovăţia lui şi greşala şefilor. Ziua trecea repede.

După apelul de dimineaţă se retrăgea fiecare în cameră, ocupându-se ca să omoare timpul, cu lucrări de ocnaş: traforaje, săpături în lemn, broderii, creşteau câte un iepure de casă, cultivau flori şi cartofi. Ţineau şezători odată pe săptămână, la care Roiban ocupa locul de frunte şi asculta, clătinând din cap, bucăţi originale de maeştri îndrăzneţi, descoperiţi în lagăr. Alteori, pocăiţi de suferinţi, puneau la cale viitorul ţării, cerând purificarea moravurilor, măturarea canalurilor cu măturoiul cel mare. Roiban ridica sprâncenile, da din umeri cu înţelesuri multiple şi, prevăzător, nu se angaja cu nimic: „Luaţi-o uşurel“, le recomanda el la eşire, „că's tot de-ai noştri“. In afară de ziarele nemţeşti şi cele tipărite la Bucureşti de agenţii Nemţilor, răspândite din belşug printre prizonieri, Roiban nu găsia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nimic de cetit. Incepătorii la flaut sau la vioară, cu progrese îndărătnice, îi înebuneau nervii slăbiți de bătrâneţe şi privaţii.

Nemţii hrăneau prizonierii cu pâine de pae amestecată cu tărâţe de lemn şi făină de leguminoase sălbatece. Le servia ciorbă de sfeclă furageră sau chiftele de focă conservată, sărată ocnă şi tare ca tocul de şoşon.

Soldaţii în lagăre deosebite o duceau şi mai greu. Lipsiţi de hrană şi chinuiţi de munci grele, încuiaţi noaptea în hangare bântuite de curenţi, se sfârşiau vorbind între ei. Trupurile lor încărcate pe vagonete erau cărate de cei rămaşi în viaţă şi aruncate în varniţe, după sumară vizită medicală, care diagnostica invariabil: insuficienţă aortică.

Dar din toate mizeriile nu lipsa de hrană era cea mai greu de îndurat. Grozăvia din lagăr o reprezenta viaţa inutilă, privarea de libertate fără termen, promiscuitatea în care trăiau prizonierii, vecinătăţile impuse zi şi noapte, fără putinţă de izolare.

Ajungeau să se urască de moarte pentru un scaun mutat din loc, pentru un pesmet sau pentru o glumă spusă fără răutate. Ziua namiază mare, unii din ei cuprinşi de un acces de nebunie, obsedaţi de sârmele ghimpate care ocoliau curtea, se aruncau în ele ca pitigoii în plasă. Cei mai mulţi însă anesteziaţi de trândăvie trăiau ca nişte călugări în mânăstiri. Puşi la cale de Ruşi, adresară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cărţi poştale—corespondenţa în nemţeşte şi deschisă era liberă—tuturor societăţilor de Crucea roşie din ţările noastre, la Geneva, în Suedia sau direct reginei Spaniei, după care cei mai mulţi primeau din câte trei, patru părţi, pachete pline cu toate bunătăţile. Roiban nu era mai puţin privilegiat.

Venit cu bune referinţe, era protejat de comandatură pentru vârsta lui înaintată, pentru resemnarea cu care accepta, în convorbirile raportate cu camarazii câştigaţi de Nemţi, victoria Germaniei şi intenţiunile lor. Ca toţi ofiţerii, deşi cu slabă speranţă, se pregătia şi el pentru o eventuală judecată, căci circula cu persistenţă svonul adus de prizonieri proaspeţi, că mulţi dintre ei au fost judecaţi şi condamnaţi în lipsă, la muncă silnică şi chiar la moarte. Sculat de dimineaţă, ca toţi bătrânii fără somn, îşi făcea câte o cafeluţă chivernisită, aşa cum era deprins de acasă, şi, aprinzându-şi ţigara în trestia de care nu se despărţise, aduna probele nevinovăţiei sale, redactând memorii, în care aducea comandamentelor române învinuiri amare, cunoscute de Nemţi, ce i-au îngăduit să le ia în ţară, după ce au trecut pe la censură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVII

Roiban se făcuse popular ascultând pe fiecare, împărtăşit din toate, salutat familiar de Feldwebeli, cărora le oferia câte un pesmecior, ademenindu-i ca pe copii sau rămânând în admiraţie, după obiceiul lui, în faţa uscătoriei de peşti, la maşina de măcinat oase, pentru supa prizonierilor, sau cerând Nemţilor lămuriri pentru lucruri de nimic, arătându-se încântat că pricepe, fără să fi înţeles o vorbă din dialectul lor:

„Ia, ia, ia... gut... mersi...“ şi se depărta slăbit în haine de zidar italian, primite de la Crucea roşie, înălţate pe pavilionul chipiului cu stea. Martir din Basarabia, Roiban ştia cum să se poarte cu stăpânirea. Înfăţişarea blajină a Moldovanului era întărită de aerul de umilinţă caracteristic oamenilor răpuşi de soartă.

Dintre toţi ofiţerii, singur Roiban îşi crease oarecum relaţiuni, intrând în vorbă cu familiile ofiţerilor germani, ce locuiau în lagăr, atras, le mărturisia el lăcrămând aproape, de copiii şi fetele ce semănau cu ai lui ca două picături de apă. Se înţelegea cu Nemţii conversând într'un amestec de dialoguri franco-germane adunate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din lexicoane, cu bună voinţă de ambele părţi

Răspândindu-se vestea că fata căpitanului de intendenţă, ce administra lagărul, se logodise c'un ofiţer cu picioare lungi şi ochelari tari, Roiba se plimbă mult pe dinaintea casei lor şi, zărind logodnica, se apropie de gard să-i ureze fericire :

— „Mes félicitations pour l'amour, strigă el, făcând cu ochiul, înduioşat şi cu tâlc.

— „ Ich danke, Herr general".

Schimb de politeţi, pe care Roiban le specula imediat, scâncind de astădată în nemţeşte :

— „Ich nein zucker".

— „Aber bitte nur".

Şi sglobie, fata se'nvârti şi se întoarse într'un călcâiu cu un praf de zahăr pisat, învelit într'un petic de gazetă, ca pentru cinci parale piper.

— „Ce să faci, bre... Suntem în ţara lor... ursul nu joacă de voe", mărturisia el celor din jurul său, depărtându-se bătrâneşte, cu mers frânt, exagerat, ca să i se treacă compromisul.

Roiban pornise de jos. Ştia din cazarmă că ofiţerul trebue să trăiască bine cu casierul şi cu ofiţerul cu aprovizionarea, iar soldatul cu căprarul şi cu bucătarul. Consecvent acestui principiu controlat de experienţa lui îndelungată, Roiban, scăzut la valoarea unui soldat prost, după ce se bucura de simpatia Feldwebelilor se pusese bine şi cu madam Roza, unica femeie tolerată în lagăr, care purta bărbuţă neagră şi cincizeci de ani cu voinicie. Sculat, după obiceiul lui, de dimineaţă, trecea prin dreptul bucătăriei unde trona

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

madam Roza, o saluta ca pe o cunoştinţă veche, primind în schimb câte un cartof copt:

— „Na haben Sie"...

Dela madam Roza, Roiban afla noutăţile înaintea tuturor. Ştia când Nemţii câştigaseră o nouă victorie, eveniment care, după spusele ei, se întâmpla în fiecare zi, că războiul se va termina la Crăciun sau că se va scumpi din nou ersatzul de tutun.

— „Von Gott... ce să-i faci".

— „Was ?"

— „ Gott, Gott... Dumnezeu", tălmăcia Roiban, spărgând cerul cu degetele ridicate.

— „Ia, so... Gotteswillen... Sie haben recht"...

Scena se repeta zilnic, cu mici beneficii, fără habar de zeflemelele tari ce cădeau pe capul lui ca grindina şi care culminară într'o zi in „Gulia", revistă umoristică apărută în lagăr într'un singur exemplar, cu autorizaţia comandaturii şi suprimată după primul număr, pentru următorul anunţ:

Roza von Lagerfrau
General Vasile Roiban
Căsătoriţi
Fie-le plapuma uşoară.

De altfel, printre prizonieri nu mai era acum nici prestigiu nici ierarhie. Exasperaţi de viaţă în comun, certurile se iviau din ce în ce mai dese. Consecinţele, extrem de triste, erau supuse unui juriu de onoare, neputincios, pentru că n'avea sancţiuni, mărginindu-se să închee procese ver-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bale, de care învinuiţii îşi băteau joc. Unii se învârtiau, punându-se deadreptul în slujba Nemţilor, servindu-le de interpreţi, de vânzători la cantină şi chiar de iscoade, beneficiind în schimb de mici priveligii ca : lumină peste ora reglementată, cameră separată şi învoire de a eşi în oraş. Oiţerii din comitetele însărcinate cu distribuţia alimentelor venite în comun dela Crucea roşie, erau acuzaţi de fraude şi trataţi cum credeau ei că se cuvine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVIII

Dar într'o zi, după obiceiul lor, în urma reclamaţiilor adresate puterilor neutre, după o anchetă imparţială, Nemţii consimţiră pe neaşteptate la un schimb de ofiţeri invalizi aflaţi prizonieri în lagăr. La vizita medicală, Roiban fu propus şi el din cauza anemiei şi vârstei sale înaintate. Câteva zile mai târziu, pe înserate, cei aleşi fură îmbarcaţi în tren şi transportaţi la Neisse, în ţinutul Sileziei. La eşirea din Stralsund, Roiban căpătă rasplata democraţiei sale. Un Neamţ, fără picioare cu bărbuţa neagră, se apropie clătinându-se în bastoane şi oferi lui Roiban o pipă uriaşă. Era comicul Hans, rezervist întors invalid dela Verdun, decorat cu crucea de Fer şi ridicat la rangul de bucătar, care, rămas tot vesel, îmbrăca femeieşte trupul ce-i rămăsese, mistificând prizonierii şi mai ales pe Roiban:

— „Vergissemeinnicht"...

— „Ptiu, ucigă-te crucea... Zi, Roza, hai? Aufwiedersehen".

După o călătorie veselă, fără peripeţii, prizonierii debarcară într'o noapte, plini de speranţe, într'o gară necunoscută şi pe un cer senin înain-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tau în dezordine pe şoseaua bătută, albă, ce ducea la Neisse, cântând, sărind de bucurie cu răţoelile escortei, care repeta necăjită : „Ruhig... ruhig, Donnerwetter !

— „Tăceţi mă, că ne înecăm ca ţiganul la mal".

— „Ce să faci, domnule general... Nu vedeţi d-voastră — deferenţa revenise—ce lună superbă !

— „Fiţi cuminţi, cuminţi... Las's'ajungem noi la luna noastră şi pe urmă faceţi ce vreţi".

Noul lagăr era o cazarmă întreagă cu pavilioane mari, ocupate de opt sute de prizonieri ruşi. Toţi generali şi coloneli, care discutau politică, încărcaţi de decoraţii. Se instalaseră în lagăr ca pentru vecie. Aveau cazinou, săli de cinematograf, bibliotecă, orchestră, actori şi frizerie şi cantină cu lucruri nefolositoare, piepteni şi bastoane, parfumuri şi săpunuri. ersatzuri scârboase cu preţuri fantastice. Erau stăpâniţi şi în lagăre de viţiile caracteristice rasei lor : beau şi jucau cărţi cu pasiune, pe bucăţica de pâine zilnică. Rusul nu bea de plăcere ci cu voinţa de a se îmbăta ca porcul : câteva pahare de alcool urmate de două, trei halbe, de două trei sticle cu vin, de eter, odol, colonie sau orice găseşte la îndemână, după care se porneşte pe distrugere, spărgând geamuri, oglinzi şi pahare. Comandatura nu înţelegea de unde îşi procurau rachiul. După spionări urmărite cu răbdare, descoperiră un alambic făcut de ingineri din cutii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de conserve cu care făceau alcool din pâinea de secară ce primeau dela Crucea Roşie.

Roiban s'a împrietenit repede cu ei. Ştia ruseşte şi le vorbea de războiul dela 77, de Marele Duce Nicolae şi de trecerea pasului Şipca, pe care o ştia ca pe apă. De ceilalţi Români, Ruşii se ţinură deoparte, socotindu-se mezaliaţi, considerându-se încă putere protectoare. Curând însă, în urma dezertării lor, uitaţi, izolaţi de restul lumii, căzură în mizerie. Neavând pe ce cheltui banii, imprimaţi pe pânză ceruită, care nu circulau decât în lagăr, aveau nevoe de Românii rămaşi încă prizonieri. Manifestând dorinţa să meargă la Iaşi, Nemţii i-au oprit la Neisse şi nu i-au mai trimis de loc. Intre Români şi Ruşi era acum o prietenie mare. Trăsura de unire erau alimentele, pe care Românii le primeau din belşug şi lor le lipsiau cu desăvârşire. Se înfiinţase în lagăr bursa alimentelor, unde pesmeţii se cotau ca acţiunile garantate. Ruşii vindeau pentru mâncare geamantane scumpe, parfumerii, cuverturi, obiecte de artă, bijuterii şi chiar rufe de damă furate de ei în ofensiva victorioasă dela Przemisl.

Rămaşi fără ţară, demoralizaţi de mizerie şi de propagandă germană, mulţi din ei se puseră, [illegible] şi definitiv, în slujba Nemţilor, care-i întrebuinţau, după aptitudini, la întreprinderi şi ferme rămase în seama femeilor văduvite de război, cu care trăiau în concubinaj sfârşind, conform planului de refacere germană, prin a le lua în căsătorie.

Roiban era desperat. Comandatura făgăduise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Românilor că vor fi repatriaţi fără întârziere, sfătuindu-i chiar să mănânce conservele căci nu li se îngădue să ia cu ei decât hrana pe trei zile. După o serie de banchete oferite Ruşilor mai de seamă şi prezidate de Roiban, se vedeau acum în suferinţă, reduşi la borhotul de sfeclă. Singur Roiban mai păstra conserve, după ce mâncase dintr'ale celorlalţi, cu gândul să le ducă p'ale lui acasă la copii. Slăbise îngrozitor. Rămânea dus pe gânduri, cu vorba şi gesturile neisprăvite. Ii tremurau mâinile şi lăcrăma necontenit. Intr'o seară, crezând că i s'a apropiat sfârşitul, chemă ofiţerii la patul lui şi le exprimă ultima dorinţă, scoţând din buzunare banii şi scrisorile ce trebuiau predate familiei.

— „Băeţi, să nu mă lăsaţi... Ce-mi trebuia mie războiu!... Să mă fi lăsat la căsuţa mea, lângă baba şi copiii mei. Nu m'au găsit bun în timp de pace să comand regiment şi mă chiamă, şase ani după ce am eşit la pensie, să mă pună comandant de brigadă.

— „Da par'că împliniseră-ţi limita de vârstă", îl întrebă unul.

— „Cum nu, săracul de mine".

— „Atunci cum se face de v'a luat?"

— „M'au întrebat dacă vreau să mai rămân, ştiţi după regulă".

— „Şi aţi primit?"

— Da par'că am ştiut ce are să fie! Am crezut şi eu că mă vor da la o parte sedentară, undeva..." Şi căzu istovit cu capul în pernă. Ro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mânul are însă şapte vieţi în pieptu-i de aramă.. Roiban, care dormise pe pământul ud, şi mâncase porumb, crud la Plevna era mai tare decât credea el. A doua zi în haine de zidar italian, cu barba crescută, fierbia la gura sobei cafeluţa lui de toate zilele şi, aprinzându-şi trestia, îşi luă în primire testamentul, banii şi conservele.

Işi petrecea acum timpul, ca săracii, să-şi inventarieze averea agonisită strânsă în doi saci făcuţi din foi de cort. O răsturna pe marginea patului grămadă şi inspecta, bucată cu bucată, cămaşile de flaneluţă primite în dar dela Geneva, număra pesmeţii, se uita cu drag la o pereche de bocanci soldăţeşti ferecaţi în cue, şi descifra etichetele de pe cutiile de conservele americane : *Brazilian Steeve Beef*, privindu-le cu respect ca pe orice lucru venit de departe. Le despacheta pe toate, le împacheta din nou, legându-le minuţios cu sforicele, aşezându-le cu socoteală, în ordine, cu ce era mai greu la fundul sacilor. O cutie din cele mai mici, uitată afară după ce legase sacii la gură, îl preocupa mult, învârtind-o nehotărît, sfârşind, biruit de foame, s'o desfacă cu briceagul de conserve, ce purta la el, de pe când fusese comandant de regiment. Faptul se petrecea de regulă când camarazii erau conduş la plimbare, sau, favoare de care prizonierii se bucurau la Neisse, după ce adormia toată lumea.. Atunci, din camera Ruşilor, prin pereţii de scânduri, străbăteau până la el suspine de vioară,. ce îngânau cu măestrie, însoţite de flaut, o doină

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de pustă, ascultată de Roiban fără respiraţie, cu lacrămi ascunse în noapte. Farmecul îl rupea Neamţul ce pândia în curte ora reglementară, la care striga, profilându-se brutal la geamuri, cu cască şi baionetă lungă :

— Feuerabend.

— No haivenig, îl implora Roiban din năuntru.

— Nein.

Orice încercare era de prisos. Se stingea lumina, conversaţiile scădeau, se făcea linişte, şi prizonerii adormiau bucuroşi să uite. Numai la Ruşi se mai auzia vorbă. Discutau liniştit, se aprindeau repede şi se luau la bătae, lovindu-se ca chioriii cu scândurile patului, pe întuneric, împărţiţi în trei tabere, din care una lovia unde apuca şi cu ce-i cădea la îndemână. Pentru restabilirea armoniei în principiu, comandatura nu intervenia. Doar santinela dela fereastră striga în răstimpuri : *ruhig !* Bătăile începeau fără veste, urmau cu lovituri surde şi treceau ca o ploaie de vară. Dimineaţa apăreau la apel, bandajaţi la cap, cu nasurile rupte, cu buzele crăpate, salutându-se ceremonios, cu saluturi corecte, disciplinaţi, ireproşabili. Românii se făcură şi ei de râs într'o seară. La sosirea lor în lagăr, în speranţa unei repatrieri imediate, puseră proviziile în comun şi un intendent peste provizii, care scotea dimineaţa din magazie conservele, potrivit menuului stabilit din ajun cu îmbelşugare. Intrecându-se în sacrificii, uşurate de ceasul apropiat al liberării, puseră tot la bătaie, ospătând chiar pe cei neso-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cotiţi, care-şi schimbaseră alimentele pe lucruri de preţ. Roiban mânca nemulţumit, preocupat, privind cu aer de mustrare pe fiii risipitori, strânşi în jurul lui. Nemţii îi lăsaseră proviziile, pe care nu le bănuiseră ascunse în sacii doldora de vechituri şi daruri, strâns legaţi cu frânghii subţiri de cort. La început, cu complicitatea tacită a tuturor, printr'o delicată atenţiune de subordonaţi ce reveniau la simţul disciplinei, nu făcuse nimeni aluzie la proviziile lui Roiban. Dezamăgiţi, se căiau amar, reproşându-şi nesocotinţa, uitându-se chiorîş la sacii generalului, ce ascundeau bunătăţi întrevăzute prin prisma foamei şi a invidiei. Aluzii, discrete la început, se transformară în demonstraţii ostile şi foarte repede în somaţii ce nu le înrudeau cu respectul.

— Domnule general, e rândul dv.

Hotărît să nu răspundă, generalul nu vedea şi n'auzia nimic. Dar cearta era în aer şi izbucni dela un calup de săpun prost, pe care şi-l însuşise, pare-se, pe nedrept. Din fericire, nu s'au schimbat decât injurii, fiindcă generalul om paşnic şi-a luat sacii şi a plecat. Nu ştia nimeni ce a vorbit la comandatură, dar i se dete o cameră separată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIX

Acum mânca în liniște, pesmeți frământați în ceaiu și o optime dintr'o cutie de conserve de trei sute de grame, cu carne de bivol venită din Brazilia. Știa de mult, în urma unei experiențe făcute cu invenția unui doctor militar, că, în război, soldatul poate rezista oboselilor, hrănindu-se cu un hap de carne în douăzeci și patru de ore. Cu atât mai mult, își zicea el, trebue să-i ajungă lui care, ca Napoleon în fine, nu făcea decât să-și scrie memoriile, începute astfel :

Eu

Născut în 1853, din mamă ruscă și tată moldovan..,

Și scria mereu, stând la fereastră, învolburat de fum, cu chipiul așezat căzăceşte la o parte.

Dar timpul trecea. Iarna se sfârșise. La cantină se vindeau primele flori de primăvară. Printre Ruși era o mișcare neobișnuită ; țineau întruniri, galopau pe scări, făceau chetă și curtea răsuna de coruri bărbătești, imnuri religioase săltate de pași puternici și cântate de patru voci. Era săptămâna mare. Creștini, pravoslavnicii ruși se pregătean să serbeze învierea. Chiar dela inter-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nare transformaseră, cu cheltuiala lor, o sală în capelă ornată cu icoanele tuturor sfinţilor, zugrăviţi în culori vii, muiaţi în aur. Capela strălucia de podoabe, de candele colorate, de policandre, de sfeşnice de alamă aduse în comision cu sacrificii mari. Ruşii veniau la slujba de seară, slujită de preot în odăjdii scumpe şi ascultată de ei cu smerenie, prosternaţi, îngenuchiaţi în faţa icoanelor. In biserică, ierarchia şi dreptul de naştere îşi reluă locul. Se adunau la liturghie, strânşi pe grupe de nobili, de ofiţeri superiori, şi mai la coadă restul. Cei veniţi să se cureţe de păcate grele, se prosternau la intrare. Preotul oficia cu gesturi măreţe, cânta frumos cromatic, susţinut de credincioşii cu voce, felicitaţi după liturghie ca într'un salon. O delegaţie alcătuită din preoţi şi generali ruşi se prezentă lui Roiban, invitându-l în numele tuturor consideraţilor desvoltate pe larg de preotul, care părea cel mai învăţat între ei, să meargă la comandatură, să ceară voie de a serba învierea. Dorinţa le fu satisfăcută fără nici o dificultate, In mod excepţional, cantina se aprovizionase cu ouă şi lumânări de ceară. Cu ajutorul feldwebelilor, unii îşi procurară chiar iepuri de casă, meniţi să înlocuiască mielul pascal.

Sâmbătă de dimineaţă, sculaţi cu noaptea'n cap, Români şi Ruşi, înfrigurați de însemnătatea evenimentului, copleşiţi de amintiri, uitând resentimentele, iertându-şi păcatele, înălţaţi de acela gând, roşeau ouă, se bărbiereau, îşi curţeau hai-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nele şi ghetele. La ora douăsprezece din noapte, creştinii, descoperiţi, cucernici, cântau cu credinţă „Hristos a înviat" în faţa bisericii cu lumini ce tremurau uşor ca în sânul raiului.

Roiban şi ofiţerii români, socotiţi invitaţi la parada învierii, stăteau altături de generalii ruşi la locul de onoare. Apoi se îmbrăţişară odată, de două ori, de trei ori, de nenumărate ori, căpitanul Vasile Vasilevici cu căpitanul Dumitru Dumitrievci, cerându-şi iertare pe întrecute.

In camera îi aştepta ospăţul: o închipue irede pâine, un ou de căciulă şi partea dintr'un epuraş împărţit la douăzeci de persoane. Roiban, invitat de camarazi, consimţi să uite trecutul, ciocni ouă, mâncă o felie de tort reconstituit pe cale chimică, şi bău un pahar de vin sifonat, în onoarea M. S. Regelui, aşa cum făcuse, ani dearândul în cazarmă, pe când era comandant de regiment. Pentru a le întoarce politeţa, Românii, strânşi în jurul lui, intrară pe neaşteptate la cel mai vechi general rus, şi-i cântară „Hristos vosores" îngânând, ţinându-se de Roiban, care, dând drumul vocii, o luă înainte, cântând răguşit şi pe nas, ca un preot de cătun. Această sforţare sleise par'că puterile tuturor. După cele trei zile ale Paştelui prizonierii căzură într'o descurajare profundă. Suferinţile erau mai grozave. Pierduseră orice speranţă. Singur Roiban, cu ochii neliniştiţi de o idee ascunsă, nu-şi mai avea astâmpăr. Cu viclenie de apaş reuşise să prindă picior în cancelaria comandantului. De cealaltă partea lagărului, în faţa pavilionului în paiantă construit în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grabă pentru prizonieri, se înalță cazarma unui corp de trupă plecat la război. In ea era instalată, pe lângă alte servicii, și cancelaria comandamentului german.

Cu punctualitate nemțească, la ceasurile opt fix o funcționară, una singură, o femee ce părea tânără, defila pe dinaintea prizonerilor, cu capul gol, cu trăsături nelămurite, cu păr blond, împletit ca un cozonac lungăreț. Străbătea, roșie-cu capul plecat, distanța dela poartă la birou fulgerată de privirile a opt sute de voinici exas-, perați de privații. Dintre toți, unul, firește, fu, sese favoritul, atât cât se putea interpreta dela distanță.

Cu timpul rivalii i-au lăsat câmp liber, întâiu pentrucă era prinț, și apoi pentrucă amorul propriu a opt sute de ofițeri cerea ca indiferența fetei să fie învinsă într'un fel. Prințul se scula de dimineață, parfumat, cu șapcă albă și înșirându-și decorațiile pe sârma gardului, o sorbia dintr'o privire, care cerea grație.

Spionată, idila era cunoscută de toți, — fata se grăbia să dispară, strângând în mână dejunu-i sărac, învelit într'o hârtioară, aruncând, numai când se întorcea să închidă ușa, o privire, pe care toți o vedeau plină de suferințele amorului persecutat. Atât. Zdrobit de durere, prințul ofta clătinându-se în cameră, cădea cu capul în perna și plângea, adormind dus până a doua zi. Roiban, tată a patru fete de măritat, nu putea rămâne indiferent la atâta desperare cu atât mai mult cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cât stâlpul, de care se rezema nefericitul îndrăgosit eşit ea vedere, era îngropat drept în faţa ferestrei sale. Când se ivia „Pepi", nu se ştia cine o botezase, ofiţerii ruşi se depărtau privind cu invidie la eroul, care rămânea în planul întâi. Relaţiile înaintaseră. Prinţul, ca toţi prinţii care urmăresc cenuşerese, era galant şi îndrăzneţ. Ii arunca în fiecare zi o floare cumpărată în ajun, după ce o apropia de buze şi care se ofilia apoi, respectată de toţi, arsă o zi întreagă de soare.

Roiban se'nvârtia în fiecare zi pe la comandatură. Se svonise că raportase comandamentului german că, simţindu-se slab, nu gândeşte că nu mai are mult de trăit, şi că ar dori să moară în ţara lui, fie chiar la Bucureşti.

Neamţul ceruse relaţiuni la Berlin. Căutarea răspunsului era pentru Roiban prilej de intrat in cancelaria comandaturii, unde scria cu minte, în şorţ negru la o maşină, „Adler" Fräulein Pepi, care seamănă, îi explica Roiban, prin semne, cu una din fetele sale, ca două picături de apă.

— Nich auvort? întreba Roiban, intrând mititel, cu priviri galeşe de moşneag fără putere.

— Nein.

— Nicht guten.

— Na, ja.

De regulă, prinţul se'ntâlnia la gard cu Roiban, aşteptând amândoi fata, cu interese vitale deosebite. Roiban cunoştea protocolul. Ca şi ceilalţi tovarăşi ceda şi el întâietatea prinţului. Floarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aruncată părea pentru Roiban o invitaţie de a se prezenta după ştiri la comandatură. Dar într'o dimineaţă ploua torenţial. Numărătoarea prizonerilor să făcea în camere. Prinţul era dezolat. Un amorezat, ştia el, n'a făcut nici odată figură grozavă în ploae. De altfel îi era milă şi de hainele, pe care n'ar fi avut cu ce le înlocui. Totuş se pregătia de sacrificiu, când Roiban îl interpelă, pândindu-l ca de obiceiu pe fereastra deschisă.

— Aujourdhui beaucoup de l'eau.

— Oui.

Roiban, care urmăria de mult să legalizeze oarecum vizitele zilnice la comandatură, se oferi practic, să servească pe prinţ, care sta nehotărît în prag.

— Aporté fleur, le donne moi à fräulein.

Providenţa pe căile ei misterioase se dovedi astfel, încă odată de partea amorului nefericit. Legătura se stabilise. In fiecare zi Roiban transmitea floarea ascunsă în mâna-i năduşită, cu zâmbet uns de complicitate, caracteristic oamenilor, care înlesnesc astfel de raporturi

Dialogul se modificase uşor:

— Bite.

— Dancke schön.

— Nih auvort.

— Nein.

Dela floare la scrisoare, nu era de cât un pas, pe care prinţul îl străbătu într'o zi. Fricos ca un găinar, Roiban strângea cu mâna închisă în buzunarul pantalonilor, scrisoarea roză şi par-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fumată," scrisă de prinţ pe nemţeşte cu contribuţia binevoitorilor din lagăr şi care începea astfel :

Viel liebes Fräulein.

Ich bin Krieggefangenen prinţ Vassia Dimitri Wladimirovici şi sfârşia, cerând nici mai mult, nici mai puţin, o întâlnire la locul obişnuit de plimbare al prizonierilor.

— Bitte... făcu Roiban,

— Was ?

— Brif.

— Nein.

— Niht, auvort ?

— O ja... Für alle.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXX

Sosise, în fine, mult aşteptatul ordin de repatrierea invalizilor. Vestea se răspândi ca fulgerul. Ruşii se întreceau în felicitări. Muzica lor cânta în onoarea Românilor ce urmau să plece. Unii începură să plângă. Erau la curent cu revoluţia, care răsturnase la ei ordinea şi ierarhia, lăsându-i dintr'o zi într'alta fără patrie, fără credinţă, fără familie. Cu lacrimi în ochi încredinţau scrisori şi comisioane, cu speranţe copilăreşti, Românilor, care, generoşi, făgăduiau transporturi de conserve şi haine. Invitaţi la comandatură, un grup de şchiopi şi de ciungi, sculaţi ca din morţi, transfiguraţi de ideea libertăţii, străbătu curtea ce li se părea schimbată, cu pomi ce înverzeau par'că pentru întâia oară...

In biroul său, căpitanul german, un om manierat, cu înfăţişare distinsă, înconjurat de ofiţerii lagărului, le ţinu un discurs, tradus de tâlmaciu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în franţuzeşte, prin care se silia să arate că Germanii nu au voit războiul, dar că, odată acceptat, trebuia dus cu toată rigoarea, pentru ca să se isprăvească repede. Acum când se încheiase armistiţiul, spera că suferinţele se vor uita şi că vor lua în curând relaţiunile de bună prietenie atât de scumpe marelui căpitan şi defunctului rege Carol.

Redeveniţi oameni, foştii prizonieri, înălţaţi de triumful aliaţilor, ascultară cu semne vădite de plictiseală, cu ironie abia conţinută, protestările vrăşmaşului învins. Dar spre uimirea celor de faţă, Roiban luă cuvântul într'o franţuzeasca sumară :

„Mosieu capiten, an fas de vu d'ofisie aleman, moa general Roiban au nom d'oîisie rumen je declar nu tre contant de... de.,. (şoptind) cum se zice tratament ?... Aşa, tretman d'ofisier almand pur ofisie rumen. Je prandrere votr patrie, de votr joli patri exampl solid de ordine et de disciplin qui manc un peu bocu a l'armée rumen. Je vu pri transporter a mareşal Makensen me compliman pur curaj e pur patriotism...

— Domnule, zise într'o franţuzească curată, un ofiţer tânăr, adresându-se tâlmaciului, spune, te rog, d-lui comandant, că noi nu aprobăm discursul d-lui general".

Dar tâlmaciul nu traduse nimic şi liberaţii eşiră, grămădindu-se cu imputări pe urmele lui Roiban, care mergea mai îmbătrânit ca nici odată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hai, lăsaţi. mă rog. Când aţi fi de capul dv., aţi face ce-ţi vrea... eu aşa ştiu. Vorba e cu ce ne ducem bagajele... Ne-or da ei o căruţă?

Nemţii, ordonaţi în toate, le purtase însă de grijă. Bagajele etichetate, încărcate în furgon fură expediate către seară şi îmbarcate odată cu prizonierii.

Fără respect pentru angajamentele luate, Nemţii nu repatriaseră invalizii decât la încheierea armistiţiului general şi numai pe ofiţeri, reţinând soldaţii pentru a-i întrebuinţa, muncindu-i ca pe robi la munca câmpului şi la corvezi grele.

Ofiţerii prizonieri, îmbarcaţi din lagăre diferite, se întâlneau fără greş în staţiile de încrucişare, transformând convoiul într'un tren militar. O camaraderie fără rezervă, cimentată de suferinţi şi scăderi comune, se stabilise printre prizonerii liberaţi, solidarizându-se din instinct în faţa primejdiei ce bănuiau că-i aşteaptă în ţară. Cei mici multiplicară formele de disciplină, pe când şefii rivalizau în dezinteresare şi democraţie. In Bucureşti, la gară, părăsiră, fără adio, pe ofiţerul german, care-i predase delegatului român. După o scurtă şedere în Capitală, ca o manifestare ostilă şi patriotică fură îndreptaţi, după dorinţa lor, la Iaşi unde îi precedase faima lui Roiban. Era doar cunoscut de toţi atacul său îndrăzneţ asupra lui Mackensen, care-i restituise sabia, cuprins de admiraţie.

Războiul se încheiase. Vacile slabe murfseră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din țărâna lor, renășteau alte șapte vaci grase. Foștii prizonieri se prezentară pretutindeni adunând acte, invocând mărturii, pentru a-și stabili starea militară și curajul.

Roiban fu primit cu brațele deschise. Cei de acasă îl puseseră la curent. In ziare apăruse la timp fotografia lui cu articole elogioase, ce descriau pe larg acțiunea lui eroică. Imbrăcat în uniformă nouă de general, făcută la repezeală, urmărit de spectrul foametei, cu care făcuse cunoștință atât de apropiată, cutreera depozitele, adunând ca pentru alte timpuri grele, merinde și haine.

Iașii, care sperase în „triunghiul morții", știa să răsplătească feciorii Moldovei. Demn urmaș al lui Traian, Roiban se întorsese pe scut. Fruntașii târgului țineră să-l răsplătească cum se cuvine. Un comitet adună în grabă sumele necesare unui dar de onoare. Câtva timp mai târziu, după o sfeștanie slujită în mijlocul tineretului școlar, a oficialităților și militarilor, după imnul religios cântat de muzică, după ce amuțiră trompeții garnizoanei în mijlocul populației superbă de mândrie, a școlarilor prinși de frigurile războinice, primarul prezintă în aclamațiile mulțimii delirante — după ce căpătase Mihai Viteazul — o sabie de onoare culcată pe o pernă înbrăcată național, însoțită de un discurs, pe care-l termină astfel:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Fie ca această sabie să se înfigă deapururea în ochii tineretului care vă priveşte"...

Roiban răspunse cu simplicitate, amestecându-şi lacrimile cu ale nevestei, care plângea alături de el.

— „Dragii mei".

„Am făcut ce am putut, cum am învăţat şi cu ce am avut. Neamţul, cum aţi văzut, îi tare. Dar eu sunt mulţumit că s'a întâmplat aşa şi zic bogdaproste că am scăpat. Că drept să vă spun, când l'am văzut pe Mackensen, frică mi-era să nu feştelim obrazul lui Ştefan cel Mare şi al lui Mihai Viteazul. Dar a dat D-zeu şi ne-am văzut iar în ţărişoara noastră şi sunt bucuros că Maestatea Sa Regele şi-a adunat toate fetele în jurul lui: pe cea mai mare, Transilvania, pe cea de a doua, Bucovina, pe cea mai mică, Basarabia în care m'am născut şi eu. De acum înainte datoria voastră băeţi e să fiţi cu minte, să învăţaţi carte, să ajungeţi care doctori, care avocat, care inginer, cine vrea şi ofiţer"...

Aci fu întrerupt de d-na Roiban, care sări la rândul ei, îndemnând fetiţele să se ţină de coada cratiţii, să-şi crească copiii — ea a crescut doar şapte — să nu umble sulemenite ca nişte pupeze, să strice casele oamenilor.

Restul cuvântării se pierdu în sunetele muzicii.

Hora unirii încinsă pe neaşteptate se lăţise, cuprinzând lumea din tot târgul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Astăzi generalul Roiban, sărăcăcios îmbrăcat, ocupă nu ştiu ce slujbă şi aleargă să fie împropietărit cu cincizeci de hectare.

Tineretul găseşte că a devenit pisălog.

BIBL. UNIV. CLUJ
Nr. 2272-1971

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932